

మైసూరు స్త్రీల వార సత్వపు హక్కుల బిల్లు

మైసూరు స్త్రీల వార సత్వపు హక్కులను పెంపొందించుటకొక బిల్లు మైసూరు శాసన సభలో ప్రవేశ పెట్టబడినదనియు, అది పూర్తి విచారణ నిమిత్తము ఒక ఉపసంఘమువారికి పంపబడినదనియు గ్రహలక్ష్మి పాఠకు లెఱుగుదురు. ఆ ఉపసంఘమువారి నివేదిక ఈనడుమ ప్రచురింపబడినది. అది స్త్రీలొక ముసకు గొప్ప ఆశాభంగమును కలిగించునదిగా ఉన్నదని చెప్పుటకు విచారించుచున్నాము. తొలుత బిల్లు ఉపపాదించబడిన తరుణమున మైసూరు స్త్రీలు సమావేశమై ఆ బిల్లునందు చేయవలసిన కొన్ని మార్పులను సూచించుచు తీర్మానించిరి. ఆ తీర్మానములను ప్రభుత్వమువారికి పంపిరిగూడను. ఈ తీర్మానములను బాగుగ చర్చించి ఉపసంఘము వారు బిల్లులోని అంశములను విశాలపఱచి స్త్రీజనోపయోగకరములగునట్లు గావించుటని స్త్రీలు ఆశించిరి. స్త్రీల ఈ ఆశయము నెఱవేఱలేదు సరికదా ఉపసంఘమువారినివేదిక తొలుత ఉపపాదించబడిన బిల్లులోని నియమములనే మఱింత సంకుచితపఱచుచు స్త్రీలకు మితిలేని ఆశాభంగమును కలిగించుచున్నది.

బిల్లులో మగవాని హక్కులు మంచికట్టుదిట్టములతో పరిరక్షింపబడినవి. ఆడువారికి ఏవోకొన్ని అందిపొందని హక్కులు ఈయబడినవి. అవియైనను పూర్ణ చిత్తముతో ఈయబడినట్లు కనుపించవు—గొణుగుచుకొన్ని, సణుగుచుకొన్ని. కుడిచేతితో ఇచ్చి ఎడమ చేతితో లాగుకొను గారడీవిద్యలో మగవాడు అందెవేసినచేయియనుటకు ఈ బిల్లు నియమములలోని తికమకలేచాలియున్నవి. ఒక నిదర్శనమునుచూపెదము. తండ్రి ఆ స్థిలో కుమారునితో బాటు కూతురికి సమానభాగమియబడలేదు. వివాహముచేసికొనని కూతురికి కుమారుని భాగములో నాలగవంతం; వివాహముచేసికొనిన కూతురికి ఎట్టి భాగమునులేదు. వివాహము చేసికొనని కూతురికి ఈకొద్దిహక్కు ఇచ్చినందులకుగాను తల్లి ఆ స్థిలో కుమారునకు సమాన

నమైనభాగమీయబడవలయునని నూచింపబడినది. స్త్రీలకు ఇపుడున్న వారసత్వపుహక్కుల వలన తల్లితండ్రియంతయు వారికి చెందుచున్నది. ఈక్రొత్తబిల్లుమూలమున తల్లితండ్రిలో కూతురితోబాటు కుమారునకును భాగముకలుగుచున్నది. తండ్రితండ్రిలో కూతురికి సరియైన భాగములేదు. తనదై ఇంతవఱకుండిన తల్లితండ్రిలో కూతురికి ఇపుడు సగముహక్కు. తల్లితండ్రిలో కుమారునకును, కుమార్తెకును సమానమైనభాగము. తండ్రితండ్రిలో కుమారునిది హెచ్చుభాగము. క్రొత్తచట్టము గావింపనున్న మార్పుఇది. స్త్రీలకిది లాభకరమైనదని మతిపోయినవాడే మాటవరుస్తే న అనబాలము.

వివాహముచేసికొనని కూతురికి తండ్రితండ్రిలో ఈయబడుభాగము అసంతృప్తిని కలిగించునదిగానున్నది. ఇక వివాహముచేసికొనుకూతురికి తండ్రితండ్రిలో భాగమేలేకుండుట ఘోరమైన అన్యాయము. వివాహమైనంతమాత్రమున తండ్రితండ్రిలో భాగములక్కర లేకుండునంత స్వార్థంత్రస్థితి స్త్రీకిగలుగదు. వివాహమైన పలుసంవత్సరములవఱకు స్త్రీ ధనమునకు మగనిపై నను, అత్తిపై వారిపై నను ఆధారపడివలసియుండును. హిందూబాలిక అసౌఖ్యమునకు అతిబాల్యవివాహములే కారణమని పలుపురులలంచుచున్నారు. కాని అంతకంటె ధనవిషయమున ఆమెకుగల నిస్సహాయస్థితియే ఆమె అసౌఖ్యమునకు ముఖ్యకారణమనుట సత్యసమీపముగను. ఈనడుము మైసూరుస్త్రీలు టుంకూరునందు సమావేశమై తండ్రితండ్రిలో తమకుభాగమిచ్చుచో తమ్ము ప్రస్తుతములవరించియున్న నిస్సహాయతతోల గిపోవుననియు, కావున తమకీహక్కు ప్రసాదింపవలయుననియు పురుషమహాశయులను ప్రార్థించియున్నారు. విద్య, ధనములను రెండుశక్తులకు స్త్రీలను దూరమొనర్చి పురుషులు వారిపై నిరాశూటమైన అధికారమును చలాయించుచున్నారు. విద్య, ధనములను రెండు శక్తులును పొందగలుగుచో స్త్రీలు అచిరకాలముననే పురుషులతో సమానముకాగలరు. వెనుకటివలె ఆశక్తుల రెండింటిని ఇకస్త్రీలనుండి వెలివేయుటకు వీలులేదు. సర్వసాధనముల యందును, సర్వసత్వయత్నములయందును స్త్రీలు పురుషులకంటె ముందుజేయుచున్నారు. సితి ఇట్టిదికాగా ఈడవసంఘమువారు కూతురికి, కొడుకునకు ఇట్టివిభేదము కల్పించుట చాల అవకతవకగనున్నది. ఈడవసంఘమునందు కొందరుస్త్రీలుకూడ సభ్యురాలైనగ నియమింపబడియుండుచో స్త్రీల కిట్టిఘోరమైనఅన్యాయము జరుగకుండెడిది. కాని ఇపుడు కాలముమించినది. అబిల్లు మైసూరుశాసనసభలో డిసెంబరు 20వతేదీని ఆమోదింపబడి శాసనమైనది. అగుగాక! అది పురుషనిర్మితముమాత్రమే. ప్రాక్తనాచారసియులకు అది కొంతవఱకు తృప్తినియవచ్చును. కాని యువకులను, సంఘసంస్కర్తలను అది తృప్తిపఱుప జాలదు. వారియలజడిపోట్లు శాసనమునకు తప్పవు. అగుటచే దాని ఆయుర్దాయము నిలకక లేనిదగుచున్నది. స్త్రీలకు ఉపకరించుపద్ధతిలో శాసనము త్వరలో జన్మించు రమును పొందునుగాక!

శారద లేఖలు

సా భాగ్యవతియగు కల్పలతకు:—

నెచ్చెలి! నీవిద్యనుచూచియు, నీవివేకమునుచూచియు, నీదేశభక్తినిచూచియు నీహృదయ మత్యంతవికాసమైనదనియు, నీభావము లత్యంతోదారములనియు, నీమనం బత్యంతకోమలమనియు భావించుచుంటిని గాని నీహృదయ మింతసంకుచితమనియు, నీభావము లింతయల్పములనియు, నీమానసంబింతకర్కశమనియు, పాతశాలలో చదువుకొను నాటి నుండియు నెయ్యురాలనుగానున్న నేనైన తెలిసికొనకపోతినిగదా! మానవహృదయమెంత అగాధము!

అశ్చర్యము! అశ్చర్యము! అంటరానితనముండరాదనినందులకు మహాత్ముని నెంత నిందించితివి? ఏమి హిందూమతవిధ్వంసియా! వర్ణాశ్రమాచారవినాశకుడా! శాస్త్రద్రోహియా! ధర్మహీనుడా! శ్రౌతస్మార్తకర్మానుష్ఠానపరులును, యజ్ఞయాజ్ఞాదిషట్కర్మనిరతులును నైన సనాతనధర్మపరులను హింసించుచున్న కసాయివాడా! అబ్బా ఆయెటవాడా యోగిని యెన్నికటకులాడితివి? అస్పృశ్యతానమస్య అనేతుశీతనగవర్యంతము పరివ్యాప్తమై అగ్రజాతులలో మహాసంచలనము గలిగించువఱకు నీలో నింత జాత్యహంకారము ఘనీభవించియున్నదని తెలిసికొనకపోతినే! ఇంతకును మహాత్ముడుచేసిన దోషమేమి? అంత్యజులను దేవాలయములోనికి రాసీయు డనెనా? దానికా నీవంతగా ఆయనను దూషించుట? మనదేవాలయములకేమిపేరున్నదో తెలియునా? హిందూదేవాలయము లనిపేరు. హిందూదేవాలయములని వానికెప్పుడు పేరువచ్చెనో అవి హిందువు లందఱిసాత్తైయుండుట సామాన్య ధర్మమేగదా?

అగ్రజాతులు అంత్యజాతులు అనెడి భేదము లేక హిందువులనబడువారందఱు దేవాలయమున కేగినప్పుడేగదా అది హిందూదేవాలయమనుట కర్హమగును? కొందఱు రావచ్చును. కొందఱురాగూడదు అను యీవికృతపు విపరీతపుసిద్ధాంతము మనహిందూదేవాలయములకే కలదుగాని మఱియేమతస్థులకైన కలదేమో చూడుము. మహమ్మదీయులెల్లరు ప్రవేశింపరాని మసీదుగాని, క్రైస్తవులెల్లరు ప్రవేశింపరాని చర్చిగాని యెప్పుటనైన నున్నవా? ఏమతస్థులదని యాయాలయము చెప్పబడునో అమతస్థులెల్ల రాదేవాలయములోని కేగి స్వామినిసేవించుటకు హక్కుగలిగియుండుట న్యాయమైన హక్కుగదా? జాత్యహంకారముచే వారిలో కొందఱిని నిరసించుట అక్రమనిరోధముగాదా? ఇంతియేగాక అస్పృశ్యులు దేవాలయప్రవేశముచేసినచో దేవునకు పాపము చుట్టుకొనుననియు, ఆయన మైలవడి పోవుననియు, ఆయనలోని కళ తగ్గిపోవుననియు, మఱికొన్ని విపరీతపుప్రశ్నలుగూడ వేసితివి? నీప్రశ్నలు తలచుకొనినంతనే నాకు పొట్ట చెక్కిలగునట్లు నవ్వువచ్చుచున్నది. దేవునకే పాపముచుట్టుకొనిన మనపాపములను తొలగించువాడెవడు? దేవుడే మయిలవడిన మనమైలల

బాపువాడెవడు! దేవునియందే కళతొలగిన మనయందు కళనిలుపువాడెవడు? దేవుడు దేవాలయములలో రాతిరూపముననుండుటచే ఆయన హృదయముగూడ రాయయనుకొనుచుంటివా? కాదు. కాదు.

తలిదండ్రులకెప్పుడు దుర్బలసంతానముపై వాత్సల్యమధికముగా నుండునటులనే యీవిశాలవిశ్వమునకంతయు తల్లియు, దండ్రీయునైన భగవానుడుగూడ దీనులు దరిద్రులునైన వారిపక్షముననే వాత్సల్యము జూపుచుండును. ప్రాచీనపురాణముల శోధించుము. మహాభక్తులగాధ పఠించుము. జాతిమతవివక్షతలేక భగవాను డెంతమంది దీనులను, దరిద్రులను, అవర్ణులను రక్షించినగాథలు కానవచ్చునో? కబీరుదాసు దేవాలయములోనికి రాకుండ నిరోధించినందుకు భద్రాచలదేవాలయములోని సీతారామలక్ష్మణవిగ్రహములు అదృశ్యమైనట్లును, మాలయోబని నిరోధించినందునకు ఒంటిమిట్టదేవాలయములోని స్వామి వానివైపున కేయభిముఖమైనట్లును, ఇట్టి వెన్నియో దృష్టాంతగాథల చదువుచున్నాముగదా. వీనినిబట్టి యేమిటేలుచున్నది? భగవంతుడు గుణశీలములనుబట్టియేగాని జాతిమతవివక్షతను బట్టి నిగ్రహనుగ్రహములు చూపబోడనియేగదా! కావుననే శ్రీమహాభాగవతములో జాతిమాత్రంబునఁ బురుషునికి వర్ణంబు నిర్దేశింపబనిలేదు. శమదమాదివర్ణలక్షణవ్యవహారంబుల గనవలయునని చెప్పబడియున్నది. ఇంతకును దేవుడు ఎవరిపక్షమున నున్నాడని యెక్కడెక్కడి యుదాహరణములనో వెదకనేల? నేడు భగవానుడు కడజాతివారి పక్షమున నుండుటబట్టియేగదా వారి నుద్ధరించుటకై యింత మహోద్యమము భారతదేశమున బయలువెడలయు, జగత్పూజ్యుడగు నొకమహావ్యక్తి వారికై యాత్మార్పణము సేయనుండుటయు కనుచున్నారము. ముంతేతికంకణమున కద్దమేల? శ్రోత్రియుల ఆందోళనముగాంచి నీవేల కలవరముజెందెదవు? మనసనాతనధర్మవరులే సంస్కరణమును విశాలబుద్ధిలో యోచించి స్వాగతమిచ్చిరి. సహగమనదురాచారము కేవలము నిష్కరుణమైనదిగదా? దానిని మాన్ప యత్నించిన మహానీయుని వీరెంత దూషించిరి? ఎంత వ్యతిరేకాందోళనము చేసిరి? అనదలగు బాలవితంతువులు దయనీయులుగదా? వారిని గాపాడ కంకణము గట్టుకొనిన కారుణ్యమూర్తిని వీరెంతిబాధించిరి? ఎంత ప్రతికూలయత్నము చేసిరి? సముద్రయానమనిన సామాన్యవిషయమేగదా! దాని కెంతగడబిడచేసిరి. మొన్న మొన్నటి శారదాశాసన సందర్భమున వీరెంత తీవ్రతరాందోళనచేసి దేశీయులభయపెట్టి పసిపిల్లల గొంతులుకోసినది మనము కన్నులార చూచినదేగదా. ఇంతకును యీశ్రోత్రియంమన్యులుప్రతిసంస్కారమునకు యెదురొడ్డి పోరాడి అలసి డస్సి విరమించుటయేగాని వీరి తిరుగుబాటునకు వెఱచివచ్చిన ఒక సంస్కరణమైన తిరుగుమొగము పెట్టినట్టు కంటిమా? నేటి యస్పృశ్యతాఆందోళనయు నట్టిదే.

ఒకానొకశాస్త్రీగారు చెప్పినట్లుగా శిశిరఋతువులో రాలుతులను రాలకుండను, వసంతఋతువులో చిగిర్చువల్లనములు చిగిర్చకుండను యెట్లు నిరోధింపజాలమో అటులనే కాలప్రభావముచే సంఘములో జరుగు మార్పులును అవిలంఘనీయములు. సనాతనధర్మవదులలో యెంతపండితులైనను వారెందుకొక్కటే లోపముగలదు. ఎంతకాలమునకు ప్రాత వానిపట్టుకొని ప్రాకులాశటయేగాని యొక్కకొత్తదానిని సమర్థింపలేరు. మనప్రాచీన మహర్షులను స్మరింపుము. ఆహా! ఏమి వారిమేధ! తమపేర ఒక్కొక్కరొక్కొక్క స్మృతినో, సూత్రమునో, రచించి వేలసంవత్సరములు గడచినను మనపై నెట్లు రాజ్యముచేయుచున్నారో. దేశకాలపాత్రభేదము లాకాలమున గూడగలవనియు, భిన్నాభిప్రాయములు వారికిగూడ నున్నవనియు, వివిధరీతులుగా వారు వ్రాసిన స్మృతులే వివరించుచున్నవిగా, అట్టిచో మనపండితులుగూడ ప్రస్తుతపరిస్థితుల కనుకూలముగు స్మృతులురచించి స్థిరకీర్తులుగాక “పూర్వమే మున్నవో ఉన్నవి. వానిని మార్పుటకు వలదుగా”దని పట్టుబట్టి కూర్చుండుటవలన ప్రయోజనమేమి? ఒక మహాసంస్కరణము తలపైకి వచ్చినప్పుడు పండితులు చేయవలసిన పనియేమి? దేశస్థితియు, కాలములేరును, ప్రజాభిప్రాయమును గమనింపవలయును. ప్రాచీనధర్మశాస్త్రములను పరిశోధింపవలయును, ప్రస్తుతపరిస్థితులకు ప్రాచీనధర్మశాస్త్రములు తోడ్పడు విధ మాలోచింపవలయును. అప్పుడు నాయనలారా! మీరీవిధముగా సహచుకొనుడు. ఈవిధముగా నడచిన మీకు శాస్త్రనిషేధముండదు అని చెప్పవలయునుగాని ప్రాచీనులపొగడి, నవీనులతెగడి జాత్యహంకారముతోను, అనానాముతోను వర్తించిన పండితస్వమదర్శనయనుసూక్తికి దూరులగుదురు. పండితులధిక్కరించి ధగ్మశాస్త్రములనుల్లఘించి ప్రజలు ముందుకునడతురు. అప్పుడు స్వగౌరవమును శాస్త్రగౌరవమును నిలబెట్టజాలని యవఖ్యాతి పండితులకు దక్కును.

కల్పలతా! నే నీమధ్య నొకశాస్త్రులవారి యుపన్యాసమును వింటిని. ఆయన యుపన్యాససందర్భమున మొట్టమొదట చండాలస్వర్కగలిగిన గృహము నిప్పుపెట్టుమని శాస్త్రములలో వ్రాయబడియున్నదనియు, తరువాతవారు దానిని గృహశుద్ధి, దేహశుద్ధి, వస్త్రశుద్ధి చేసికొనిన చాలునన్నట్లుగా సంకుచితమొనర్చిరనియు చెప్పిరి. నిజముగా ఆతొల్లిటి ధర్మమే యిప్పటికిని ఉన్నచో ఆపండితులగృహము లేమికావలయును? మఱుగుదొడ్ల మూలమున నిప్పును నిత్యము చండాలస్వర్కలేని గృహములేదుగదా. ఎంత శాస్త్రాభిమానముగల పరమశ్రోత్రియశ్రేణామణియైనను నిత్యము కొంపను అగ్నిదాహముగావించుటకు సమ్మతించునా? అదిగాదు. ఆపాకీపెరచునుమాత్రము శుద్ధిచేయుట కేమాత్రము ప్రయత్నించుచున్నారు. ‘ఏమిచేస్తాము, తప్పని సరి’యని సరిపుచ్చుకొనుటలేదా? ఆవిధముగనే నేను దేశోపద్రవము వచ్చినప్పుడు ఆప్రాచీనాచారముల మఱికొంత నడలించుకొనిన ఎంతబాగుగా నుండును? ఇంతకును మనలోగల గొప్పలోపమేమనగా ఒక్కవిషయమందైన బుద్ధిపూర్వ

కముగా ఔదార్యము చూపజాలము. అదియే బలవంతముగా వచ్చి తలపై బడిన చచ్చి నట్టులూరుకొందుము. పంచముల పిల్లలతో బాటు మనబాలబాలికలు సాతకాలలలో చదువుకొనుటకు సమ్మతించుచున్నాము. మనమగవారు కచ్చేరీలలో వారితో కలిసిమెలిసి వ్యవహారములు నడుపుచుండిన హోదానుచున్నాము. రైళ్ళలో, పడవలలో, బస్సులలో వారితో బాటు ప్రయాణముచేయుచున్నాము. ఆసుపత్రులలో వారితో బాటు మందుతెచ్చుకొనుచున్నాము. ఒకానొకప్పుడు మందుయిచ్చువారుగూడ వారేఅయినను మాట్లాడకుండ తెచ్చుకొనుచున్నాము. నాటకములలో, సినిమాలలో వారితో బాటు గూర్చుండి ప్రదర్శనములుగాంచి వచ్చుచున్నాము. కాని యివన్నియు తప్పనిసరి. వీనిలో వేనికైన వర్తముల బట్టి ప్రత్యేకవసతియున్నగాని లేక మనలను సలహాఅడిగిగాని యున్నచో మనము చండాలురవిషయమై ఔదార్యము చూపియుందుమా? సాగితే నాయకు, సాగకబోతే బోయకు.

కల్పలతా! అస్పృశ్యతాసమన్య అత్యంతవిశాలహృదయముతో విచారించదగినది. ఏమాత్రము సంకుచితత్వము మనయందున్నను మనమీవిషయమై ఔదార్యముతో వర్తింపజాలము. ఔదార్యమును శ్రోత్రియులు చూపజాలరు, పండితులు చూపజాలరు, జాత్యహంకారులు చూపజాలరు, ఆచారపరులు చూపజాలరు, శుష్కవేదాంతాలు చూపజాలరు, భజనపరులు చూపజాలరు, భక్తవేషులు చూపజాలరు, నిరుపమానజ్ఞానప్రభావముచే ప్రత్యక్షువునందును పరమాత్మను దర్శింపగల బ్రహ్మవేత్తలుమాత్రమే యీవిషయమున ఔదార్యము చూపగలరు.

నాల్గుజాతులవారితో దేవాలయమునకేగుచునే యున్నాముగదా. ఇక అయిదవజాతి వారితోగూడ నేగినచోనా ప్రమాదము? ఇది యేమంత గొప్పవిషయము. ఇంతకును దేవాలయములోని దేవుని పంచములు చూడకుండనున్నారాయనిన నదియులేదు. ఉత్సవాదులలో స్వామి పురవీధులలో నూరేగుటయు నప్పుడు చాతుర్వర్ణ్యులతోబాటు పంచములుగూడ చూచుటయు సంభవించుచునేయున్నది. ఇక నిషేధమెవరికి? రాయసున్నములతో గట్టిన ఆలయమునకా? డబ్బులేసికొని అర్చనాదులు చేయుచున్నపూజారికా? దేవస్థానము పెత్తనము వహించియున్న ధర్మకర్తకా? చిరకాలమునుండి యనుభవించుచున్న యధికారిమును చేతులారవివలలేక పొందుచున్న ఆరాటమేగాని నిజముగా ఇందు ప్రమాదమేలేదు.

ఇంతకును సంకుచితహృదయులగు మానవులు నిర్మించినవగుట వీనికింత విధినిషేధములుగాని భగవన్నిర్మితములైనచో వీని కిట్టినిషేధమేయుండదు. భగవన్నిర్మితమైన ప్రకృతిని నుపలక్షింపుము. ఏమైన జాతివిభేదముగాన్పించునేమో! సర్వతాపోవశమనమగు చల్లని మలయమారుతమును వీక్షింపుము. చాతుర్వర్ణ్యగృహములపై వీచి పురబాహ్యమునగల ఆచెప్పరానివారి వర్ణకుటీరములపై వీచుట మానునేమో! ఆసహస్రకిరణుని యెండవెలుగులచూడుము. అగ్రజాతులపై మాత్రమే ప్రసరించి అంత్యజాల బహిష్కరించు

నేమో! అమృతకిరణుని సాంద్రశీతలచంద్రికల కనుము. చండాలవాటికలపై ప్రసరించుట మానునేమో! భగవంతుని దయారసమా ఈరూపమున వెలువడుచున్నది యనునట్లుండు. వర్ణభారలగనుము. అస్పృశ్యులసమ్యముల వెలిజెట్టునేమో! అవి యివి యననేల దైవదత్తములగు కలిమిలేములేమి, కష్టసుఖములేమి, రోగనిరోగములేమి, చావుపుట్టుపులేమి అన్నిట మనకును, వారికిని భేదమున్నదేమో కనుము. దైవము తరువాత దైవమంతవారు గనుకనే మహాత్ములైనవారికిగూడ నిట్టిభేదభావముండదు.

అయినఁ జూచోవేరిగణవారి లఘుచేతసాం

ఉదారచరితాంకుడనుభైవకుటుంబకమ్.

మహాసీయులైనవారికి జగత్తే కుటుంబము. కావున వారు మానవులలో కొందరిని హీనులుగా భావింపజాలరు. భావించినవారు మహాత్ములేకారు. నేడు మహాత్ముడు అస్పృశ్యులవిషయమై దాక్షిణ్యమువహించున్నాడని యనుచున్నావుగదా! రాము డేమిచేసెను? శబరియుద్భిష్టమారగించెను. కృష్ణుడేమిచేసెను? అమాయకులగు వెట్టిగొల్లలోనొకడై తిరిగెను. దాసీపుత్రునియింట ఆతిథ్యముగొనెను. అధికులవిడనాడి అనడలచెప్పట, బలవంతుల వీడిబడుగులరక్షించుట, ధనికులధిక్కరించి దరిద్రులప్రోచుట మహాత్ములలక్షణము. కావుననే మహాత్ముడు నేడు అగ్రజాతులవీడి అంత్యజులకు బాసటైనాడు. హిందూమతమును విధ్వంస మొనర్చుటకుగాని, హిందూదేవాలయముల భ్రష్టమొనర్చుటకుగాని, హిందూశాస్త్రములపాడొనర్చుటకుగాని హిందూపండితులనేడ్పించుటకు గాని కాదు. ఏక్కడున్నను, ఏమిచేయుచున్నను, ఎందువర్తించుచున్నను తల్లియొక్కచిత్తము బిడ్డపై లగ్నమై యున్నట్లుగా, ఎందున్నను మహాత్ములహృదయము దీనులపై లగ్నమైయుండును. ఇందు కేశాస్త్రప్రమాణము లక్కరలేదు. విశాలమై, అనంతమై, దైవస్వరూపమై వెలయుకారు ణ్యమే ఉత్కృష్టధర్మశాస్త్రము. గజేంద్రుడు సాహి, సాహి అని పలవించినప్పుడు; ద్రావది హే ద్వారకావాసా! కావుము కావుమన్నప్పుడు; పదునాఱువేల రాచకన్నెలు శ్రీహరి! ఈచెఱసాలబాధలు భరింపలేమున్నప్పుడు, శ్రీమహావిష్ణువు ఉరుకులువెట్టుకొనుచు పరువెత్తుటేగాని యేశుతిస్మృతులు కోధించెను? ఏధర్మశాస్త్రములు తిరుగవై చెను? ఏపండితులతో సంప్రదించెను?

కల్పలతా! నీవేగాదు ఈఅస్పృశ్యతాసమస్య ఆరంభమైపది మొదలు యెందలో స్త్రీలు యెన్నియోవిధముల మహాత్మునిదూషించుట చెవులారవినుచున్నాను. హిందూసంఘములో స్త్రీలకీయబడిన స్థానమునుచూచినచో ఆవంచములకంటె మనమెక్కువగా చూడబడలేదు. స్త్రీలు శుతులువినరాదు. స్మృతులుపఠింపరాదు. మంత్రములునేర్చుకొనరాదు. ఒకరికి ఉపదేశముచేయరాదు. భగవద్గీతచదువరాదు. భాష్యములుపఠింపరాదు. మొన్న నీమధ్య నొకబాలికకు వ్యాకరణముచెప్పుమనగా 'ఆ, ఆదవాళ్ళకు వ్యాకరణముచెప్పుదునా,

అని ఒకశాస్త్రులుగారు నిరాకరించెను. దేవాలయములలో పూజాధికము లొనర్చునమయములో స్త్రీలు అస్పృశ్యులే. ఇదిగాక పెక్కు సందర్భములలో స్త్రీలకు అస్పృశ్యతవిధిగా నేర్పడియున్నది. సాక్షిపని తమకెంత పరిచయమైనపనియో బిడ్డలుగల తల్లులకెల్లరకు తెలిసియేయున్నది. స్త్రీయన్న కారణమున యెన్నిమతవిధులలో బహిష్కరింపబడియున్నారో మన స్త్రీలకు తెలియనివిషయముగాదు. ఇన్నివిధముల మనము పంచములకు సన్నిహితులమైయుండ మనలో నేమియో ఆధిక్యతయున్నదని గర్వింతుట నెఱ్ఱితనము.

భగవంతు షోకవృక్ష మూసపుల దయాధర్మముల పరీక్షించుటకు కుంటివానివలెను, గ్రుడ్డివానివలెను, కుష్ఠరోగివలెను, ముసలివానివలెను, పేదవానివలెను వచ్చుననియు అట్టివాడని అసహ్యపడక యెవరు సమాదరింతురో వారిని అనుగ్రహించునని మనము అష్టాదశపురాణములవల్లను, అసంఖ్యాక శాస్త్రములవల్లను, ప్రతీకథలవల్లను, మఱిపెక్కువిధములను వినియున్నాము. అటులనే నేడు భగవానుడు అస్పృశ్యతారూపమున మూసపుల దయారసమును వీక్షించుటకు వచ్చియున్నాడు. పురుషులమాటమనకేల? కారుణ్యభావమునకు పేరొందిన మనస్త్రీలైనను ఇందలి సారస్యమును గ్రహించి పంచములకు ప్రేమభిక్ష పెట్టలేని భగవంతు డనుగ్రహించును. మహాత్ముడు సంతృప్తిజెందును. దీనులు పంతసింతురు. లోకము జయపెట్టును. కావుననే కడచిననెలలో రాజమహేంద్రవరములో జరిగిన రాష్ట్రీయమహిళాసభ స్త్రీలెల్ల రీయుద్యమమునకు సుముఖులుగానుండవలయునని హెచ్చరించినది.

కల్పలతా! నాజబాబు పూర్తియైనది. నీవ్రశ్మలకు ప్రతిజబాబు లొనగిన నాపై యనుగ్రహించి కుసుమాక్షతలు జల్లుదువో, ఆగ్రహించి నిందాశిల రువ్రుదువో రెండిటి కిని నాపై బ్రచేటగనుపట్టియే యుంచితినీ. నీచిత్తము. — ఇట్లు మిత్రురాలు, శారద.

శిథిల ప్రేమ

ఒ లేటి నీ తా రామ మూర్తి గారు

[చతురస్రపద్య రసవాయి]

ప్రకటితప్రేమభావసాగభ మె కురియు
మొదటివేకువ విరజాజ పుపుటెడంద
నేకకనవిషహస్తంబు లీవిధాన
గ్రీష్మదావాగ్ని కీల రగిల్చివై చె?
ఆతపపురేఖ యెఱుంగని యలరువోలె
ప్రేమదేవత కనురెప్ప విరియునీడ
మోహదీపుల సొగయు నాముగ్ధమూర్తి
నెవ్వ రీరాతిగోరి బంధించినారు?
నాయనార్కలి ప్రణయవిహాయసమున
గోమువర్షించు తారకాకోరకము

నాకోరకమోవిషాదాద్రవటలి
క్రమ్ముకొన జీవితమె ధ్వంసగతులస్రుక్కు!
స్పృహయెలేని డెందంబుఁ జీల్చికొనివచ్చు
నామహాగ్రంథు నిశ్వాససహామశిఖల
ప్రావృతోష్ణాన బ్రద్దలువాలు నీన
మాధిలోఁ గాంతునా ప్రేమమధురమూర్తి.
అమృతమందారమృదులశయ్యాతలానఁ
బ్రేమలిలల హవణిల్ల నేడ్కపడితి;
కరకురాగోరిపై నీ నేర్పరాదతోడ
హతమనోరథా ర్థిని బారలాడుచుంటి!

అ దృ ష్ట ము

శ్రీ మతి తాయ రత్న మాల గారు

వారిగువ్వరు కలసి వెనుతున్నారు చెట్లవందుగుండా.

అతడు ఎప్పుడూ గొడుగు వేసుకోడు. ఎంచేతో?

ఇతడికి ఎప్పుడూ గొడుగు వుండేలేరాల్సిందే.

మట్టమధ్యాహ్నం. అయినా ఆదట్టమైన చెట్ల ఆకులమధ్యనుండి ప్రభాకరుడు తనవేడికిరణాలు తొప్పించుటకు ప్రయత్నించికూడా కృతకృత్యుడు కాలేకపోతున్నాడు.

అప్పుడు ఇతడికి అవతలికి వెళ్ళాల్సివచ్చింది. అన్నాడుకదా అతనితో ఇదిగో కాస్తంత ఈగొడుగువేసుకో నే నిప్పుడేవస్తానని.

అతడు విసుక్కున్నాడు 'నీవు పట్టుకుపోకూడదూ' అని. మళ్ళా మిత్రుడి మాట దాటలేక మెల్లిగా పట్టుకున్నాడు గొడుగు విలాసంగా కదుపుతూ.

ఇంతలో ఏదో "టప్" మని శబ్దం వినిపించింది.

ఏకాయో లేక కర్రముక్కో గొడుగుమీద పడిందనుకున్నాడతడు. గొడుగుదించి దులిపాడు. ఎదురుగా పాకుతోంది పసిరికపాము.

ప్రక్కబాటగుండా వస్తున్నారెద్దరు బాటసారులు. చూచారు పాముని. తమచేతిలోని లాటీతో చావగొట్టారు రిజర్వుపోలీసుల్లాగ...

అతడు అల్లాచూస్తూనే విభ్రాంతు డయ్యాడు. సంభ్రమాశ్చర్యాలు పెనగొన్నాయి అతనిని.

ఇంతట్లో వచ్చాడు అవతలికివెళ్ళినమిత్రుడు. చూచాడు దృశ్యం "ఎంతలో ఎంతపని జరిగింది? చూచావా! నాగొడుగు నిన్ను రక్షించింది" అన్నాడతడు.

బాటసారు లన్నారుగదా "చూడండి, ఎవరో ఒకకవికాబోలు చెప్పే సుట: చెట్టుక్రిందగొడుగు నీళ్ళల్లోచెవ్వులు— ఇంకా ఏవో మర్చిపోయాము— తప్పకుండావుండాలని. కవి కలానికి ఎదురులేదు. మీరెంత ఆదృష్టవంతులూ? ఇంతముప్పుదాటింది. చాలావందనాలు. సెలవు" అన్నారు...

"నువ్వు చాలా అదృష్టవంతుడివిరా" అన్నాడు మిత్రుడు వీపుమీద చదుస్తూ. అప్పుడే యోగనిద్రనుండి లేచాడతడు.

ప్రతిరోజూ చూస్తున్నానుకా! నేను మధ్యాహ్నం స్కూలునుంచి ఎట్టనెండలో దేవుడా అంటూ ఇంటికి నడిచినట్లే తలుపు బిడాయించి వుంటుంది. లోపల రాణీగారు గుట్టుతీస్తుంటుంది. నేను బయట నిల్చుని "లీలా! లీలా!" అంటూ ఓగంటనేపు తలుపు దగ్గర పాట పాడగా పాడగా "అబ్బ! ఏంగోలచేస్తారండీ!" అని గొలుగుతూ, కళ్లు మలుముకుంటూ, నిద్ర మత్తుమీద పడుతూ, లేస్తూ వచ్చి తలుపుతీస్తుంది. తీసినదే తడవుగా మల్లీ యధాక్రమంగా పడుకుని మునుగెట్టుకుంటుంది. ఇంతనిద్ర మత్తుఅయితే ఎలా గర్భా మరీను.

సాధారణంగా నేను మధ్యాహ్నం ఎందుకు వస్తానంటే ఏరో ఇంట్లో కాఫీగట్టా చేస్తుండేమో, ఇంజన్ లో కాస్త బోగ్గోసి మరీ పోదామని వుద్దేశం. లేక పోతే ప్రాద్దున పడిగంటలకు నాలుగు మెతుకులు తిని పోయి సాయంత్రంవరకూ ఉండలేమగా. అందులో నుండేలుకరగేట్లు స్కూల్లో పిల్లలకు బోధ చేయవలసినపని ఒకటి. బాగ్రఫీమాస్టరునుగదా మైస్కూలులో.

నేనింటికి వచ్చేసరికి లీల ఈవిధంగా నిద్రమత్తు చూపిస్తుంటే నాకుమరీ రానురాను కోపం ఎక్కువౌతున్నది. ఎన్నార్లని నవీస్తాను. ఒకరోజా! రెండురోజులా! రోజూ ఇదే వరనైపోయే. నేనాపాటికి వస్తానని తెలుసుకదా! కాస్త ఫలహారంచేసి, ఇన్నికాఫీనీళ్ళుకాచి వ్రంచ కూడదూ! దున్నపోతులాగా నిద్రపోకపోతే.

పాపంగదా అని నేను చమవు చూపించిన కొద్దీ దానికి నిర్లక్ష్యం బలిపిపోయింది. ఎంతసేపటికీ అడదాన్ని కాళ్ళ రాయాలండీ అంటూను కొంతమంది. ఆమాటలునాకు రుచించవుగాని కొంతవరకు సత్యమందేమోనని అనుమానపడతాను అప్పుడప్పుడు.

వచ్చిన ఆవస్థ ఏమిటయ్యాలంటే నేను దాన్ని నుండరించడానికికూడా వీల్లేకుండా వచ్చింది. కారణమే

మంటే—మేమొకరియింట్లో దక్షిణభాగంలో అద్దపు కాపురమున్నాం. ఆ పత లిభాగంలో ఇంటివారు న్నారు. ఆయింటిఅవిడ పెద్దముత్యమేదన. మాయవీరికలి హాలో ఆనవసరంగా తోక్యం కలిగించుకుంటుంది. నేనెప్పుడైనా లీలను కోపంచేస్తుంటే ఆమె దుడ్డదాదానికి వత్తానీవచ్చి నన్నంటుందిగదా! "అబ్బాయీ! ఆ ఆమ్మయి నెందుకు కోపపడతావూ? చిన్నపిల్ల. కాపురానికివచ్చి ఏడాదైనా కాలేదు సరిగ్గా. ఏదైనా దానివల్ల తప్పుకన్నే ముగవాడివి నీవే నయమపోవాలి." అంటుంది. ఈవిడవత్తానీ చూచుకుని మరింత నిర్లక్ష్యం జాస్తిఅయింది లీలకు. కూర్చోమరి కాస్త వుప్పువేయడం పొగించింది. బడివేళకు వంట కావడములేదు. నాగదిలో నేను కాల్య పారవేసిన సిగరెట్టుముక్కలసంఖ్య ఎక్కువౌతున్నది; ఎప్పుడైనా ఊడ్చించినపాపాన పోలేనా మరి!

ఇన్నితప్పులూ క్షమించేస్తాను లీలగనుక నేను మధ్యాహ్నం స్కూలునుంచిరాగానే తాను కాఫీచేసివుంటుంటే. కాని అతిలేదుగా! ప్రతిరోజూ చచ్చినట్లు నేనే నేనుకా నేనాట్లే కాఫీ ఆవుటికప్పుదు. పైగా ఇంకోతమామ. ఇంత కష్టపడి నేను కాఫీచేసుకుంటావా! చివరకు చల్లారపోనే నమయానికి నిద్ర ఎక్కడకుపోతుందో చల్లగావచ్చి దగ్గరకూ ర్చుంటుంది తనభాగంకోసం చిలిపినవ్వు నవ్వుకుంటూ. పాపంగదాఅని ఒకగిన్నెడు దానిముఖాన పోసి మిగతాది నేను తాగి స్కూలుకుపోతా. ఇదీ రోజూ జరిగేభట్టం.

నాకీస్కూలుమాస్టరీవుద్యోగం దొరికిన ఆరునెల్ల నుంచి ఇదేవిధంగా రోజూ కాఫీ చేయడంలో ప్రాధాన్యతనైపోయాను. చినా నన్నక ఆభిమానం బాధమూ నేవున్నది. ఇవ్వాళ కాఫీచేసుకోకుంటేనే సరిపోయింది. దేవు వంటకూడా చేయలేనని పక్కకుంటుంది. దేవుడాఅంటూ చేనుకోవాలినించేనా? ఇంకా నాలుగురోజులుపోతే "నాచిన్నట్లోకూడా

కాస్తవడించి మరీ మీరు భోజనం చేయండి" అంటుంది. ఏమిందీ! స్త్రీ అలుసిచ్చినకొద్దీ నెత్తికక్కికూర్చునే ప్రవృత్తిలాగుంది. వాకేమీ పాలుపోవడంలేదు. ఒక వాడు మ్యాలనుంచి సుధాగ్రహ్నం ఇంటికివస్తూ ఆలోచించుకున్నాడు: "ఛా! ఛా! భార్యను లొంగ దీమకోలేని వాట్రుకుకంతా ఏదమైపోతున్నది. ఇంకా ఈవా ఆసమర్థ బడిపిల్లల కెవరికీ తెలియక పోవడంచేత డాబునరితో మర్యాద నిలబెట్టుకుంటున్నాను. వాళ్ళకుగతుక తెలిసేవా, వాట్రుకు మ్యాలలో, బయటాకూడా కడిగిపోవారు; ఏవేవారు దూదిపింజలాగా." ఇంకా ఏమేమో ఆలోచించుకున్నాను. చివరకు తేలిందేమంటే "ఇకనుంచి ఈజన్మలో ఎప్పుడూ కుంపటి రాకేనీ నేను కాఫీచేయను" అని నిశ్చయించుకున్నాను.

తిన్నగా ఇంటికిపోయి తలుపుతట్టాను. కొంతసేపటికి తలుపులు తెరుచుకున్నవి. నాముఖంలో ఒక గంభీరత తెచ్చిపెట్టుకున్నాను. వివాలాభంలేకపోయింది. నీల నాముఖం వేపుచూస్తేగా, తలుపు తీసింది. మల్లెవల్లి గాఢనిద్రలో మునిగిపోయింది.

వాకేమీ తోచడములేదు. ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగావుంది. అక్కడ ఒక గూట్లో ప్రాద్దున కాఫీచేసుకోగా మిగిలినపాలు పోసివున్న వెండిగాను యధాస్థానంలోవుంది. అక్కడే ఆమూల సగానికిబొగ్గలు పోసివున్న కుంపటి చిరకాల స్నేహభావంతోనన్నా చావొస్తున్నట్లు కనుపిస్తున్నది. అక్కడ ముక్కాలి నీటమిది మామిడికాయమార్కు అగ్ని పెట్టె కూడా వాద్యకృతం తప్పించుకునిపోలేదు.

ఎలాగాఇప్పుడు నీలనులేపి కాఫీచేయించడం? గుఱ్ఱుకూడా తీస్తున్నదెన్నగా. వాచరయోజకత్వం వరీక్షచేసేసమయం అది. నీలనులేపి కాఫీచేయమని డబాయిర్దామాఅంటే ఒకవేళ అది నిద్రమత్తుమీద నిమగ్నం లేవకపోతే యధావ్రతారంగా నేనే చేసుకోవలసి వస్తుండేదా. అది మరీ అవమానకరమైంది. కనుక కిక్కురుకునకుండా రోజాకు మల్లె నేనే కుంపటి రాకేనుకుంటే బాగుండేలాగుంది.

కుంపటి అంటించుకున్నాను నేనే. డికాక్కు నీళ్లు కానుకున్నవి. నేను ఆటూ, ఇటూ పచారుచేస్తూన్నాను పాయంత్రం వాల్లవఫారం వాళ్ళకు చేప్పవలసిన జాగ్రఫీపాఠం కెమరుకు తెచ్చుకుంటూ, డికాక్కున నీళ్లు నిలపలాకాగిస్తే. నేను చప్పుడుకాకుండా వొంగతనంగా వంటయింట్లో పాలుత్రాగబోయే మార్గాలలాగా అడుగులు వేసుకుంటూపోయి నీల మెడలో మంగళమాత్రానికి కట్టివున్న తాళపుచెవి విప్పుకుని పెట్టెతీసి అందులోవున్న కాఫీపాడుండబ్బా తెచ్చుకున్నాను. నీలకు నిద్రాభంగం కాకుండా జాగ్రత్తపడ్డాను.

కాఫీ తయారైంది దేవలోకంలో అమృతంలాగా. ఇక చల్లార్చుకోవాలి. ఒకగిన్నెలోంచి మనోగిన్నెలోకి ఎత్తిపోస్తూ చల్లార్చటం మొదలెత్తేసంటే చప్పుడొస్తుంది. చప్పుడొస్తే నీలకు మెలకువ వస్తుండేదా. ఇప్పుడు దాన్ని లేచకూడదు. తగినకాస్తీచేయాలి. ఈ కాఫీలో ఒక్కచుక్కకూడా దానికెవ్వను. వివరకట్టతో విసరుతూ కాఫీ చల్లార్చుకుంటున్నా.

విజంగా కాఫీయొక్క ఆమనోహరమైన రంగులోనేవుంది కొంతమేళా. అందుకే కాఫీరంగు నీరలంటే అడవాళ్ళకు చాలాయెట్టం. రంగుకేంగాని నేనిప్పుడు తయారుచేసిన కాఫీయొక్క ఘుమఘుమాయంత్రమాత్రం ఘాటుగావుండి మాయిల్లంతా ఆవరించింది. ఈపొరభానికి నీలయొక్కనిద్ర తెరలవిచ్చి పోతుండేదానని నాభయం. అందుచేత ఆలస్యంగాకుండా తొందర తొందరగా కాఫీతాగేకాను, పెదవులూ, నాలుకా కొంచెం కాలుతున్నా ఓర్పుకుంటూ. కాగిగిన్నెలు అక్కడే వదిలివేకాను. నీల నిద్రపోతూనేవుంది పాపం.

మ్యాలనుంచిరాగానే విడిచి వంకమరగిలించిన కోటు మల్లీధరించుకున్నా. ఆద్రంలోయారుకుని తల గుడ్డ చుట్టుకున్నా. ఉపాధ్యాయజేపం ధూర్తింది. జాగ్రఫీపుస్తకం చేతిపట్టుకుని మ్యాలకు వెళ్ళబోతే నీలనులేపి "మ్యాలకుపోతున్నాను. తలుపువేసుకో" అనిచెప్పి వాకిలిగడప చాలేను. నీలలేది గుమ్మం

చాకావచ్చింది. అక్కడేవున్నదిగా భావించి వెళ్ళి చూచింది. మళ్ళీ వాచేవుచూచింది. ఆమె ముఖం చూస్తే కొద్దిగా కోపం వచ్చిందేమో ననుకున్నాను. మాట్లాడకుండా స్కూలుకు వెళ్ళేను.

ఓలభాగం కూడా అవాదు నేనే త్రాగివండుచేత 'కాఫీడోను' ఎక్కువై పాకం బాగానే వచ్చేను. పిల్లలెవరూ అల్లరిచేయకుండా విన్నారు. కాఫీ అంటే మంచి ప్రత్యేకం కలిగించేస్తున్న సుమంజీ!

* * *

మళ్ళీ మర్నాడు స్కూలు వదిలివెట్టివతర్వాత ఇంటికివచ్చాను మధ్యాహ్నం. ఈజామన్నలేలేడు అవాటి వ్యవహారం. తలుపులు తెరచుకో నేవున్నవి. ఓల నిద్ర పోవడంచేదు. భోజ్లో వడక మర్చిపో నయ్యారంగా వదులుని డిలీతో వివరకట్ట అల్లుకున్నది. నేమరాగానే మర్యాదాధంగాలేది వాకోసం మర్చిపోలేనని అక్కడనిలబున్నది అల్లుకున్నా వివరకట్ట చేతుల్లో చుట్టుకుని, ఆమెకమ్మల్లో నిద్రమత్తు కనుపించడమే లేదు. సహజమైనకాంతిలో కొక్కులులాగా మెరుపున్నవి. తెల్లనిచీర కట్టుకున్నది. అప్పుడే తలదువ్వుకుని అల్లుకున్న వల్లత్రాయలాంటి అపొడుగాటివడ భుజమిడుగుగా ముందరకు తీసుకున్నది. ఉన్నత వక్షంమీద వాట్యం చేస్తూ ఆటోసాగమగావున్నది. సహజంగా అందమైనపిల్ల ఓల. అందులో ఆమెపాలు మీద వాకట్టు మెరిసిపోయి ఒక్కపారి ఈ చేతుల్లో మలిమివేద్దామా అనిపించింది ఆటోందర్యమనుమాన్ని.

కాని ఏమిమాట్లాడకుండా గంభీరంగా మర్చిపో వుకున్నా. సహజంగా వాగుడుకత్తెలవా ఓలకూడా మానంలోనే వుంది. ఆమెవికాళనేత్రాలలో నల్ల గ్రుడ్లుచవలంగా అటూ ఇటూ పరుగెత్తుకున్నవి. చివరకు అక్కడ క్రిందపడదీవున్న చిరిచావమీద గోడ కానుమని మార్చున్నది.

"కున్నంటూవేం. వేగిరం కాఫీచెయ్యి. స్కూలు చేకోరున్నది".

"కోలా మీరే చేసుకుంటున్నామగా. ఇవ్వాళ నేనెందుకు?".

"అవడవరపుచావడం పెంచక. చేస్తావా? చేయవా?".

"కోపవడకండి, పాలు లేవివ్వాళ".

"ఎందుచేత?".

"ఇప్పుడే కాఫీచేసుకుని తాగేశాను."

చల్లారిన మంచటి, మనిచట్టిక ఒకగిన్నె ఆమూల వాడు కనుపించినవి. నిండా కోపంవచ్చిందివాడు. ఒళ్లంతా అలదరించింది.

"అయితే వాయట మరపువచ్చిందా నీకు?" అని అడిగాను.

"వాయటమత్రం మీద జ్ఞానకంఠండా నిన్నక".

"నేను స్కూల్లో వాగివాగి ఈపాటికెవస్తావని ఎఱుగుదువుకదా! కాఫీఅంతా నీచేచేసుకుని త్రాగవే ఏమనుకున్నావు?"

"ఇంట్లో చాకిరీచేసిచేసి అలసిపోయి వుంటాను గదా! నిన్నకాఫీఅంతా, ఒక్కచుక్కేవా వాడుమిగిల్చుకుండా త్రాగేశాకే ఏమిటో మిగిలిపోయింది?"

"అగ్గిపొయమేమిటి? నేను చేసుకున్నాను; త్రాగేశాను. నీవుచేశావా?"

"నేనుచేసుకోనేగా. నేను త్రాగేను!"

"తెలివితేటలు చూపించకు. నీవుచేసినవనిలో నీ నిర్లక్ష్యవ్యభావం వెల్లడవుతున్నది."

"నిన్న మీరుచేసినవనిలో మీకు వామిదవున్న ప్రేమ వ్యక్తమవుతున్నది కాదోయి."

"గంతోమించాను. కోరుమూసుకో. చేసిన తప్పుకు మన్నిత్రాచువడక కనుక్కించుకో ప్రయత్నిస్తావెందుకు? చూస్తున్నానుకదా! రానురాను ముట్లల్లో, చేతల్లో, అన్నిటో నిర్లక్ష్యం కనుపిస్తూనేవుంది. అల్లాంటివేమీలు పాగవుతుమా! నేను నసించేవాణ్ణిగాదు." వామెదవులదరిస్తే, కనుబొమలు ముడిపడితే, కన్ను తెల్లబడేటటుకూడా వున్నవి.

ఓల చలించలేదు. ప్రకారంగావున్నది ముఖం. పెదవులమీద లేతవత్స కదిలాడుతూనే వున్నది. దాన్ని చూచినకోర్కీ వాకోపం మఱింత ఎక్కువైకున్నది. కాని ఓలమాత్రం వాకోపానికి తానేమివరకు

నట్లుగా నావేచే చూస్తున్నది నవ్వుతూ. నాకోపా
నికి భయపడి గడగడ లాడేటందుకు బడిపిల్లవాడై
చేరా. చేసుకున్న భార్య. నేనువంటున్నానా, నాకే
చంతులమ్మగావుంది.

అకోపంమీద కుర్చీలోంచి చివాలవలేది, చుట్ట
వలూపెట్టేసి నాలుగు చిల్లరడబ్బులు తేలులోవేసు
కుని పోవోతున్నాను. నావుద్దేశమేమంటే స్కూ
లుకు పోయేదారిలో అనేక కాఫీభవనాలు వున్నా
యికదా, ఏదో ఒకదానిలోదురి కట్టా, రెండు
కట్టలో కాఫీత్రాగి వట్టుదామని. కాఫీ లేకపోలే
స్కూల్లో పాఠంచెప్పటం కష్టం. నాది అందులో
కాఫీగతప్రాణం.

పోవోతున్నా. ఇంతలో లీలవచ్చి నాచేయిపట్టు
కున్నది. “కాఫీత్రాగి వెళ్ళరా?”

“ఏమిటి మరీచమత్కారంగావుంది నీ వేషం
ఇవ్వాలి. పాలన్నీ కాఫీచేపి కొని త్రాగేవనవ్.”

“మరి కాఫీలేకుండా నేనెప్పుడూ న్యూలువ?”

“అయితే ఏమిచేయమంటావు?”

“ఏమాలేదు. అప్పుడే స్కూలుజేళ్ళ కాలేదుగా.
కాఫీవు తాగోనీ ఇళ్ళిండి.”

“ఇంతవరకు చాల సంతోషించాను నీవేమనిగి,
ఇంకా ఏమింది?”

“రండి తెలుస్తుంది” అని కుర్చీవేపులాగటం మొద
లెట్టింది. ఆమెలేత చేతిపట్టు విడిపించుకోలేక
పోయాను. మొదలుపెట్టినకోపంకూడా చాలవరకు
తగ్గింది. పోనీ ఇంకా మైదు కాలేకుదా అని మరీ
కుర్చీలో దేహంవాలాల్చాను. లీల కంటయింటికి
పోయి మూతపెట్టివున్న ఒక గిన్నెతో ప్రత్యక్ష
మైంది. నేనలాచూస్తూ ఊరుకున్నాను. “ఏమిటదీ!”
అనికూడా అడగలేదు. అంతో నాటకంలావుంది.

“నీలే మీలాంటిదాన్నే నేనుకూడా అని తెలుస్తు
న్నానుకాబోలు మీరు. మీరంటే నిన్న కాఫీఅంతా
నాకులేకుండా తాగేయగలిగినారాకాని, నాకలా
ప్రాణంవొప్పును నుమండి! హిందూస్త్రీకి భర్తచెప్పం.
అతన్నే ఎల్లప్పుడూ ఆరాధించుకుంటుంది. ఆయన
చేత అనుభవించుకుదని దేదిన్నీ ఆమెమట్ట నేనుటటు.

వాడుని ఉచ్చిష్టమే ఆమెకు కంచభక్త్యవరమా
న్నాయి. మీద్యప్తేలో నే నొకనీయరాలినిగా కవచది
వుంటాను ఈకోసం. కాని అంత అభాగ్యురాలను
కాదు. నన్నుమీరు బాగా గుత్తులుగతున్నందుకు
నాకు దుఃఖంగావున్నది.”

“పెద్దవుపస్యనిం చెప్పేవుకాని, హిందూస్త్రీ
భర్తచేత కాఫీచేయించుకుందా కోలా?”

“అదేకాబోలు ఇవ్వాలిమీకు నా మీదవచ్చిన
కోపానికికారణం. సరదాగా మీలేచేసుకుంటున్నా
రనుకుంటున్నాను గాని నేనుచేయవన్నానా?”

“మగవాడికి వంటచేయడంకూడా వర్తనా?”

“ఇంతకోపం మనసులో వుంచుకోకపోలే నాకు
చెప్పివుండ గూడదూ? నాకు తెలియదయ్యె.” ఈలో
గా తానుతెచ్చిన గిన్నెలోంచి, నేమ్యూపాయసం
ఒక పింగాణిగిన్నెలోపోసి నాకందిస్తూ చిన్నవ్వుతో
“ఇకనుంచి నేనే కాఫీచేస్తుంటాను. మీరు కుంటటి
ముట్టుకోనేవద్దు. నన్ను తీమించండి” అంది.

ఇప్పటికి కోపమంతా చల్లారిపోయిందినాకు.
పాయసం చప్పరిస్తూ “ఇవ్వాలి ఈఆహారంమీద
మనసుపోయిందా నీకు?” అన్నాను.

లీల కుర్చీదగ్గర నిల్చుని శరీరంతో కొంచెంవంచి
నాకోటు ‘కాలర్’ రేడుమెకూ నాకళ్ళలోకిచూస్తూ
“తీమించారా?” అంది. నవ్వుతూన్న నాకళ్ళేప్రత్య
క్షరం చెప్పివై.

లీల శరీరమేకాదు, మనస్సుకూడా అందమైంది
నుమా అనుకున్నా. రెండంగిన్నెలపాయసం తాగేసి
స్కూలుకు పోవడానికిలేచాను.

“ఇంతకూ మీకోవసుంతా పోయిందా?” నుగు
రంగా ప్రశ్నించింది లీల.

ప్రసన్నంగాచూస్తూ లీలను దగ్గరకు లాక్కు
న్నాను.

* * *

నాడు మొదలు ఈకోసంవరకూ నాచేతిమీదుగా
కాఫీచేసుకొని ఎటుగను. ఎప్పుడైనా కాఫీలోపంచ
దార కలవటానికిగాని, చల్లారపోయడానికిగాని
నేనువెళ్ళలే “ఊరుకోండి. మీరు చేయిచేసుకో
కండి” అంటుంది. పూర్వపు నిద్రమత్తంతా
ఏమైందో?

శిశువాత్సల్యము

ఆకుండి సత్యనారాయణగారు

మూడేండ్ల బాలికయగు లలిత కలకలస్వప్నటయందు, అల్లరిచేయుట యందు మిగుల సమర్థురాలు. చేతనున్న రబ్బరుచేపను మాటిమాటికి ముద్దుకొనుచు పరంపరాలో నిలువబడిన తల్లిచెంతకు పరుగుపరుగున నరిగి “అమ్మా! చేపలెక్కనుంటాయి?” అని ప్రశ్నించినది. ప్రేమమయియగు తల్లి లలితను దరికి తేర్చుకొని, చిఱునవ్వు కలుకునుండెడి యామెపాలబుగ్గల నొక్కసారి ముద్దాడి ప్రేమమధురస్వరముతో “కన్నతల్లీ! చెఱువులోనుండునమ్మా!” అనియెను. “వాటినిపైకితీసిన—” అనియింకను లలిత మాటముగింపకుండనే “చనిపోతవి తల్లీ!” అనుచు నానందమయి (లలితతల్లి) పనిమీద చటాలున నింటిలోనికి వెడలిపోయినది. తల్లిమాటవిని లలిత గుండె గుభిలుమనియెను. ఇంత వఱకు నామె హృదయమున వెలుగుచున్న యానందశ్రేణిలేక మొక్కసారిగా నంతర్ధానమైపోయెను. తనదిన్నిచేప పైనుండిన చనిపోవునుకదాయని యాయ మాయిక బాలికకు చాలనిచారము కలిగినది. వెంటనే లలిత తనముద్దు చేపను యింటికెదురుగనున్న చెఱువునకు తీసుకొనిపోయినది. మనసార మఱి యొకసారి ముద్దిడుకొనినది. తుదకు విడువలేక విడువలేక తనమృదుహస్తములతోడనే చెఱువులో విడిచినది. ఒడ్డునకొట్టుచున్న పిల్లకెఱటములచే త్రోయబడి చేప రెండుమూడుసార్లు ముందునకు వచ్చినది. అదిచూచి లలిత “దిన్నా! నావద్దకువచ్చెదవా? వలదు, వలదు. వచ్చిన చచ్చిపోయెదవునుమీ!” అనియెను. కొంతసేపటికి చేప చెఱువుమధ్యకు వెడలిపోయినది. తోడనే లలిత పీడితహృదయముతో నింటికి మరలిపోయినది.

దినములు గడచినవి. అది వేసవికాలము. ఒకనాటి సంధ్యాసమయమున ఆనందమయి చెఱువుమధ్యకుపోయి నీరము ముంచుచున్నది. పార్శ్వముననే బురదలో రబ్బరుచేపను చూచినది. ఆమె ప్రేమపూర్ణహృదయము చలించిపోయినది. ఆమె సయనములనుండి కన్నీరు పొంగి పొరలిపోవుచుండెను. “తల్లీ!—లలితా!—నీదిన్ని చేప నుఖముగా జీవించవలయునని యిందు విడచితివా?” అనిదుఃఖించుచు నాచేపను మెల్లగా పైకితీసినది. పిదప దానినింటికి గొనిపోయి యద్దపుబీరువాలో నునిచి చూచినపుడెల్ల దుఃఖజనితాశ్రుకణముల జలజలర్రాల్పుచుండెడిది—పాపము లలిత మాత్రము తన దిన్నిచేపను జూచుట కొక్కసారియైన మఱిరాలేదు.

స్త్రీలు: ఉపాధ్యాయవృత్తి మా రేమండ రామారావు గారు ఎం. ఏ.

విద్యను గూర్చియు, విద్యావేషమును గూర్చియు, బోధనావర్తనలను గూర్చియు నిటీవల ననేక సుతరాభిప్రాయములు వెలువడినవి. ప్రజాస్వామ్యభావాభివృద్ధియు (Democracy) మనశ్శాస్త్రాభివృద్ధియు (Psychology) నిండులకు ముఖ్యకారణములు. “విద్యయన జ్ఞానము; పాశ్చర్యవిషయములన్నియు తదనుగుణ్యములుగ నుండవలెను; ఉపాధ్యాయు డేమిచెప్పినో దానిని గ్రహించుటయే విద్యార్థికి ప్రధానకర్తవ్యము” ననుభూత్యాభిప్రాయములెల్ల మార్పుకొనినవి. మనశ్శాస్త్రచరిత్రలో ధనల మాలమున విద్యార్థికిగల వ్యక్తిత్వమును ఎక్కువగా గౌరవించి, యాతని మానసికచరిత్రవమున కనుగుణ్యమును విద్య వాతని వ్యయంకృషిమాలముననే సేర్పవలసియుండునను సిద్ధాంతములు బయల్పడినవి. ఇటులనే ప్రకృతకాలమునం దాధికరాజకీయములే దేశక్షేమమున కాధారములుగ నుండుటకేని నిర్దుష్టమును సాంఘికజీవితమును గడపుటకును, దమ కృషిమాలమున స్వీకరణపోషణ మొనర్చుకొనుటకును శక్తిగలిగి సచ్చిలుగుగనుండు పౌరులను నిర్మించుటయే విద్యావిధానమున కార్యముగ నెంచబడుచున్నది. ఇటుల మానసికచరిత్రవముల ననుసరించి ప్రతి వ్యక్తియొక్కయు బుద్ధిని, శక్తిని, చతుర్వమును వికసింపజేయువిద్య కైకవమునందేయే ప్రారంభించవలసి యున్నది. అనగా సుమా రాజవంశవత్సరమునుండియు విద్యనునేర్చు మనబాబులు సుతరాభిప్రాయముల ననుసరించి మాదవయోజీవనందేయే యాత్మవికాసమునందవలసి యుండును ఇట్టి విధానమున నుపాధ్యాయుడవడి స్త్రీలపై నెక్కుడుగ నాధారపడియుండును. దీని కనేకకారణములు గలవు.

మానసిక చిత్తవైతలలో స్త్రీ లగగణ్యులు. స్వాభావికముగనే వాటిలకు మనఃపరిణామమునందలి వివిధమార్గములును, దత్తావరణాధారములునుగూడ సుగ్రహములుగ నుండును. తల్లిగను, ప్రాథమికమగూడ స్త్రీమానసికావస్థలను బోషించి పాదశాంతరమలచే దానిని నిమగ్నించుచుండును. తనచిత్త కేవలమునకుం దేమికావలసియుండునో ముందుగానే నిర్ణయించుకొని తల్లియు, ప్రియుని మనమును గ్రహించి తదనుగుణ్యముగ ప్రవర్తించి క్రమముగ దానిని స్వాధీన మొనర్చుకొను ప్రాథమిక నిండుల దానికాణములు.

విద్యగలవు నెడ గృహీణీత్వము స్త్రీలకు పురుషులకు లేని యవకాశముల నొసంగుచున్నది. పురుషులకు పాఠశాలలోదప్ప వితరనమయములలో చాలకాలికలతోడి సాంగత్యము గలుగదు. గృహిణియగునాడ ననేక కార్యావత్తుదను దండికంటె సర్వాధికారిణియై సకామసన్నయైయుండు చర్చితోడనే పిల్లలకుఁ బరిచయాభిమానములు మెండుగనుండును. దానజేసి యామె చూటలకు వారలు పాదరముగను, సగౌరవముగను గ్రహించుదు. అదియునుగాక సహజముగ స్త్రీలకు పదశిమను పూర్వమును, చక్కని పామధూతియు నుండుటచే వార లితరుల ఇష్టావినీష్టముల నతిసులభముగ గుర్తింపగల్గుదురు. ఇటుల గృహిణి మానవజీవితమునందలి ప్రథమ పాఠశాల. స్త్రీయే ప్రథమోపాధ్యాయుని.

సాధారణముగ శిశువులకు మాదవయోజ జ్ఞానోదయమునందలియు వచ్చుటకుండి ప్రతిక్షణమును వారలనేకవిధముల ప్రపంచతత్త్వమును గ్రహించుచుండుచునదియు తత్త్వవైతల యభిప్రాయ మైయున్నది. ఈబాహ్య ప్రపంచమునందలి లేతవాడేరి:వస్తువులన్నీటివిగూడ మనము చుంచేంద్రియముల మూలముననే తెలిసికొనుచున్నాము. మనతో రించుచుండుమాలమున సంబంధించు ప్రతివస్తువును మనమనస్సులలో పోకవిధమును దిద్దు మనేర్చుచు యుకవిధమును మనచేతమును (Feeling) కలిగించును. అట్టిచి త్పక్షికరముగ నుండినవో కరవరణాద్యవయవముల మూలమున మన మావస్తువులను విశేషముగ వాదరింతుము. లేదనోఁ బరిత్యజింతుము,

ఈ విధమున వస్తువులకు, వానివలన మనకగు నుభయములకు నొకవిధమున సంబంధమేర్పడి వస్తుతత్వము మనకు గ్రాహ్యమగును. ఇదియే మానవులు నేర్చుకొని ప్రథమవిద్య. దీని కింద్రియములే ముఖ్యసాధనములు. సర్వేంద్రియములును పూర్తిగ నభివృద్ధిపొందినచో మనజ్ఞానము సర్వతోముఖముగనుండి మనమును సర్వవిధముల నభివృద్ధి పందింపగలదు. ప్రపంచమునందలి మన జీవితమే యింద్రియవ్యాపారములపై నాధారపడి యుండినప్పుడు, విద్యావిషయమున కేలంగ కెప్పునక్కరలేదు. కావున ప్రతిశిశువునకును మూడవసంవత్సరము నుండి యావసరసంవత్సరము వరకును గలకాలమున నింద్రియవస్తుత్వము నభివృద్ధిపఱచి తన్మూలమున బాహ్య వస్తుజ్ఞానము నభివృద్ధిపఱచుట ముఖ్యపనియై యున్నది. ఈసందర్భమున వారి కితరసాహాయ్య మవసరము. రంగులయందును, శబ్దములందును గల భేదములను, వస్తువుల యాకారమును, తీతోష్ణములను చక్కగ గుర్తెఱిగి వానిని సరిపోల్పుటయే పిల్లల నెవయమున నేర్పవలసిన విద్య. ఇట్టి విద్యను గఱపువారలకు శాంతియు, సానుభూతియు మున్నగు సద్గుణములును శిశువుల యందభిరుచియు ముఖ్యముగ నుండవలెను. మాతాశిశువులకుఁ బరస్పర ప్రేమయు మించినది మఱియొకటి లేదు. కాన మానవజీవితమునకును, జ్ఞానాభివృద్ధికిని మూలస్తంభముగు నీసైంద్రియజ్ఞానము నొకగూర్చునెడ స్త్రీలే యర్హతములు. ప్రకృతి రమయందాశోపించిన ఈకర్తవ్యమును స్త్రీలెల్లరును గ్రహించవలసి యున్నది. ప్రాచీన, మాంతుస్సోరీ మున్నగు విద్యాసంస్కార శ్రీమూలముల నాచరణలోనికిఁ బెచ్చుటకై ప్రత్యేకపాఠశాలలను నిర్మించి స్త్రీలనే వానియందుపాఠ్యములుగ నియమించియున్నారు.

పాఠశాలలలోగూడ ప్రైమరీతరగతివరకును విద్యనేర్చుటకు స్త్రీలే తగినవారు. ఇచటనే పిల్లల శిలము లేర్పడును. ఈతరగతుల యందలి విద్య విద్యార్థుల యాదరమునకుఁ బాత్రమైయుండవలెను. వారి కేవిషయముల నుత్సాహ మెక్కుడుగనుండునో యట్టి విషయములనే వారలబ్రతకేరింపఁ జేసి క్రమముగ నాయుత్సాహము నితరవిషయములకుఁ బ్రసరింపజేసి వారి జ్ఞానము నభివృద్ధిపఱచుట ఇచ్చటి యుపాధ్యాయులకు కర్తవ్యము. దీనితోపాటుగ పిల్లల కుత్సృష్టాదర్శములను గల్పించి తన్మూలమున వారి శిలమునుగూడ సవ్యాగ్రగమిగ నొనర్పవలసియున్నది. కథలవినచో బాలబాలికల కభిరుచి మెండుగ నుండును. తన్మూలమున వారి యభిరుచిని జీవచరిత్రములకును, చరిత్రమునకును మరలించి వారలకు దేశచరిత్రమును బోధించి యుండలి యాదర్శపురుషుల జీవితములను వారలనుగమించునటుల ప్రోత్సహించి వారల శిలమునుగూడ నేర్పఱుచు నవకాశము గలుగుచున్నది. ఈసందర్భమున నుపాధ్యాయులు ప్రతిత్యక్తియొక్కయు మనఃపరివర్తనము నుపలక్షించి తమ బోధనమును దానికి సరిచేయవలసి యుండును. కాన నిట్టి శిశుమానసాకర్షణ విద్యాంశరార్పణాది కార్యముల స్త్రీలే యుచరతిములు. ప్రైమరీవిద్యాబోధనమునకు గూడ వారలే తగినవారు.

మన దేశమునం దొకమాతనయుగ మారంభమయినది. జీవితమునందలి ప్రతిరంగమునందును చరిత్ర నమలొందపుచున్నది. వానియందెల్ల స్త్రీలెక్కుడుగ పాల్గొని తమ వ్యక్తిత్వమును స్థిరపఱచుకొనుచున్నారు. విద్యావిధానము దేశమున కాత్మవంటిది. ఆత్మచరిత్రనము లేనిదే భౌతికచరిత్రన మెంతయొండినను నిష్ప్రయోజనము. కావున మన విద్యావిధానమును సంస్కరించు టంత్యంతపరిమెయొన్నది. ఇతర సంస్థల కన్న నీవిషయమున నెక్కుడుగ పాల్గొనవలసిన బాధ్యత స్త్రీలపై నున్నదని ఈవాదమున నిరూపించి యుంటిమి. తమ విద్వల పురోభివృద్ధినిగ గోరు గృహిణులును, ఉన్నతవిద్యాధ్యయమెవరి యుత్సృష్టాదర్శములుగల సోదరీమణులును శిశుపరిణామతత్వమును తెలిసికొని, నవీనములును మనశ్శాస్త్రప్రవృత్తములునగు చదవలపై దేశీయవిద్యను సాగించు నుద్యమమున తప్పక పాల్గొనవలసియున్నది.

అరుంధతీవిషాదము

సీరి పితంబ నేయులు గారు

పేరరుంధతి; పుట్టినయూరు గుత్తి;
తల్లి కలుములచెలివోర; తల్లి లచ్చి;
మగఁడు మధుపాయి; బిడ్డలు నెగడువారు;
ఒంట నొకపూసలే; దింట గొంటునున్న.
కడిమివేకువ రైతింటఁ గనవుచిమ్మి,
కాపుకొట్టాన వడిఁ బేడకర్కుద్రోసి,
వెలమదొరపాలమ్మున మేలికలుపుదీసి,
యవలఁ బాలిసెట్టియింట బియ్యంబు దంచి,
మరల బీడుపట్టుల మునిమాపుదనుక
గజికచెక్కి, యద్దానిఁ జిక్కముననింది
తెచ్చి, వీకటివడుదాఁకఁ దిరిగి యూర
నొక యగాకమ్మి, కోమటింటికిఁ జనంగ,
సెట్టి కూకచేకొని, యిది చెల్లదనుచుఁ
బాటవైచె, నవ్వఁడో యొకపాలనుండు
పిక్కునేయుటగని, యేది చిక్కటంచు
వనటఁ బొందుచు, నిలుసేరవచ్చినాను.
నిదురకన్నుల నన్నంటి నినుఁగులెల్ల
తిండి లేకున్కి గడుపులు మండి కుములఁ
గాంచుచుండియు, నినుమంత కబళమేనిఁ
బెట్టఁ, జేయాడ లేదొక్కపెద్దకైన,
మాకడను బనులెల్ల సమ్మతిని గొనుచు,
నవలఁ గన్నెత్తిచూడ రావంతకరుణ;
నేమొసర్చిన దుమ్మెత్తి కేదికతమొ?
మాలకొలమునఁ బొడముపి మూలమగునో?
ఇటులే మాకులమునఁ బుట్టి, యెమ్మలెనయ
నితరమతములచెల్వ మొక్కింతకొనిన,
స్త్రవాదులఁగాంచు పొక్కంపుఁ గనుల
నరయనేలకో? ప్రాండవసరఁజే జనమొ?
ఇఁకను రాడయ్యెఁబతి; చెల్లె నేమొ డబ్బు!

కొలుచు లేదింట; బుమతలగోల హెచ్చె;
రాత్రిమీతెడు; నిఁకఁ బ్రాయరాచనైతి;
తమియెసంగెను; ప్రమదకుఁ జమరులేదు.
గుండె వగిలెకు బిడ్డలగోడుఁ బాడ;
అప్పుపుట్టదు; లేరెవ్వ రాదరింపఁ;
గాఁపుకడదొరకడ సెట్టికడనువడ్డి
కాసులై నను దీఱ వేకాలమునకు.
లబ్ధియిప్పుడెవచ్చి, యల్లరియొసర్చి
పోయె; తననేయఁ దగినయప్పునకుఁ గొంప
చాలదని పెద్దరైతు రోసమునవెడలె;
నెట్టు లీరాయిడిని భరియించుదానో?
ఊరకయ బీకుహెచ్చెడు; నొక్కమొగిని
కడుపులోఁ జేయిదూరిచి కలఁచినట్లు
సంకటము మీటు; నా విభువాడఁ వెలుప
లేరు; నేముదావార భంగింపఁగనెనో!
వెల్చి చూచెద నిపుడ; యావీధిచివర
వెలఁదు లొలయుచు వెలుఁగుననిదిచి, మివ్రల
సంభ్రమముఁబొందువార; లాసడికి నెద్ది
కారణమొ? నైశమునదాసి, కాంతుఁగాక.
కొలఁదియెఱుఁగక త్రావి యాగోతీయందుఁ
గూలి, గుండెవీల నునురుగోలుపోయి
రెవ్వరో! కాదు—హా! యింక నేదితెరువు?
చనియె నాభర! నాదు జీవనపుంగర!!
అక్కటా! యిట్టిభూరదుఃఖానలమున
నేను బుగ్గియాదునటంచు నెంచనైతి;
ఘనసురాపానభూత మొక్కటియ, నాదు
మేలిగొనములరాసికి మృత్యువయ్యె.
ప్రాణనాథుని నెడఁబాసి; వడఁతి యవలఁ
* మహమ్మదీయుఁడగు కోళ్ళవ్యాపారి.

గడిచి జీవితవిజయము గాంచగలదే!
కాదె యాత్మేశుతోడి లోకంబు సరికి
శాంతిదము-ధర్మయుక్తము-సౌఖ్యకరము?
అరుగుదాసను మిమునీడి యన్నలార!
కాను నేనికఁ దల్లిని; కన్న సంతఁ
గాఁగఁ జూచెను మాతలుగలరు; కొనుఁడు
వారి కూరిమిమేల్చి నవారి గాఁగ.
అర్థమునకును నీతికి నాయ వ్రసకుఁ
దొలఁచి, లోకంబు ముప్పునఁద్రోయఁజాలుఁ
బెనుపికాచంబనంగ నొప్పినదిగాన.
మదిర మెడఁగదియింపక పొదలుఁడిరు.
మీపురోవృద్ధి పడఁగించి మిమ్మునెందు

నంటరానివారినిఁ గను నలఁతులఁ గను
జేసి గోపధ-యథుములరాసి, దానిఁ
గని, యహింసావ్రతమ్మునుగొని మనుండు.
అనిశమును గాయశుచిఁ గడునాత్మశుద్ధి
వలరి, యార్దులుచూపినయట్టి పథము
నంటి హిందూమతాభిమానాభిరతిని
నెనసి, యాంధ్రలక్ష్మీనేవఁ గనుఁకు మగము.
అంధగృహలక్ష్మణార! నాయాత్మశాంతి
తనరు నిరతంబు మీమహాదరపుఁగల్గి;
ననదలగు నాదుమతుల మీహస్తకోటి
నునిది, చనుచున్న దాన నెట్లొమఁ గలరొ?

మా చిట్టి పలుకులు

ఏమిరాగమో? తాళమో? యెరుగకున్న
బాధుచున్నది తెలియనిబాసనయన
హాయిమనిపింపడే శ్రవణప్రయమగుచు
చిత్తమలించు భవ్యసంగీతమెపుడు?
కూసినదె కూయుచున్నను గూత కర్ణ
మించుకయు బోధపడకున్న నేమికోటు?
మనసురంజింపడే? మధురఫణిలి
గూజితం బొసరించెడి కోకిలంబు?

శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు

పొదలు వెన్ననిపొక్కిటపువ్వుగాన్పు
పదనమున దొల్తవెలువడ్డ మొదటినుదుల
భావమెఱుంగరాకున్న బ్రమదమిడవే?
శ్రుతిహితవ్యరశబ్దసంయుతములగుచు,
పదము లన్నప్త, మర్థసంపదయు నేమి
కుదురికుండిన నదాన గౌరవయేమి?
తొట్టిలో నున్న మాచిట్టితోక్కునుచుల
బుట్టలేనియకాలువ బుట్టిపడవే?

నలుగుపాట

అథి కార్ల సూర్య నారాయణ రావు గారు వి. ఏ; వి. యల్.

నలుగు పెట్ట రమ్మ
చెలులు నీతమ్మకు
పసుపు పచ్చగరాసి
బంగారు పందిట్ల—నలుగు.
బాజాలు కూతాలు
నాయించమనిచెప్పి
పన్నీరు లత్తరు
పరిమళంబులతోడ—నలుగు,

చక్కలపై దృష్టి
చుక్కను తగిలించి
కళ్యాణతిలకంబు
కమ్మగమంతాము—నలుగు.
ఆశీర్వాదములతో
అక్షతల్ జల్లుచు
దేవి మాహేశ్వరిని
దీవనల్ వేచుచు—నలుగు.

శ్రీ ల వ తి

విద్యాన్
నూరిగుచ్చి
ప్రేక్షమూర్తిగారు

పడఁతివై విశ్వవిద్యాలయపట్టములందియు, అధికారమునను అరమునను అతిశయతవడసియు నీవదవికి నీవ పాటియయ్యు బహిరభ్యంతరముల నాడంబరంహితముగు జీవితముగల నీవు పరమపవిత్రపు. ధవ్యపునగు మాతృదేవతామూర్తివి.

అభ్యసించినది ప్రతిచీవిద్యయయ్యు నీయెడ మూర్తిభవించినవి ప్రాచ్యసాంప్రదాయములు. చేసేదీది నాస్యమేయయ్యు పదుగురకుఁ జేకూర్చుచున్నది విజ్ఞానము. వైరాగ్యము మూచూడని యాననవతివయ్యు జీవితము క్షణికము, నశ్వరము లై శ్వర్యములనియెడివి నీభావములు.

అధికారపూరితములగు నీదృక్కులలోఁ గరుణామృతస్రావము గనుంగొనఁజాలనివ్యక్తి యధన్య. సారవంతములగు నీయుపదేశములు పురోభివృద్ధికాంక్షులకు అవశ్యగాప్ర్యములు. అర్థవంతములగు నీయాదర్శములు అందఱకు ననుపరణీయములు. విద్యైకమాత్రభూషణముగల నీమూర్తి మాతృభక్తుత్పాదకము.

విద్యావతి, శాంతిమతి, సహనశీల, విజ్ఞానవతి యుధగు తనూజాతను జూచికొనుచు మురియుచు గృహము నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగ భావించికొనుచుండెడి నీముదునలిజనకుఁడు ఇతోధికబ్రహ్మానందము కలనైన గాంచఁజాలఁడుగదా.

నీతానావిత్రులను దలఁపించెడి నీవవిత్రవర్తనము, ఘనాలీలావతుల ముఱపించెడి నీవైచుష్యము, ప్రాకృతభారతీయపురంధులకుఁ జెట్లని యాభరణముగు నీసహనశీలమును, తల్లీ! భారతమాతృభాగ్యోదయాభివృద్ధిసూచకములు. మాతృస్వయాపీణీ! నమస్కారము. ఇతోధికముగు నాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నీశ్వరైశ్వరుఁడు నీకుఁ బ్రసాదించుఁగాక!

సతీధర్మము

కాశీభట్టసుబ్బయ్యకాశ్రి గారు

మానవకర్మాగ్రాధనిర్మలమునకు సతీధర్మము గొప్పపురాణిగా వున్నది. ఇదింత దృఢముగా నున్నవంతకాళ్ళరిముగా నీకర్మాగ్రాధము నిలచియుండును. అట్లు సందర్శింపకయేపిడియిచో నీసాధ్యము పునాదిపడలిన మేడవలె నేలఁగూలును. కావుననే ప్రాజ్ఞు లిట్లు తెలిపియున్నారు: "యత్రవార్తస్తు పూజ్యంలే రమంతే తత్రసంపదః| యత్రైతాస్తు సపూజ్యంలే సర్వాస్త్రాఘాతక్రియా|| కోచంతి నామయోయత్ర వివశ్యత్యాకుతాఃకులం| సతోచంతి యత్రైతావధతే తస్మిలం మహా||" అని.

మఱియు సతీధర్మము - తోపమానితమనునో మానవోన్నతి ముఖమునగునని, వ్యాసమహర్షి తెలిపి యున్నారు. "స్త్రీమధుచ్ఛ్వానార్థేయ చాయతేవర్ణసంకరః| సంకరో వరకార్యైవ కులస్సానాంకులస్యచ" అని.

మానవుఁ డైనాకానందసంపన్నుఁడై, ధర్మదాన్తమునఁ బ్రవర్తించి, ముక్తినిబడయఁగోరుచో నుగుణాలంకృతయగుననివి కవిగ్రహణ మొనర్పవలయును. కాంతిలేకున్న నేత్రభాగ్యము ప్యర్థమనుకరణి, కాంత లేకున్న యుయమసంపద నిర్భక్తమగును. కావుననే "సంపన్నరమణీ లీలా సంపన్నరమణీవిహ| ఇత్యాధ వాన్న రమణీరమణీం రుక్మణీం హరిః||" అని తెలుచుబడినది. అవఁగా మనుగసంపన్నయగు కులకాంత చెంతిలేకున్న సంపద ఫలమూర నేడదని, పురుషోత్తముఁడగు స్త్రీకృష్ణుఁడు గుక్మిణీరమణీమణినిఁ బెండ్లియాడెనని భావము.

సమస్తాశ్రమములలోను గృహస్థాశ్రమము మార్గవ్యమై బలయుండున్నది. ఇందులకుఁ గారణమేమి? ధర్మమైరాగములతోఁ బరిధర్మములకుఁ బ్రోత్సహించియు, సర్వసౌఖ్యముల కాశవాసమై, బలయు కాంతారత్నము కళిత్రముగా నుపకూరుటయే. "భార్యాయాలం గృహస్థస్య భార్యాయాలం ముఖ్యచ| భార్యభర్త ఫలావాప్త్యై భార్యసంతానవృద్ధయే|| గృహశ్రమశ్చకోనాన్తి యథ భార్యవలీపరా" అని పెద్దలు తెలిపి యున్నారు. అవఁగా గృహస్థివృద్ధిని, సంతోషప్రాప్తిని, ధర్మఫలాప్తిని, పంథానవృద్ధిని, భార్య ముఖ్యసాధనమనియు, గృహస్థాశ్రమమును మించిన యాశ్రమము లేదనియు భావము.

సతిలభామయ్యను కాంత యథాంగిగాఁ జేపూరుటకుఁ బాయఁబడింతయో పుణ్యాత్ముఁడుగా మండల యును. "గృహేగృహేనకం నాగోగ్ధ యావదాద్యగర్వితా| పరంపుణ్యంలేనైవలభ్యతే స్త్రీ పతివ్రతా" అవఁగాఁ బతివ్రతయగు మిగ్గాలు చొరకుటకు పూర్వపుణ్యమే హేతువు అని భావము.

ఈభావమునే భవభూతమహాకవి యిట్లు వర్ణించియున్నాఁడు; "అద్యైతం ముఖదుఃఖయోరమగుణం సర్వాస్యపథానుబద్ధిక్రాంతా హృదయస్యయాత్ర పరపానుష్ఠిన్నచోగ్ధిరసః| కాలేనాపరతాక్యయాత్ పరిణతియత్ స్నేహసారేవీతం ధ్వజం ప్రేమసుమానుషస్య కథమప్యేకం హితత్ ప్రాప్యతే||" అవఁగా నెయ్యది ముఖదుఃఖముల సమభాగమై నిగ్రహింపుచుండునో, మఱియ్యది పర్యావస్థలఁ దోడునీడయై లేబరింపుచుండునో, ఇక పెద్ద చిత్తవిక్రాంతి నొసంగి కోపించుచుండునో, యెక్కుట ముదిచిత్ర నవహరింప రానిప్రేమతపోకాత్తుచుండునో, యెద్ది కాళముగడచిన కొలది పరిణతస్నేహచరణామరమనుచుండునో, యెది కర్మాగ్రహిణి, మఱియ్యది యద్విశేషమా యట్టి మనోహరమగు కళిత్రప్రేమ యతికష్టమై, నేపుణ్యాత్మవశో లభ్యమగును అని భావము.

ఈయనాహానీ కాశీరామఁడెట్లు తెలిపియున్నాఁడు: "అఖండం పుణ్యాకాం ఫలమివచత్రద్రూప మనఘం" అవఁగా నెవ్వఁడో యమేయపుణ్యఫలసంపన్నునకు పట్టి పాపసాందర్యంతి యగు కాంత లభ్య మగునని భావము.

సతివిరహితుడను సంపాద మంధకారబంధురమగు వరణ్యమువంటిదే యగును. "సతి ప్రదీపే నర్క్య క్షేమశ్చూతారామణీండు|| విహామేమృగకాటాక్ష్యగోమోధులమిదం జగత్" అవఁగా భువనాంకు

సృష్టి

జి. వి. ఆర్. ఆర్.

३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

లెన్నియున్నను సుకాంతలేమన్నచో జగములయు సంభకారముగా నుడువని భావము. సతీసహితంబగు మానవునకు నడచి నాకయుగా భావించును. “కాంతారేష్వపిద్వికామో నవస్త్వస్యనికన్యతే | యస్యైవారస్య విక్లాన్యప్రస్మాద్ధారానరాగతః | అనుమానకళితో యప్రస్య స్వర్గంబ్రాప్నోతి” అనగా సతీసహితుడగు సరస్వతీమనందులొక పోయ్యము చేసేనుననియు, భార్యసహితంబే జమల విశ్వసించుననియు, అతిగతి పరియేయనియు, గళిత్రసంకునకు స్వర్గమును మీలోకమునకే సంప్రాప్తమగుననియు భావము.

కష్టకాలముల బ్రశస్యత్వానాయల పీడక, స్వసంఖముల సరకుపీడుక, తమ వాగుల కానంజము నను కూర్చుటకై సంగతిసాహిత్యాదికళలెల్లదర్శించుచు, సమయానుసారము చతులవి హితములఁ దెలుపుచు, ఇటుల నిజపితౌపిషత్వసంపద నొనరి, తమవాగుల నిశాతురాగకాలపై ముఖపొంగుములనందే వాటించి కృతార్థులైన సతీమణులందఱో భారతమాన్యగర్భమున జనింబియున్నారు. కనుకను.

మృచ్ఛకటికయందుఁ బాదుభక్తుండను నాయకుఁడు వాటిల్లుచున్నపరీత్యముచే దర్శించుచు నపరిమిత యను పాఠకాంతి తనచెంత దాచుచున్న యలంకారములను చోయిలమీరింజ, లోముల తన్ను చూపించుననియు, లోకవిందల పనుటకంటె మృతీయందులే నేలనియు, నిటుల వేర్వేరు విత్తములగు నేరక, చివారించు మన్నతలది సాధ్యులకాదుమను నాభాగ్యకాలిభార్య తనకలయకనున్న యయూర్జమున దత్తుచోగనును నన వాగునికడఁబంప, నానందు మొదట కావల్లు భార్యచే గడుసేంపడకన చోగవచ్చుతినికదాయని విలపించి, పిమ్మట నిట్లు పంపించెను. “అశుభా నానాం దర్శిన్య యిలమిదు పితౌపిషత్ భార్య” అని తన్ను గొప్పభాగ్యవంతునిగా నెందుకొనెను.

కావ్యీయనకుఁ గొమరితయగు నిందితయను నొక పక్షస్థితితికయ ‘మృతకాలియగు భర్తభు విచారా శ్రములు ఏమరక దాష్ట్యముచేయదు నొక విశేషముని నిజవాగుని దుర్భరచేదలం బాధ్యులలో నయోను యుండగు శ్రీరామచంద్రుని మానవమున నిడుకొని, భర్తవలెములక పితాగానమునమ్యును భర్త పారవశ్య ముచే నేనామెజుంగక యొప్పుతల భర్తవరునుండగు శ్రీరాముఁ దాహిక్ష్యముచే పొడవపొరలత్యభక్తులను మెచ్చి యటకునచ్చి యానుదతి భర్త కాగోగ్యమునంది యంతర్ధానమయ్యెను. ఇట్టి ప్రభావగలరెన్నియో మన యాద్యపారమ్యతమనఁగలవు.

సతీమణియగు కాంత పత్నిపేను కగ్రస్థానమును, మత్రిపేనును ద్వివియ్యుధానమును నొనఁగను. కావుననే నడుయంతి నిజనితౌనము చెంబుచోవక పతితో నడవలగోగను. ప్రత్యేయంకంటె సతికి పతియే ప్రియతముఁడు దైవసముదంబై యున్నాఁడు. “సవితా వాక్యవోవాక్యా నమాతౌ నిభిభవం | ఇమాప్రేత్యత వారిణాం పతిలేశోగతిస్సరా” అని వాక్యీకి పాహ్ని తెలిపియున్నాఁడు. పతిహోక్యమును మించి పత్నియే తోరదగిన హృద్యవస్తు మీగత్రయమునను వేటొందు కావరాదు. “మతం చిరంతం ప్రసమిఖ్యు పాదేశన లోధ యామానవతం పతివ్రతా | పత్నివ్రతా కాపథమేన శంకితో హంకాశమఁ భంజన చంకితీరలం” అనఁగాఁ బతివేవాచరాయణయగు పతివ్రత యెన్నిలోఁ బడసెన్న నుకునిరావత్తిని నడచు చేయదాయనినియు, ఆపతివ్రతా కాపథయమచే నన్ని మించిగంధమువలెఁ జల్లనాయెననియు భావము.

సతీమణుల ప్రభావము లశ్లోక్యవ్యర్థవకములు. కన్నెత్తి పాపపుతలంబుతో నిరింజాడ శక్యము కాదు. నందు ధమయంతి నొంటరిగ నీడుచు నిట్లనియెను: “నచైమ తేజవా శక్యాకైశ్చిద్ధత్యుంకుంతుభి | యశస్వినిమహాభాగామచ్చతేయం పతివ్రతా”

సాధ్యమణియగు నొక ద్వివకాంత యాకటిబాధతో నడచాటిని నిలదియున్న దైవసముదన ప్రహ్లాదానిని ప్రభుమమువఁ బూజింపక, నిజపతివేవానంతరము వానికి మధుకరమిదఁబోవ నావటుఁడు అతె

వాసుదేవతమందిరిని సేత్రము పెట్టలేకపోయినాడ బట్లు పలికెను: “నాపాం బలాకా విశ్రేష్ఠ.....” అనగా “సోద్యులమాత్రా! నేలకక్కు కొక్కరనుగానుమరీ!” ఈయంపాభ్యాసము భారతమున కలదు.

రత్న చూడుడను గంధర్వుడం నద్యావతీయనుసాధ్యునిగాంచి మోహితుడై, యా పెదతివ్రతాత్మతో ముడియని తెలిసియు, కామాంధతచే నొకనాదాపాధ్య విగతపిప్రయై కొలదిలో స్నానముచేయుటన్న పంగతినివిని, యాకపమునకెగసి యాపుణ్యాంగనముః బాహుబోస వెంటనే కండ్లురెండును న్రుద్ధిపయ్యెను. వారదుడం వానిఁగాంచి జాలించెడి, వానితో పర్ణకాలకేసి, నీతాస్నానపుచ్యోదకయగు గోదావరిలో స్నానముచేసినఁ గండ్లవచ్చువని యుపదేశించి, వాడట్లు పర్ణకాలకుఁబోయి గోదావరిలోమునింగిన వెంటనే యంధత తొలఁగెను. ఇప్పటికిని ‘న్రుద్ధిమెట్ట’యను దిబ్బ యటఁగలడంట.

సతీలతామల చరితము కెంతవినినను లేనివిరీరదు. వినుగుపుట్టదు. దుదిరగ్గదు. కావుననే “అదిత్యస్యోదయం రాజన్ సువర్ణం భారతీతథా! సాధ్యభార్యామమిత్రంచ అపూర్వాణి చిషేషిన్||”అనగా(1)మూర్త్యోదయము. (2) సువర్ణము, (3) భారతకథలు, (4) సాధ్యయగునిల్లాలు, (5) సన్నిహితుడం నిత్యమందరములగు భక్తురాజములని భావము.

వివారనసతీచరితములఁ జరికిలింది మాచిననో స్త్రీల హృదయాల నిండియున్నప్రేమకును, పురుషుల హృత్కరందముల నిమిడియున్న స్నేహమునకును హెచ్చుతగ్గులున్నట్లు పాడగట్టును. కావుననే “అకాలంధః కుసుమవద్యకం ప్రాయశోహ్యంగనానాం సవ్యః పాతిప్రణయః హృదయం విప్రమోగేనగర్భి||” అని స్త్రీల ప్రేమకుగూర్చి కాళిదాసుఁడు ప్రశంసించియున్నాఁడు. పతివ్రతా నియమముల విలకించిననో నీభావమే పాడగట్టుచున్నది. కనుఁడు, “అర్తాశ్రేయశ్చే హృష్టాప్రోషితే మతిసాకృతా మృతేకుమియే తయాపత్యే సాహిజ్ఞయా పతివ్రతా||”

ఈలక్షణములు పురుషులవిషయమున వివరింపఁబడియుండలేదు. మఱియుఁద్రప్రేమకు నిజమగుస్థానములు స్త్రీల హృదయములేయని చెప్పవలెను. తల్లులు తమపిల్లలకై యెట్టిత్యాగమునైనఁ జూపుదురు. కావుననే యొకమహాకవి యిట్లు తెలిపెను. “శక్త్యాపాం చరిగణయతుం వ్యోమ్ని సత్ప్రమాణాం శక్త్యాపాం చరిగణయతుం వారినియాన్యముద్రే శక్త్యాపాం చరిగణయతుంచైతే కేనుమూరాన్| నాపాం శక్తః చరిగణయతుం మాతృకుష్ఠే చయాభం||” అనఁగా సత్ప్రజలములను, సముద్రోదకంబువులను, ఇసుకవలములను శక్తింప సాధ్యమగునుకాని మాతృగర్భమున నిండియున్న ప్రేమనుగణించఁ దరముకాదు అని భావము.

మాతృపాన మింతకునమై, యింతటిహాసనమై, వెలయుచుండుటచేతనే “నమాటః పరదైవతం.” తల్లిని మించినదైవము లే అద్వియలేదని పెద్దలు బోధించియున్నాఁరు.

తమ సంతానమునిట్లు భుజముగాఁ ద్రేమించుట యొక్కమావనదాత్రీస్త్రీయందే కాక చతుశ్చక్షుడి తిర్యక్తిగ్రంథిలయందుఁబూడ ప్రత్యక్షమగుచున్నది. కనుఁడు: ఆత్మదేవప్రసవించిన యొకయాదులేదీ యాకలితాదకు సోద్యులాలక తపశకుపుల నొకతెట్లుక్రిందనిది యాహారార్థ మరణ్యమధ్యమునకేగ నొకబోయి దానిం బంపఁబోవ వామ్మగాంగన యానిమరునిట్లు ప్రార్థించినది: “అదాయ మాంసమఖిలం స్తవవర్ధమం గాత్ మాంయంచ వాసురీకయామితుప్రసాదం| నీదంతిశిష్యకలరీ నభిజామహ్నార్థ దత్తనయవా శిశవోమ దీయాం||” అనఁగా ఓ బోయనాయకుడా! నాపాదుగును విదది నాదేహముననున్న మాంసమువంతెనుగోసి దీసికొని, దయయుంచి నన్ను విడువుము. బోయద. ఎందు కిట్లు ప్రార్థించునందువా? ప్రస్తుతము నాపిల్లలు గడ్డిపరకల స్వయముగాఁ గొలుకనేరవు, పరికదా, దయామయముల బోసి నోటికందిచ్చినను తిననేరవు. పాప మా చనికూపలు నాదారివైపు చూపులసారింది, నారాక కాకురచదుచుండును, అనిభావము.

కలిసి వివాహ సత్తును చేతులుబంధించుకొనెను. పాపిష్టిలలాడుతూను దనుయంతిశీలితమును వినుడు: ఈమనుమరగాత్రి ధర్మతత్తు పుట్టిరింటికి సుఖంపుమని యెన్ని విధముల బోధించినవివక, నలునితో వడపులకే యరణ్యమధ్యమున వర్ధరాత్రమునఁ దత్తువీడి తపశాధుఁడైనఁ గొంతవడికిఁ బ్రబుద్ధుడై నిజకాంతునిఁ గానఁజేరక యిట్లు విలపించెను: “వకోచామ్యసామాత్మానం వచావ్యదపికించన | క్రాంతస్యతేనుధార్తవ్య పరిక్షానస్య తైచభకః | క్రమం పరకార్థాల వాశయ్యతి మాం కవా” అని మృగయావక్తిచే నెండయనక, వానయనక సదా యరణ్యములఁదిగుట కలవాలునడిచి దృఢగాత్రుఁడగు నలుఁడు తన్నెడఁబాయుటచే వివిన మధ్యమునఁ గాసి చెందుననియు, రానున్నచోవట్టి క్రమలేకుండుననియుఁ దలపోయఁ జొచ్చినది.

ఒకఁ! యీసాధ్వీమణి మానవసకోచ మెట్టియనురాగామోదభరతమై నెలయుచున్నదియో తిలకింపుఁడు: అంతఃపురమున పొంపకూలికలపై పంచరింప నర్హమగు తపమృదుపాపములు వివినవీధులఁ దిగుగుటచే గంది పొక్కులెక్కుచున్న మాటనుమఱచి, నలుదిగిరి యెనుగుతోయని విలపించినది. ఇదికదా యవ్యాబాను రాగలక్షణము! ఇయ్యదియేకదా పవిత్రవార్యసతీధర్మస్వరూపము!

అర్చించువగుల కలయికలు ఇహలోకములోనే ముగియక, పరలోకమునఁగూడ సమ్యుచితము లగుదుండును: “ఇహలోకేన పితృభిర్యా స్త్రీయస్యమహామతే! అచ్చిరతైవ్యధక్ష్మణ క్రేత్యభావేపితస్యసా” అని నీతాదేవి తెలిపియున్నది.

మన భారతదేశమున ధీరోదానులగు పుత్తులును, సద్గుణసంపన్నులగు కన్యయులును, సంతోషస్వాంతులగు సంపాదులును సమృద్ధిగా సంభవించుఁ గోరికయున్నచో పురాణపతీములుల పాపవచారిత్వములఁ బరసేయములుగా విరచింపఁజేసి దేశము నలుగడల వ్యాపింపఁజేయవలయును.

దేశభ్యుదయమునకు సతీధర్మ సంరక్షణము ముఖ్యసాధనమనుటకు సందియములేదు. కావుననే మన్వాదిధర్మశాస్త్రకారులు, సర్వప్రయత్నముల స్త్రీలు సతీధర్మముల జనదాటకుండునట్లు పాటుపడవలయుననియు, స్త్రీలు భావిసంతానాంకురోత్పత్తికి క్షేత్రములనియు, అట్టి క్షేత్రములు దోషదూషితములగుచో వానియందు బయలుదేరు ప్రజాసమ్యములుకూడ పీరినయిలగుననియు, అట్టిదుర్మలసంతానము సంభవించినచో పాపమునుకాని, సంహాన్తర్యమునకుఁ దోడ్పడఁజాలదనియు బోధించియున్నారు.

భారతభాగవతాదిపురాణగ్రంథములును వమాల్యములగు నుపాఖ్యానములతో నీసతీధర్మములఁ జక్కగాఁ దెలుపుచున్నవి. శ్రీమద్రామానుజమున వాట్మికమహర్షి మాటిమాటికి వార్ధరమానుగురైభవోన్నతిని ఘనముగాఁ బ్రకటించియున్నాఁడు.

ఈవిధముగా మనమన్వాదిధర్మనిర్మాతలేకాక ఈతెనులగు పాశ్చాత్యసంజ్ఞియులకూడ ఈయభిప్రాయమునే బలపరచియున్నారు. సావిత్రి, దనుయంతి, శైవహిలోనగు చంద్రవదన లెల్లరును విజిత్తిచంద్రికలచే నాచంద్రార్కముగ జేరిల్లుచుండుటకు ప్రధానకారణము ధర్మశాస్త్రమర్యాదల జనదాటక, సతీధర్మములఁ బాటించియుండుటయేయని స్ఫురింపఁగోరుచున్నాను. కావున భారతసోదరదేశీయులులెల్లరును సతీధర్మములఁ తెడకుండ సంరక్షించుచు, దమ్యాలమున మానవకళ్యాణసాధనము కావ్యకముగా నిలువఁజేయుదురాపుత్రయని శ్రీరామచంద్రునిఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

పాతివ్రత్యవరాః | స్త్రీయః | ప్రసువతాం పుత్రాప్రకృప్తయేన్ |
మార్గం దర్శిత మాశ్రయంతే మమనామన్వాదిభిః | శ్రేయః |
రాజానమృత నిర్విశేషమధునాచక్యంతు నిర్మంప్రజాః |
ధూయాద్యభిచారిణీకలిహరా ధర్మకృ నారాయణే.

మి ౦ చు

చిరుమామిళ్ల
శివరామకృష్ణ
ప్రసాదునారు పి.

ఆమెతలనుండి కుసుమమొకటి నేలరాలినది.—
హృదయకుసుమమునందలి కేళికటి తలనందినది.
—ఆమె ముకురమును సమీపించినది, ఫాలము
నందలంకరించిన కుంగుమ నగము మాత్రమే నిలచి
యున్నది.

ఇంతలో ద్వారముకడ చప్పుడు —తలుపులు
తెరువబడినవి. అవతరిముఖుడై ప్రాణవిభుగుట్టము
నుండి దిగుచున్నాడు. —ఆమె వారితోలగి నిలచి
నది. —వల్లెరమున సీరాజనములేదు —పెదవులపై
లేవగవులేదు.

కొలది నిమిషములు గడచినవి. అతడు జలక
మాడ వేగను.....వల్లెరమున పసుపుముద్ద
.....అడ్డముగా నులకమంచము —దేహము
నందలి రక్తమంతయు తృటికాలము చల్లబడెను. —
పిలచి ప్రశ్నించెను —‘మురాడగువారమెరిమి వగ
పేటికె జలకమాడనద్దించుకోటకో’ —అనిజనాబు.
ఖడ్గతిక్కన తలయూచెను. శారీపోనున్న జయ
లక్ష్మీని సాధింప వెనుదిరిగి వెనలిపోయెను.

రెండుగంటలు గడచెను. —అదిగో జయభేరి
మ్రోగినది —ఆ మ్రోతయవదను ఆమెఫాలభాగము
వందున్న నగము కుంకుమబొట్టు, నాటితో నేల
రాలినది.

భారతరమణములు ఏర వెనుగని అబలలని,
పలుకువారి యజ్ఞానలిమిరమును పటాపంచ లొన
రించుట కీసంఘటనమే యొకమిందు.

భక్తి

సాహిత్యవిద్యాప్రసాదములు జులును జేంకటరమణయ్యగారు

దేవాలయమున విద్యుద్దీపములు దేదీప్యమానములై యుండ నిశ్శబ్దముగ భృత్య వర్గములు నియమితకృత్యముల సత్పరీక్షతో నొనర్చుచుండెను. జగత్పతితోఁబాటు జగత్పతి నారాధించు భావతీక్తిని జామరాద్వికృంకర్యములు జరుగుచున్నవి. సువర్ణపుష్పములతోఁ బూజలు. ప్రణవప్రతిధ్వనులతోఁ బ్రార్థనలు. రాజాధిరాజ పూజచేయఁదలంపఁ గొడువయేమి? కాని రాజర్షిండు సీథోగము లాదేవదేవుని హృదయమును గరఁగించినట్లు లేదు.

*

*

*

త్యాగశీలుఁడగు నొకభక్తుఁడాత్మార్పణపురస్కరముగ దేవునారాధించెను; పూజకువలయుఁ బరికరములు నోపించెను; భక్తుఁడు నేత్రవద్యమును బెకలించి దానిచేఁ బూజించి రక్తభారలను నివేదన యొనర్చెను. భక్తుని యీప్రదర్శనమునకు భగవంతుఁడు చకితుఁడై నట్లు తోచెను. ఏమి? త్యాగమునకా? కాదు. మఱిదేనికి?..... ఇట్టిత్యాగములా దయామూర్తియగు దేవదేవుని హృదయమును ద్రవంపఁజేయునవి?

*

*

*

రాగియు, రసవిహనువునగు భక్తశిరోమణి యొకఁడు దేవుని పాదములపై వ్రాలి కన్నీరునించుచు “నాథా! ప్రాణనాథా! నిన్నేతప్ప యెందుప్రపంచమెఱుంగని నాపై నలుకపూనితివా? ఏదీ! నీప్రణయినిపై దయారసబిందువునైన వర్షింపుము. నాథా! తొల్లింటిప్రేమ నశించెనా? నాతప్పేమికలదు? నాథా! ఉన్నచో నెఱింగింపుము. నీపై యదార్థముగు ననురాగము కలదో లేదో—నా యీహృదయమును జల్పి పరిశీలించిన నీకే తెలియఁగలదు. అమృతము చిల్కునట్లు కాకపోయె—హాలాహలము చిల్కుచున్న నేగాని—యీయవమానమును నహింపఁజాలను. ఈవిరహమును భరింపఁజాలను.” అని యుద్రేకించిన రాగమున “నీవు నన్నాదరింపకున్ననునరే! నిష్కల్మషయగు నీప్రణయినికి నీయెడఁ గొంతయధికారముకలదు” అని యావిగ్రహమును గాఢముగ నాలింగనముచేసి కొనెను. ఆ యాలింగనసౌఖ్యములో నాభక్తుఁడు మైమఱచెను.

“ప్రేయసీ!” అనుపిలుపు మఱల నాతనికిఁ దెలివితెప్పించెను! ఆవలికిన దెవరు? ఆలయమున నల్లడల నాతఁడు పరికించెను. వేతెవ్వరునులేదు. ప్రత్యక్షదైవముగ రసప్రణయమూర్తిత్వ—అంత మధురముగఁదన్న సంతోధించువారెవరు? ఏమైనదో యెవఁ తెఱుంగుదురు? కాని దేవతావిగ్రహవికాలవిలోచనములనుండి యమృత దృష్ట లాభక్తునిపై —ప్రణయినిపై —ప్రపరించినవి. దరమందహాస మాచీకటిగుడికిఁ గొంత

నెల్ల వేసినట్లయినది, ఇంక భక్తునికి గానలసినదేమి? “ధన్యోస్మి ధన్యోస్మి” అని యతః
జానందమున విలీనుడైపోయెను.

*

*

*

భగమునకు, త్యాగమునకు లొంగని దేవదేవుడు పాపాణమయుడు ..హృదయ
పూర్వకముగు రాగమునకు లొంగిపోయెను. ప్రణయమునకు దాసుడు కానివాడు ప్రకృతి
యందు మృగ్యుడు.

భగవంతుని వశము చేసికొనుటలో—ప్రణయినిగా మాటిపోవుటకంటె—భక్తునికి
వేటొకమార్గము లేనేలేదు. ప్రణయమే భక్తి. ప్రణయము లేని భక్తి యెన్నటికిని
భక్తికాజాలదు—నిజమగుభక్తి.....

మానవతి

శ్రీమతి యలమంచిలి అచ్చమాంబ గారు

తరుణీ! యెవ్వరిదానవమ్మ చలిలో దైవందిసంబిట్లు దు
ర్భరజీవాంబుధి నీదులాడెదవు కాసై నన్ శ్రమన్ జేయ కె
వ్వరి నాసింపవు మంజులాకృతి కృశింపై లేజమున్ గ్రక్కె నే
దరికంబిట్లుల వీల్చి పిప్పిసలువన్ దైవానికై యేడ్చున్.
కలకాలంబును చెమ్మటల్ దోనుక సీకాయంబు ఘర్మార్కదీ
పులగ్రాగింతువు స్వశ్రమార్జితఫలంబున్ సంతతి మృగ్యు గు
ట్టుల దిద్దింతువు నేర్ప జాతు వసిధారాయోగసిద్ధాంత మో
కలిగి! నీకు సమానులెవ్వరు, జగత్కైంకర్యసేవారతిన్!
పెళ్ళర్తాలిన పాడుగోడలు నినున్ పీడింప, యుద్ధాధిమై
పిల్లల్ గొల్లప వానమబ్బుకసరవ్వేళక రాలుగుప్పింప మే
నెల్లన్ గాతీయవొంద ప్రాణవతిరా నేముర్యముల్ రాల్చినో?
తల్లీ! ధాన్యములేదు గంజికని సంతాపార్తి నీరై నినో?

ప్రార్థన

శ్రీమతి బెల్లంకొండ కనకమ్మ గారు

పారముగానరాని భవవారధినింబడి యీదియిది యే
తీరునగాననై తి నవధిన్ భవదీయపదద్యయంబుపై
చేరిదితింక భారమును శ్రీరఘరామ! విచారవీచికా
వారమునుండి నన్ బయలువైతువో ముుతువో నీదుచిత్తమే.

భారతదేశమున ఘోషా

శ్రీమతులు పరుచూరి భువనేశ్వరీ దేవి, అన్న పూర్ణాదేవి గార్లు భారతదేశమున “ఘోషా” యాచారము ప్రవృత్తమయిన లేదని సామాజిక లేఖనము రచింపగా వ్రాయుచుండురు. మహామ్మదీయుల పరిపాలనాకాలమున హిందూమతదీక్షణములు రోజుమీదగా వ్రాయుచుండురు. మహామ్మదీయుల పరిపాలనాకాలమున హిందూమతదీక్షణములు రోజుమీదగా వ్రాయుచుండురు. మహామ్మదీయులలో “ఘోషా” ప్రబలియిండుటచే, వారు మహాదేశమును 7-8 వందల సంవత్సరములు పరిపాలించియుండుటచే వారి ఆచారవ్యవహారములు మనకు గూడ నొకమొదినవి. ఈలేఖనము యిచ్చిప్రాయానుకూలముగ నే రీహాన, బంగాళా, రాజపుత్రానా, సంయుక్తపరగజాల ప్రాంతమున ఈయాచారము ప్రబలముగా నుండుటయు-మద్రాసు, ఆంధ్ర, కేరళ, కర్ణాట, మహారాష్ట్రమున నీయాచారము లేకుండుటయుజూడ వారి యాచారములను నిశ్చయింపుచున్నది. రీహాన, బంగాళా, సంయుక్తప్రాంతములు తత్సరిహితములు. ఆంధ్రకేరళకర్ణాటప్రాంతములను వారు విశేషముగా పరిపాలించియుండులేదు. ఈఆశయమే ధర్మమయిన సింధు, పంజాబు మొదలగు ప్రదేశములలో ఈయాచారము గాఢముగా నుండుట తటస్థమనవలసివచ్చింది.

ఆప్రాంతములందు మొదటినుండియు వారిశాసనము విరంతుకమగుటచే-అట్లు మొదలకొనిన సంవత్సరములు జరుగుటచేతను, మరియు దక్షిణప్రాంతమున హైదరాబాదు, బీజపూర్, మైసూర్ మొదలగు ప్రాంతములలో ప్రతాపవంతులైన మహామ్మదీయుల రాజ్యములు స్థాపించబడియుండుటచే ఆప్రాంతములందు ఘోషా యాచారమునకు ప్రచారము ప్రబలము కావలసియుండును. సింధు పంజాబు మొదలగు ప్రాంతముల ఆయాచారము బొత్తుగా నభిలము. దక్షిణప్రాంతమున ప్రచారమే యగభవదు. అందువలన ఆ ఆశయము యదార్థమని నిర్వచించు ఆశక్తులము.

ఒకవాణియొక్క ఆచారవ్యవహారములు వారి ఆధ్యాత్మిక, ప్రైవికగ్రంథములనుండియు, ఇతిహాసముల కావ్యములనుండియు తెలియనగుచుండును. ఆవకాశాభావమువలన అధికముగ బహుగ్రంథావలోకనముచేసి నిరూపించు అవమర్శము. రామాయణభారతములు ప్రాచీనములగుటచే, పాననములగుటచే హిందువులకు విశేషతః మతగ్రంథములగుటచే ప్రమాణములుగా నిశ్చయించుట సర్వజనులకు సంతోషకరమైన విషయము. సంశయమునకు స్థానముండునా? అందుకు. వ్యాసరచితముగ శ్రీమహాభారతము నేటికి 5 వేల సంవత్సరముల వాటిది. అంతకుండును ప్రాచీనతమము వాస్తవిక విరచితము శ్రీరామాయణము.

నేటి పరిస్థితులలో మార్క్ససర్వతాపేక్షకులు విశ్వనింపజాలని వేలకొలది వర్షములవాటి పూర్వసర్వతగదా ఇది. మహాభారతమున పూర్వకాలమున “ఘోషా” యాచారము ప్రచారమునందుండిదని తెలియజేయు ప్రమాణములున్నవి. రాని దీనికంటె ప్రాచీనమైన రామాయణమునుండి ఈవ్యాసమున ఈవిషయకోదాహరణల నివేదించుచున్నారము.

మహారాజుల, ఆగర్భశ్రీమంతుల స్త్రీలవిషయమున మనప్రాచీనగ్రంథములు వారిని “అనూర్యం పూజ్య” ఇత్యాదిశబ్దములతో నుపసర్జించుట చూడ పూర్వకాలమున గొప్పయింటిపడుచులు పరదానవలించి యుండు మహ్యక్తమగును. రామనివంట నీతాదేవి యడవులకేనువపుడు ఆయోధ్యావనగరవాసులు ఈవిషయమైన తలంపుతో నిటుల తలపోసిరి:

యానశక్త్యాపురాద్రవ్యం భూతైరాకాశైగై రపి
తామద్యసీతాంపశ్యన్తై రాజమార్గాతాజనాః॥

(ఆకాశగమలచే, భూతములచేగూడ యాడకకృతముకాని అసీతాపతి విష్ణుడు రాజమాన్యగులైన నుజుల కనుచున్నాడు.) అని.

దీనివలన రామానుజకాలమున ఘోష యుండెనని ఊహించుట కవకాశము విష్కరమున్నది.

ఈఆచారము అర్చ్యులలోగూడ నుండియే యుండును. అంకానివాసులైన, అనాద్యులైన దక్షరాక్షసు లభగూడ ఈఆచారమున్నటుల కానవచ్చును.

ఈవిషయమున ప్రమాదములేమియైన సంభవించినచో మహారాజులపైతము గాఢముగా మందలించుట పరిపాటినుమీ. రణరంగమున రాక్షసుడు నిహతుడైనపయమున వాని రాజులు వాధునిఅంతిమదర్శనార్థము యుద్ధభూమికి చేరి విలపించుపాగిరి. అందు మందోదరి ప్రాణప్రభుతో

దృష్ట్వానఖిత్వాసి శ్రుద్ధోమామిహానవగుంతితామ్

నిర్గతాంనగరద్వారాల్ పద్మామేవాగతాం ప్రభో?

(ఓప్రభూ! ఆవసుంకమును విడనాడి నగరమునుండి బయలుదేరి వచ్చిన నను చూచియు కోపించ లేమి?) అని పలుకగా మాట్లాడకుంట జూచి ఘోషార్థంగమును చూపించుచు రావణుని క్రోధమూర్తిగా జేయ మరల

పశ్యేష్టదారదారాంస్తే ధృష్టలజ్జావగుంతితామ్

బహిర్నిష్క్రమితాన్ సర్వాన్కథంధృష్టాన్వినశువ్యసి.

(లజ్జవిడచి, మునుగుడిసి బయటికివచ్చిన స్త్రీప్రియవత్సవర్గమును చూచుచు ఎటులకోపించకుంటివి?) ఇటులపలికెను. దీనివలన నికాళరాంగనలకు పైతము ఘోషాయున్నదని తెలియుచున్నదిగదా?

రావణుని యంత్రకర్మలు సమాప్తయియినెంటునే విభీషణుడు రాజ్యాధికారియయ్యెను. అప్పుడు రాముడు విభీషణు వాత్సవినించి యథావిధిగ సమ్మనించి—తనసతిని పిలిపించుమనియెను.

అరోప్యశిభికాంతీప్రాం ఫరాధ్యంబరనంవృతాం

రక్షోభిర్వహంభిర్గుప్తాం ఆజహారవిభీషణః.

(విభీషణుడు వైవవత్ప్రైమును ఆచ్ఛాదనమునర్చి మిక్కుటంలైన రక్కసులదండుతో రక్షింపడు చున్న ప్రకాశమానమైన పాలకీలో పెక్కించి తీసికొనివచ్చెను) సీతను తీసికొనివచ్చి విభీషణుడు శ్రీరాము నకు కలువరచెను. సీతను తననన్నిధికి తీసికొనిరా యజ్ఞవచించి విభీషణుడు—ప్రయత్నిమును సాగించు చుండెను.

సతద్వచనమాజ్ఞాయ రాఘవస్యవిభీషణః

మూర్ఛయైస్సరజేయత్నం కారయామానసర్వతః.

శ్రీరామునిమాట వారించి విభీషణుడు కేగడుగ (జనుల) తొలగించుచునని యంతటచేయుచుండుం డెను. వానరులందరు తొలగింపబడుచుండిరి. వారు సీతను చూడగోరుచుండిరి. వారు తొలగించబడినను గోలపెట్టుచుండిరి. ఆకారణమున గొప్పకల్లోల ముదయించెను. విభీషణుడు బలవంతముచేయవలసినవచ్చెను. అప్పుడు ఘోష లేకుండగనే సీతను తీసికొనిరా యజ్ఞవచ్చెను. పతిసమీపమున—సమరాంగణమున ఘోష యవసరము అనియు నిరూపించెను. ఈసమయమునగూడ విభీషణుడు ఘోషానుగూర్చి విచారించుచునే యుండెను.

ఏవము కస్తురామేణ సవిమర్శోవిభీషణః

రామస్యోపాయవత్సితాం సన్నికర్తంవిసీతవత్.

(రామడిట్టుచెప్పగా విభీషణుడు సవిమర్శుడు—విసీతునివలె రామసన్నిధిని సీతకు పొందించెను.)
 స్త్రీలకు పవిత్రమైన సిగ్గువలన, ఘోషా యలవాటువలన సీత రామనిద్రగతులకు వెళ్లలేకపోయెను. రామని దగ్గరకు సీత సంగోచించుచు, మునుగువైచుకొని చెల్లి—

సావత్త్రసంరుద్ధముఖం లజ్జయాజనననది

క్షురోదాసాద్యభిరారం ఆర్యపుత్రేతిభాషిణీ.

(ఆనభలో సిగ్గుచేత వత్త్రసంరుద్ధముఖయై సీత భర్తనుచేరి “ఆర్యపుత్ర!” అని పలుకుచు ఏడ్చుచుండెను.) ఈ ప్రమాణనిరూపణమువలన పురాతనమున పరచాయున్నటుల తేటతెల్లముగదా?

అది యునల్యామలనుండి ఎరువు తీసికొన్నదిగారు. పారతంత్ర్యసంఘాతకమైన ఆత్మీయతగొనుటకు పుట్టినదియుగారు. ఇది ఈ త్తరదక్షిణదేశములలోనేగాక ఆర్యులు, ఆనార్యులుఅను వారియందుగూడ ప్రచలితమై యుండెను. ఇది ఇతరమనుష్యులసన్నిధిలోనేగాక తమ యింటివారియందుగూడ నవలంబించుట స్త్రీలకు పరిపాటియని తెలియుచున్నది. ఎందుకనగా రామణుడు సీతనువారింది చెల్లుమండగా సీత దుఃఖానుభవములను తనభర్త తన్ను చెదిరుచు యిటువచ్చినప్పుడు నీనినిగాంచి తనవృత్తాంతమును గ్రహించుగలడని యూహించి సుగ్రీవాదులున్నప్రాంతమున పడవైచెను. వానినిగ్రహించి భద్రముగ సుగ్రీవుడు దాదియించినాడు. శ్రీరామలక్ష్మణులు వీతాస్వేషణతత్పరులై సుగ్రీవాదులసన్నిధికితెంచ సుగ్రీవుడు ఆనగలముంటను కోతులచేదప్పించి వారికి నమర్పించెను. వానినిగురులింపుమని రామడు లక్ష్మణునకివ్వగా లక్ష్మణుడు రామనితో—

నాహంజానామి కేయూరే నాహంజానామికుండలే

నూపురేత్వభిజానామి నిత్యంపాదాభివందనాత్.

(కేయూరముల పెరుగను—కుండలముల పెరుగను, నిత్యపాదార్చనములవలన నూపురములమాత్రమెరుగుదును) అని బదులుపలికెను. మరియు

జనాపవాదమువలన శ్రీరామడు సీతను ఋషివాటికల చూచునెవమున లక్ష్మణునివెంట ననమునకు పంపినపుడు సీతను లక్ష్మణుడు పనమునదిగవిడచి తిరిగిరావలంది నెలపుదీసికొనునపుడు సీత లక్ష్మణునితో “లక్ష్మణా! నేను ఈనమయమున గర్భవతివైయుంట చూచినట్లయ్యు” అని పలుకగా సీతతో లక్ష్మణుడు—

ఏవంబ్రువంత్యాంసీతాయాం లక్ష్మణోదీనచేతనః

శిరసాపంద్యభరణీం వ్యాపారుంనశశాకహ

ప్రదక్షిణంచతాంకృత్యా రుదన్నేనమహాస్వనః

ధ్యాత్వాముహూర్తం తామహకింమాంవత్స్యసికోభనే

దృష్టపూర్వం సతేరూపం పాదాదృష్టాతవానఘే

కథమత్రహిపశ్యామి రామే నరహితాంవనే.

ఇత్యుక్త్యాతాం సమస్కృత్య పునర్నావముపారుహత్.

(ఇట్లు సీత పలుకగా లక్ష్మణుడు దీనచేతనడై భరణికి శిరసుతో బ్రణమిల్లి చెప్పజాలకపోయెను. సీతకు ప్రదక్షిణమాచరించి తిగ్గరగా నేడ్చుచునే మహూర్తకాలము ధ్యానించి సీతతో నిట్లు పలికెను; పాపన

చరితా! సీతా! నీదూరమును పూర్వముచూడలేదు. పూర్వారాలా! నీపాదములమాత్రమే చూచియుంటిని. రాముడులేని భోగమున నెన్నట్లుమాడగలవాడను." అని చరిత మరలసీతకు భక్తితో నమస్కరించి వానరేంద్రుని) ఈవాక్యముల నుడివిను.

ఈ ఉభయవనములందులను పూర్వకాలమున భూమియారము లోలము, బయటను ప్రచారమున నున్నటుల లేటలేల్లము.

ఇది ముసల్యములవలన భారతదేశమునకు వచ్చియుండలేదని వోక్కి వక్కాణించినవ్యును. రీహార్ టెంగాల్ సంయుక్తప్రాంతముల ప్రజలముగా ఉన్న ఈయారము వరప్రదము స్త్రీలకుగూడ యలవాటు వడుట ముసల్యములవలన కాదవ్వను. స్త్రీలు స్వభావతః లజ్జాశీలలు, వారికి ఆకర్షకస్వేచ్ఛాదులు లేవు. ఈవరదా ప్రతినమయును యుండవలెననిలేదు. ఈవరవాపల్ల రీహార్, టెంగాల్, సంయుక్తప్రాంతములలో స్త్రీలమాజములు నిరుపయోగములు, నిరుపయోగములయినవి. ఇందువలన వారిలో ధైర్యకార్యనిర్వహణము, అత్యధిక శానిట్రీయేషన్ ముఖ్యమయినది. నీరు రబ్బరుబొమ్మలకంటె నిరుపయోగమై యున్నారమట పొర కాటుగాదు, తిరయాత్రలందు, దేవదర్శనముయందుగూడ చిట్టి యేర్పాటులుండుటచే వారిని బయటికి తోసి వివక్షలకు కప్పముగానున్నది. అందువలన ఇట్టి వరవాపల్లతి శ్రేయస్సునకు కారణము గాకాలదు. లజ్జానిభావము కలవరకొనుటకు నరుగురుండగనే ధార్మికసామాజిక పార్వజనిక కామములందు యధావసరముగ స్త్రీలుగూడ పాల్గొనుటకు వారికి స్వతంత్రముండవలయును. ఇట్టిది పూర్వమున ఆచారమున ఉన్నటుల లేకయున్నది. ఇట్టివలన భూమియారమును నిర్వర్తించుటకై వానరసేనను ముందరించు నపుడు శ్రీరామునిగూడ చిట్టియార మనవసరమున నన్నివేదించి వారికి బోధించినాడు:—

వ్యసనేషు సచక్రచ్చేషు సయధేషు స్వయంవరే

నక్రతే నవివాహేచ దర్శనందుష్యతిస్త్రీయాః॥

గొప్ప వ్యసనముయనుటందు, యధేషులందు, స్వయంవరమునందు, యాగమునందు, వివాహములందు పరచాలేదు. ఈసమయములలో స్త్రీలకు వరదా యనవసరమనియు, తక్కుంగల సమయములందు యనవర మనియు దీనిచేర్చెననియు, ఈవిధముగనే పూర్వమున ఆచారమునగూడ అవలంబించియుంటు ప్రమాణములవలన మున్నవైయు. మరియు వానిమాజమున గొంతమంది తమ ప్రియులగుడి బయటికివచ్చుటగూడ కావలయు నున్నవి. శ్రీరామచంద్రుడు పితృభావపరిపాలనాభ్యుపసమున తేనెసమయమున సీత తామగూడవలెనని బల వంత పెట్టిత సమయమున శ్రీరాముడు వరవాసములవలనగలుగు యిడుమల నుడివినను వానిని పెడచెవినిపెట్టి భద్రములు యడలేకగోగ నునిట్లయెనపుడు భూమిగలసీత చరితలంట్లు యెటులచెల్లగలదని నిర్బంధించిన వారుఁ డిరా? ఇంతియగాక ఇంటికి వలయుననులవలెన వచ్చినచో స్త్రీలు మూలదాగుచుకాదు. దళరథాజుగ కొని ముందుకు శ్రీరామునిన్ని కే తెంచినపుడు సీత రామునిపార్వమున ఉన్నట్లు దీనివలన తెలియు చున్నది.

సీతయా పార్వతిశ్చాసి బాటవ్యజనమా సయా

దాసీరీసీతయాధూయః చిత్రయాశేశిసంయథా.

(పార్వతినితయైన, బాటవ్యజనమా యైన సీతతోగూడినరాముని చిత్రాసహితయైన చంద్రునినది గాంచివాడు.) శ్రీరామచంద్రుడు ముఖత్రేసిహామడై జనమిదిగ్గలను బయలుదేరి సీత వారిని సొగసందినట్లు కన్పట్టుచున్నది.

పరిసంహానితా సీతా భర్తారముసితేక్షణా

అదావ్వరమశున వ్రాజమంగలాన్యభిదధ్యుషి.

(అని తేజస్వీయై పతిసంహానితయగు నీత మంగళముల పలుకుచు ఆద్యారమువెంటించెను.) శ్రీరాముడు సుమంగళునితో బయలుదేరి వెళ్ళుచుండ మార్గమధ్యమున పౌరసారీమణులు పుచ్చముల విరియించి ధరియు, రాముని పాదములకు ప్రణమిల్లిగనియు ఓ శ్రీరామచంద్ర! నీకు నిక్కముగా నీరల్లి మిక్కిలి ధన్యురాలని వచించినదియు గ్రంథమువలన తెలియచున్నది. మరియు గురుపుత్రుడైన నయినాడు శ్రీరాముని దగ్గఱకు వచ్చినప్పుడుగూడ నీత పతివీర్యమునకై యుండినది. గురుభూమిని ఆద్యవారము శ్రీరామునితో కాటు నీతయులేచి నిలువంబడియెను. ఆదియునుగాక శ్రీరాముడు పతిసోదరసహితుడై కావనముల కేసు నపుడు కొబ్బరి దుఱ్ఱావేళముతో పురబహిష్కరించేకమునకు కాలినడకతోవచ్చి రాముని కనుమాపు కాటు వరకు చూచుచు నేయుండెను. ఆకాలమున వివర్ణమయములగూడ ఘోషాయననో ఇట్లు వచ్చుట బలగ యుండదు గనుక అట్టిసమయములలో ఘోషాకు పాడింపులేదని వచించవచ్చును. మరియు స్త్రీలు లేమ వాడులతో విహారము నలుపుటగూడ గ్రంథముల కావలకుచున్నది.

రావణుడు భంజుడివరకువరి మండోదరి దుఃఖించుచు నివసించునో—

కైలాసే మందరేమేకా రథాచ్చైత్రరథేవనే

దేవోద్యానేషు సర్వేషు విహృత్స సహితార్థయా.

(కైలాసమందరమేరుపర్వతముల, చైత్రరథమున, సమస్త దేవోద్యానముల నీతోగూడ విహరించితి.) అని పలికినటుల దీనివలన తెలియచున్నది.

ఈ ప్రమాణముల నిరూపణమువలన ప్రాచీనకాలమున ఘోషాయాచారము జన్మించుచుండుటయు యుండెననియు, ఎల్లప్పుడు స్త్రీలు దానిని అనుబంధింపట్టుట ఆచారములేదనియు విశదమగుచున్నది.

మహిలోన్నతి మాటుపడగా, ఆరోగ్యము భంగముకాగా, కష్టకష్టములు కలుగుచుండగా వరదా వలంబించుట పౌరపాలు. రథేకుక మైన పరదా యనవలయు.

అప్పుడప్పుడు ఘోషావ్యయకాండోళములు కలుగుచున్నవి. ఘోషముతో అంగుటలకై మహాత్ముని ప్రార్థనాహిమగూడ లభించుచున్నది. — అనువాదము.

విప్రలంభము

సామ వేదం జానకీ రామ కర్మగాడు

అపుడకట్టిన యాదుకూలాంచలములు
బాష్పధారలఁ దడువఁబడియెనుగుల.

రమ్యమైపాలు సీతరద్రాత్రులందు
ప్రణయములికెడు సీతేతప్రాయమకల!
నర్మరమగురితి, దినములవ్యయమొసర్చి,
అబల! పీడికెయిట్టు లాయాసపడెను?

ఈవియోగాగ్ని సేవ్పదినెల్లఁగాల్చి
వేమునోయని బాష్పాంబువిరితి, కాల్య
లయి హృదయసీమఁదడుపు, నొక్కఁగుపుశాంతి
కలుగకయ, ప్రజ్వరిల్లు నే కారణంబో?

పూవులనబోవు, గంధముపొంత జనపు
హారముల కానవడవు, విహారమునవు
రుదులఁగోరవు, నై దాఘరూక్షభాను
తప్తలికాంగివై తేలలేలిదుఃఖోడి?

ఎంతప్రణయమొ! నాఘపై నింతదిక్కి—
శల్యమయినావు! చెలిమాట నరకుగొనవు
ప్రణయలేర్చిమెఱింగిన పండితుండ
అయిన, విష్కరుణుండార దంబువాడీ!

అపుడవఱచిన తేజపుల్లతివ! నీదు
నేడివిట్టూర్చుగాళ్ళుల వాణివోయె

పునస్సంధానము

బొడ్డు దాపి రాజగారు

ఇదివరకెన్నడో కలిసె నీహృదయములు రెండు జీవితా
భృత్యులవరంపరాపి కయి పూపునుతావియు పోలే.—నేకు నె
మ్మనులకదొచుకొన్న యనమాననప్రణయార్థిభావనం
పదలనుకూడిబల్కుకొను భాగ్యముగల్గె పరస్పరమృతన్.
అతివ! ఎరుంగరాక హృదయాలను దాగిన రాగవాహినుల్
పాతపాతకంటికోవలను పొంగుచు నియ్యెడ దేహమెల్ల ప్లా
వితమొనరించె; ముద్దుపెదవిన్ తెరిపింపని సిగ్గుమబ్బులు
దతిమెయి నావరించె; ఎడదల్ బిగహత్తి సుఖంతమిట్టలే!
లలిమధుమాసవాసరములన్ వికచాంబుజహేమచ్ఛాత్రలం
జెలగు మరందమాని వివశీకృతచిత్తములొప్ప తీగయు
య్యెలల విలాసగీతికల నేకగళమ్మున బాగు రాగమూ
ర్తులవలె ప్రేమదోలికలలో సుఖయింత మనూనవై ఖిన్.
మానవసంకులమ్ముగు సమస్తజగమ్మును విస్తరించి ప్రే
మానుభవాభిలాష లలరారగ చేతులు గల్పుకొంచు నేవ్వే
చ్చానుగతిన్ జరింతము;—విహాయనవీధుల నాత్మలై కృము
బూనగమించు పులుకవపాలిక—నిత్యసుఖానుకర్తలన్;
మూగినసిగ్గుదొంతరలువోలె నతాస్యమునందు ముంగురుల్
దోగగ నల్లనల్ల వెనుదోయవలించియు నన్నుజూచి య
ట్లాగితివేల; దాగదు రహస్యము నీతలలోని పూపు లే
లాగునుమానునే వలపులన్ వెలిబుచ్చక? ఓ సుహాసినీ!
కమ్మవిడెమ్ము వాసనలు గ్రమ్మెడి నిద్రపుమోవి, లోనిరా
గమ్ము విధమ్ము చెల్వగ వికస్వరనేత్రములందలర్చు హా
సమ్మున మోముదమ్మి నటు బాటొనరించెదవేల? ఇద్ది యో
గ్యమ్ముగువేళ చిత్తమున హత్తి న యూహలు విప్పిచెప్పకోన్.

ఈశరద్వేళ ప్రేమపండించుకొనిన

వారె పూర్వరహస్యప్రతు లేదుచుండ;

అగి సహింపగలమె యుద్వేగభరము

లలితభావాలుగల యెడందలను మనము?

దుఃఖమయ

ప్రపంచము

ప్రశాంతముగనున్న ఆకాశముపై కాదుమొగిలు కానవచ్చినది. క్షణములో జగముంతయు సంధకారావృతమైనది. ప్రళయక్షుంభామారుతమున మహావృక్షములు తారుమారైనవి. గంభీరభీషణ మేఘగర్జనల దిక్కుహారములు బీటలుపడినవి. మరణశయ్యపై 'గమల' కనరానివేదనపడుచు పంచభూతముల ప్రళయములో దనప్రాణములు విడిచినది. తలదండ్రులతోపాటు 'విమల' సోదరికొఱకు వక్షముబాదుకొని యేడ్చినది. దుఃఖాశ్రుపాతము తోగూడ బుడమి తూటులువడ వర్షముకురిసినది.

పదిప్రాద్దులు తిరుగలేదు. మేఘవృన్ముడై భానుడు పశ్చిమాశను గ్రుంకిపోయినాడు. చిమ్మ చీకట్లు నింగి కెగల్రాకినవి. దృశ్యమంతయు గ్రమముగా సదృశ్యమగుచున్నది. మంచమెక్కిన విమల చైతన్యము దక్కినది. గాలి స్తంభించినది విమల శ్వాసయు నాగినది. తళతళ మెఱపులు మెఱసినవి. మెఱపులలో విమలజీవితము మేళవించినది. వీధిని తాడివాన. ఇంటరోదనము.

కంచుకూరి మొన్న కమలకొఱకు రొమ్ముబాదుకొని యేడ్చి రామభద్రరావుగారు నది విమల. నేడు విమల కొఱకు రొమ్ము బాదు కొనుచున్నా రున్నవారు.

ప్రాచీనకాలమందలి జ్ఞానసములగు విదూషీమణులలో నుచ్చస్థానమును, ప్రతిభనుగాంచిన గార్తిచరిత్రము ప్రసిద్ధము.

ఈమె అసలుపేరు “నామరవి” గాని గర్భమునీశ్వరసంకలనవిధమునకుచే గార్తివాసుమనే ప్రసిద్ధుల కాలయ్యెను. వేదప్రచారమునకుతోడనే ఋషీశ్వరులు భిన్న భిన్న స్థానములందుండి బ్రహ్మజ్ఞానవిషయమై తర్క జటుప్రచుండిరి. ఈచర్చలన్నియుగల పుస్తకముల “మచివిషయ” అందును. ఆజ్ఞానమును వశించనేని భగవానుని సమీపమునకేర్పడిద్యయే—దేనియందు వేదములసర్వమును రహస్యము దాచబడియుండెనో—అనియే ఈచరిత్రమైనది చెప్పబడుచుండెను. మిథిలదేశాధీశ్వరుడు జనకుడు బ్రహ్మజ్ఞానియు, విద్యాప్రేమియుడై యుండెను. వానిసభయందు జ్ఞానులసభ అనేకము లగుచుండెడివి. అందు విశేషదూషయగు బ్రహ్మజ్ఞానచర్చ జరుగుచుండెడిది. ఇట్టి సభలయందు వేదలము పురుషులేకాక స్త్రీలునుండి వాదవివాదము లొనర్పజాలుచుండిరి. కనుక ఈపద్ధతికన్నింటికి గార్తిజనుడు బ్రహ్మరత్నసంబంధమును వాదనలు చేయుచుండెడిది. ఈవాదవివాదముందు అనేకమునీశ్వరులకంటె నీమె జ్ఞాన మధికమని తలచబడుచుండెడిది.

జనకుడుయుమున జనకుఁ డొక యజ్ఞ మొనర్ప దలచెను. అనేకప్రదేశములనుండి బ్రాహ్మణులు, పండితులు, ఋషీశ్వరులు జనుచుండిరి. గార్తికూడ వచ్చెను. ఈచరిత్రబ్రాహ్మణులందు బ్రహ్మజ్ఞానులలో సర్వత్రేయ్యుడెవఁడాయని నిర్ణయించ జనకుఁ డొకగోసహస్రమును దెచ్చించి వాటియొక్కొక్క శిష్యునకు నదిమది చొప్పున పంపాడుముద్రలుగట్టి ‘సూర్యబ్రాహ్మణులారా! మీలో సర్వత్రేయ్యుడగు బ్రహ్మజ్ఞాని యీసమస్త సహస్రదేవులకు గ్రహించ నర్హుడని చరిత్రను.

యాజ్ఞవల్క్య ఋషీశ్వరుడుగూడ నీసభయందు విరాజమానుడై యుండెను. ఈతఁడు గొప్పచుట్టెడగు జ్ఞాని. వేదవిద్యయం దీతఁ డత్యుచుమీఁడుగాని సంసారమాయ ఇతరులయందువలె ఈతనియందును గలిగియుండెను. కాన సర్వముద్రాసహితగోసహస్రముగాంచి యాతఁడొకటి స్వయందై గూర్చుండియుండియే ఎట్లు తన్ను సర్వత్రేయ్య బ్రహ్మజ్ఞానిగ నెప్పుకొనుటయని ఆలోచించుచుండెను. ఈతఁడు తనశిష్యునికొంది ఈగోవుల నీవు మనయింటికి గొనిపోవ్వుని చరిత్రను. దీనిపై ఇతరులకు గద్దమనిసిందెను. ఈవిధముగ వారఁ డొనర్చి మనల బ్రహ్మజ్ఞానమెరుఁగవివారలుగనేననని వారు తలందుచుండిరి. అంత జనకునియుత్విక్కును అశ్వలమనీశ్వరుడు చరిత్రను—“ఓయాజ్ఞవల్క్యుమనీశ్వరా! ఇంతమందిజనులలో నీవే సర్వత్రేయ్యుడగు బ్రహ్మనిష్ఠుడనని ఎట్లెరింగితివో?”. బౌద్ధత్య—అభిమానముల త్యాగము బ్రహ్మజ్ఞానుల ముఖ్యగుతనము అని యెరింగి యాజ్ఞవల్క్యుడు వానితో “నేను బ్రహ్మనిష్ఠమహామహావుల పాదములకు నమస్కరింతును కాని యీగోవుల నెవ్వఁడుగొనుటలేదు. వాకు గోవులదెంచ నీవుగలదు. ఇందుచే నేను వీటిని గొనుచుంటిని” అని జవాబిచ్చెను. దీనిపై నశ్వలముమి యీతనిని బ్రహ్మజ్ఞానచరిత్రకై గొన్నిప్రశ్నముల వడిగెను. మరియు రామడుగుప్రశ్నలకు సంతోషజనకములగు నుత్తరములిచ్చిన నే గోవులగొన విలగునని చరిత్రను.

అప్పుడు యాజ్ఞవల్క్యుని అనేకప్రశ్నలవడిగిరి. అతఁడు అందరికి సంతోషజనకప్రశ్నోత్తరముల నొసంగెను. ఋషులందరు ప్రశ్నలపైచి యలయుటతోడనే గార్తిలేచి యిట్లడిగెను:—“బ్రహ్మ వేదవిలాసా! ఇప్పుడు మీర లాగుఁడు, నేమను యాజ్ఞవల్క్యుని రెండుమాడుప్రశ్నల నివృత్తడిగెదను, వాటికి దగినసమాధాన మీరఁడొనఁగెననో నీరనికి సమానులగు బ్రహ్మజ్ఞాను లెవ్వరులేదని నేను తలంచెదను.”

బ్రాహ్మణులందఱు కాంతించిరి. అప్పుడు గార్గీయడిగెను:—“పర్యాజ్ఞపల్ల్యుడా! పౌత్రవస్తువులన్నియు జలమందోతప్రోతమైయున్నది. ఇట్లు కానిచో నీటిబుద్ధుడమలవలె చిరిసమైపోవును. కనుక ఏవిధముగ ఈపంచభూత్మకవృత్తి జలమందోతప్రోతమైయున్నచో అవిధముగనే జలమెందు సోతప్రోతమైయున్నది?”

యాజ్ఞపల్ల్యుడు:—జలము వాయువందు సోతప్రోతమైయున్నది.

గార్గీ—వాయువందోతప్రోతమైయున్నది?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—వాయు వాకాశమందోతప్రోతమైయున్నది.

గార్గీ—అంతరిక్షమెందోతప్రోతమైయున్నది?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—అంతరిక్షము గంధర్వలోకమందు.

గార్గీ—ప్రసిద్ధగంధర్వలోకమెందోతప్రోతమైయున్నది?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—అదిత్యలోకమలయందు.

గార్గీ—అదిత్యలోకమెందోతప్రోతమైయున్నది?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—చంద్రలోకమందు.

గార్గీ—చంద్రలోకమెందు?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—నక్షత్రలోకమందు.

గార్గీ—నక్షత్రలోకమెందు?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—దేవలోకమందు.

గార్గీ—దేవలోకమెందు?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—ప్రజాపతిలోకమందు.

గార్గీ—విరాట్పురుషశరీరభ్రంభికపంచీకృతపంచమహాభూతరూపప్రసిద్ధప్రజాపతిలోకమెందోతప్రోతమైయున్నది?

యాజ్ఞపల్ల్యుడు—అది బ్రహ్మాండమయొక్క ప్రారంభికపంచభూతరూపమును బ్రహ్మలోకరూపమందోతప్రోతమైయున్నది.

గార్గీ—అబ్రహ్మలోకమెందోతప్రోతమైయున్నది? కార్యకారణత్రయజాలివనునదించి నాశీప్రశ్ననోవర్చ అధికారముగలదు. బ్రహ్మలోకమువరకు ధౌదితామెందు కానిపోయితిరి? బ్రహ్మలోకమెంత నూత్నీవరమాణువులతో దయానైనను దాని కొకనూత్నీ-అవరిచ్చన్న కారణ మావశ్యకముగ గలగలేదు. ఇందు సంజీవాముగనుక దయయించి ఆకారణమయొక్క పేరు స్వరూపము దెలుపుడు.

యాజ్ఞపల్ల్యుడు డీమైవ్రశ్మినిని యిట్లు చెప్పబోడంగెను—“దేవీ! ఇప్పు డధికముగ బ్రక్షింపకుము, నీచెరుంగదలచిన పదార్థము కార్యకారణశృంఖలముచే ముక్తమై భిన్నమై యున్నది. కార్యకారణముల పద్ధతియొక్క అధారము తీర్చికాస్త్రముపై గలదు. నీచెరుంగదలచినదాని నిర్ణయ మిషపద్ధతిపైజరుగుట అసంభవము. బ్రహ్మపదార్థముఅనగా ఏపదార్థమందు జగత్తుయొక్క ఉపాదాపమితప్రోతరూపమునగలదో అది యూహించకవచ్చును. కేవల మాపదార్థనిర్ణయము శృతివచనముచేతనే కాగలదు. ఏప్రమాణములచేతగాని, యుక్తులచేతగానికాదు. ఇందుచే కార్యకారణశృంఖలను మధ్యకుగొనివచ్చి ఈవిషయమై యింక బ్రక్షింపకుము.”

యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పినది శత్యము. సాంఖ్యదర్శనకారకుడగు కపిలుండు ఇందుచేతనే “ఈశ్వరా సిద్ధో” అనగా యుక్తులచే పరమాత్మనిర్ణయము కష్టము. జగత్కారణదూపుడగు ఈశ్వరుని అస్తిత్వము ఆత్మవిశ్వాసమువలననే దృఢత్వముచేయలేకయున్నది. నేనున్నాను, ఈమాటకు విరుద్ధముగ నేమియుజెప్పబడ బాలదు. మరియు దీనియందేవిధమగు సంబంధములేనప్పుటికి తర్కశాస్త్రప్రమాణములద్వారా దీనిని నిర్ణయము చేయుట మిక్కిలికష్టము. బ్రహ్మవిషయమైతూడ ఈసంగతియే. కాని ప్రాచీనకాలముందు భారతవర్షముందు ఇటువంటి గంభీరవిషయములపైనే వాదవివాదములగుచుండెడివి. గౌతమబుద్ధునిసమయమువరకు ధార్మికశీషన మూలతత్వములందలి తర్కజ్ఞానముప్రక్కల సంబంధమును వాదవివాదములగుట హెచ్చిపోయెను. ఇందుచే తనే ఒకపారి బుద్ధభగవానుండు తనశిష్యుండగు మాంజ్యపుత్రునితో—“పోదరా! ‘జగత్తు నిత్యమా లేక అనిత్యమా? దీని కొకతర్క యెవడైనగలడా లేడా? ఒకవేళయున్న ఆతడెట్లుండును? ఇట్టిచక్కలపై ధార్మికశీషితమాధారపడి యుండలేదు” అని చెప్పియుండెను.

గార్గీయాజ్ఞవల్క్యుల యీసంవాదముచే తత్కాలీన—ఆర్యశ్రీల జ్ఞానగంభీరత్వము ప్రకటముగుచు న్నది. మరియు వారు వాదవివాదములు చేయుటయుండు ఏట్టిమందరమును తర్కశాస్త్రసమ్మతప్రజాచింతన గురుతో స్పష్టముగుచున్నది. అవు, యాజ్ఞవల్క్యుని ప్రత్యుత్తరములచే సంతృప్తయై గార్గీ విశ్వముగ తన స్థానమున గూర్చుండెను.

జనంతరమున యాజ్ఞవల్క్యుని యుద్దాలకాని మునులు ప్రశ్నించిరి. యాజ్ఞవల్క్యుడును వారందరకు తృప్తిగా సమాధానము లొసంగెను. ఇది గాంచి పండితమండలి కొంచెము లజ్జించెను. అప్పుడు గార్గీ మరల లేచి పండితుల సంతోషించి “మహాశయులారా! మనర్షి యాజ్ఞవల్క్యుడు మీకందరకు దగిన సమాధానముల లొసంగెను. నేనుకూడ మీహంసకీరకు వారివద్దనుంచిన తత్వమును దానికి వారొసంగిన సమాధానమును మీరు వినియుంటిరి. కాని ఇప్పుడు మరల చెందుప్రశ్నల వైవ సాహసించుచుంటిని. దీనికిగూడ సితడు లేగిన సమాధానము లొసంగుతో నీసభయందేపండితుఁ డీతని జయించబాలడని తెలిసికొనవచ్చును. చెప్పుడు, మీకిష్టమున్న సేవకుగ ప్రారంభింతును.” అనిపలికెను. ఇది విని ఋషులందర సంతోషించి ప్రశ్నములవైవ గార్గీని ప్రోత్సహించిరి. ఆమెను మిక్కిలి గొనియాడిరి. యాజ్ఞవల్క్యుని వైపునకు దిరిగి గార్గీ—“ఓభగవన్! ఈభూమ్యాకాశముల మధ్యస్థానము, మరియు సూర్య-అధోదేశములు ఎవని ద్వారా యోతప్రోతభావముతో వ్యాప్తముగుచున్నది? జనులు దేనిని భూతభవిష్యత్వర్తమానములని చెప్పుచున్నారో ఆకాలముగూడ యోతప్రోతభావముతో చేసియుండున్నది?” అని ప్రశ్నించెను.

యాజ్ఞవల్క్యుడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను—“గార్గీ! నీవు ఖండకాలము (Limited-time) ఖండదేశము (Limited-space) ల విషయమై అడుగుచుంటివి. అవి నా అభిప్రాయములో అఖండాకాశముద్వారా (Infinite-space) యోతప్రోతమైయున్నవి.

గార్గీ యిట్లు నడిచెను—“మనస్వర! నీవొసంగిన సమాధానముచే వాకు సంతోషమయ్యెను. ఇందుచే తమకు నేను నమస్కారకృతము లర్పించుచున్నాను. దయయుంచి యిప్పు దింకొకప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరమొసంగుము. ఖండదేశము, ఖండకాలము ఈరెండున్న ఒక నిత్యకాశము ద్వారా యోతప్రోతభావముతో నున్నవని తమకు చెప్పియుంటిరి. కాని ప్రశ్న మేమన? ఈయఖండాకాశ మేయోతప్రోతభావముతో నెందోతప్రోతభావముతో నుండియున్నది?”

అవ్వాయి అనాధబాలికాశ్రమము
(రక్షకులు, అనాధబాలికలు)

ಶ್ರೀ ಶಿವ ಕೃಷ್ಣ

యాజ్ఞపల్ల్యుని డిట్లుచెప్పెను—“గార్గీ! ఆకాశమెందు స్థిరమైయున్నదో దానినియొక అవివాహియగు అక్షరమునిచెప్పి పండితులు వర్ణించుచున్నారు. అదిహూయముగాదు; సూక్ష్మముగాదు; పొడవుగాదు; పొట్టిగాదు. అది పల్లవిరహితమై, అప్రకాశముచే భిన్నమై, అసంగరసముచే వేటైవదై, చక్షుః, కర్ణ, వాణి, మనో, ప్రకాశ, ప్రాణవాయు, ముఖ్రహణ, ఛిద్ర, అనులతోరహితమై, అపరిచ్ఛిన్నమైయున్నది. అఅక్షరమేదిధమగు విషయభోగమొనర్చును. ఈదిధముగనే ఆ అక్షరమునుగూడ ఏమనుష్యుడు అనుభవించుచాలడు. ఈదిధముగ నది సర్వవిశేషణములతో విరహితమై ఒక్కటై అన్వితముమైయున్నది.

నేనీ! ఈప్రసిద్ధాక్షరాజ్ఞచేతనే సూర్యచంద్రులు దామలవలె నియుమృత్యుకముగ తమతమమల విర్యహించుచున్నారు. ఓగార్గీ! ఈప్రసిద్ధాక్షరాజ్ఞచేతనే స్వర్ణవృక్షులు భారణమొనర్చి స్థిరమైయున్నవి. ఓగార్గీ! ప్రసిద్ధమగు అక్షరాజ్ఞచేతనే సోమనగమునుండి ప్రవహించుచు తూర్పువకు ప్రవహించు గంగాది నదులున్ను; నర్మదుమునకు ప్రవహించు నర్మదాదినదులున్ను మరి యితరదిక్కులందు ప్రవహించు నదులన్నియును ప్రవృత్తిములైయున్నవి. ఓగార్గీ! ఈప్రసిద్ధపురుషుని అజ్ఞచేతనే జనులు స్వర్ణధనముల నిచ్చువారిని గీర్తించుచున్నారు. ఈఅక్షరపురుషుఁ డందరిని నియమ-క్రమపుద్గులుగ నొనర్చువాఁడు. ఈతనికి భవ్యమతీయైవ్యరికి స్వతంత్రసత్తాలేదు. గార్గీ! ఈఅక్షరపురుషుఁడే సర్వకర్మలకు యధావిధిగ ఫలములకొనంగు వాఁడు. ఈతని శక్తిలేనిచే ఏదిధమగు క్రియాయందు ఫలముపొందుటకు స్వాతంత్ర్యాధికారము లేదు. “ఓగార్గీ! ఆ అక్షరపురుషు నెరుంగకుండ ననేకవర్షములు తపోజలముల నొనర్చినవాని క్రియలన్నియు వ్యర్థములు. ఈఅక్షరపురుషుని యెరుంగకుండ నెవరుమరణింతురో వారు మిక్కిలి దీపదయాపాత్రులు. కాని యెవరు ఈఅక్షరపురుషుని యెరిగి లోకమునుంచి పరలోకమున శేనురుకో అనగా మరణింతురో వారే సత్యమైన బ్రహ్మవేత్తలు, ముక్తులు, బ్రాహ్మణులున్ను. గార్గీ! ఈఅక్షరపురుషుడు శేత్రగోచరుడు కాక పోవుటచే నెవ్వరును వాతనిని గాంచజాలరు. శ్రవణగోచరుడు కాకపోవుటచే విసజాలరు. ఈతఁడే నిత్యము శ్రోతృరూపమున విరాజమానుడైయుండెను. మనోవిషయము కాకపోవుటచే ఎవరును నీతని మననము చేయజాలరు. మరియు బుద్ధివిషయము గాకపోవుటచే నెవ్వరును నిశ్చితరూపముచే నెరుంగజాలరు. ఈతఁడు తప్ప చూచువాడు, వినువాడు, మననముచేయువాడు మతీయొకడులేడు. శ్రవణ, మనన, దర్శన, ఇత్యాదిక్రియల మూలమందధికారి కర్తారూపమునందు నెవ్వ డీతఁడే స్థిరుడైయుండువాఁడు. నీవడిగిన ఆకాశమీ అవివాహి అక్షరపురుషునియందే యాతప్రాతభాసముతో స్థిరమైయున్నది.”

యాజ్ఞపల్ల్యుని ప్రత్యుక్తముపై గార్గిపంతుష్టయయ్యెను. మరియిట్లు పలికెను—“సత్యర్కసహిత ద్విజాలారా! వామాటవినుడు. మీరందరు యాజ్ఞపల్ల్యునికి నమస్కరించి తెలవుగోనుటయే మీకుచితము. ఎందుకన వీరోకగోష్ఠప్రహ్లాదములు. మీచేత నీతఁ డోడింపబడునని మీరెవ్వటికి తలంచకుడు. వారెందు ప్రశ్నలకు సరియైన యుక్తిరముఖాంగునచో నీతని సెవ్వరు జయంభజాలరని నేను మొదటనే చెప్పియుంటిని. ఇంత వాచవివాదము జరిగినపిదప నాయాఅభిప్రాయ మిచ్చెడు సత్యముగ సిద్ధమయ్యెను.” ఈదిధముగ బోకి ‘వచకను’ మునీశ్వరుని పుత్రికయగు గార్గి నిజస్థానమున నుపవిష్టయయ్యెను.

గార్గి తన కీవితమంతయు వేదాధ్యయనమందు, బ్రహ్మచర్యయందు, తత్కారీనభారతసంతానయులకు జ్ఞానోపదేశ మొనర్చుటయందు గడపియుండెను. మరియు తాను వివాహ మొనర్చుకొనినచో గృహస్థాశ్రమ మునడుపుటలో తత్వచింతనమందాటంకము గలుగునని ఆశీవితపర్యంతము బ్రహ్మచర్యాశ్రమమందేయుండెను. గార్గీ! నీజన్మము ధన్యము. భారతభూమి నీవంటి బ్రహ్మజ్ఞానతత్వవేత్తలకు విదుషీమతలల గాంచుగాత!

—అనువాదము.

“చూచితే భద్రవతి! “పర్వతామంగళ్యయోగేన, పర్వతాయాః ప్రవర్తతే” అను నట్లు భార్యయదృష్టమువలన భర్త కాయువును, సంపదయును వృద్ధిపొందును. మఱియు నా ర్థకేవలము సరియగుకాలమువచ్చినచో “చట్టుబండపైఁ జెట్టువొడమి ఫలించునట్లు” కాని కార్యంబు లనుకూలించును. శత్రువులు మిత్రులగుదురు. గొప్పవారి సన్మానము గలుగును. కాబట్టి శాంతమతి యదృష్టమే యదృష్టము. అయిన నిట్టికాలంబున మనదురదృష్టంబు నకు దానింటికిగిరిమేని, తొల్లి నేజేసినఁ బ్రతిష్ఠకార్యంబునకుఁ గోపంబులేక ప్రాపుం జేర్చి కాపాడనోపునే? వినాశకాలే విపరీతబుద్ధి యన్నట్లు నాకు నిట్టివినాశకాలము రాకుండినచో విపరీతబుద్ధి యపుడేలగల్గు? అయిననేమి! యీదినము సాయంకాలంబున నందఱాచిడకడకుఁ బోదము.” అని నిశ్చయించి సాయంసమయాన శాంతమతియుండు లక్ష్మీ విలాసంబును సుంగరమందిరంబు కడకీగుటంజేసి యమ్మందిరద్వారపాలకుండొకండు వచ్చి చూచి “ఎవరు మీరు? ఏమికార్యార్థంబుగ నిటకువచ్చితిరి? అన్నమమగుటకు వచ్చితిరా? అట్లయిన నిపుడు సాధ్యపడదు. మాయజమానులవారు దివాణమునుండి వచ్చినపిదప నొకటామురాత్రిమీఁద నన్నముపెట్టఁబడును. అందాక మీరొదైన నూరిలో భిక్షమమ గుకొనిరండు. పోండు. మీరూరక యిందునిలచినందున నొకప్రయోజనములేదు.” అనిచెప్పు టంజేసి యచ్యుతగుప్తుండు భార్యతో, “ఏంటివిగదా! మనదురదృష్టకాలవచనంబులు? మన యదృష్టకాలంబున నిట్లెవఁడైననీచవచనంబులు వదించునె? “చిచ్చమమగుటకుఁబోఁగాఁ జెచ్చరలేది పిచ్చిపట్టినకుక్క కలవవచ్చినట్లు” మొట్టమొదట శాంతమతి మనదురదృష్ట కాలంబునఁ బోతిమేని కాపాడునో కాపాడదోయని సందియంపడుచు వచ్చినందులకు ద్వార పాలకుండువచ్చి యెవరువీరినియుంగూడ నించుక యోచింపకచెప్పి, ఇంతకు నాభటుని నిందిం పఁబనిలేదు. మనభాగ్యంబునకుఁ జెరిపడవలె. అనఁగ నాభద్రవతి భర్తతో, “నాభా!భటుడు చెప్పినందులకు విశ్వాకుపడరాదు. మనమందికాలంబున సేవకునివలన నీలాగుచేయించినవారమే? చిచ్చమెత్తువాండని తలంచిచెప్పినవాడు. మనమిట్టివారమని వాఁడెఱుంగునే? యనుచుండఁగా మఱల నాసేవకుఁడువచ్చి యచ్యుతగుప్తుఁజూచి, “ఓరీ! ముందుగనేఁజెప్పినమాట వినఁబడ లేదా! యజమానుఁడు వచ్చునమయఁదైనది, యీమొగసాలకడనిల్వక యుండఁజొచ్చిని పొమ్ము. మీరిఁకనిందునిలిదితిరేని దండనపాలగుదురు.” అనిచెప్పుచుండ, నిద్దఱు కాఁగడాలు పట్టుకుని బోయలతోడఁబఱుగిడుచుండఁ జల్లకియందుభానుగుప్తుఁడు దివాణంబునుండివచ్చుచు మొగసాల నిలువఁబడిన వారింజూచి మందిరద్వారంబునఁ బల్లకినుండిదిగి గృహంబులోనికిగి రావచ్చిన వస్త్రాలంకారాదులు తీయుచుండ, శాంతమతి యెప్పటివాఁడుకలొప్పున భర్త రాకయెఱింగి డగ్గఱకువచ్చి సల్లాపంబులు సలువఁబోన నాభానుగుప్తుండు శాంతమతింజూచి,

“వేయనీ! మనసల్లాపంబులు మఱల నల్పుకొందము. నేను బల్లకిలోగూర్చుండి వచ్చుచు మొగసాలకడ నిలుచుకుని యందువారింజాచితి. వారు నీతలిదండ్రులవలె నున్నది. మఱి తేవరోకూడ నిద్దఱుండినవారు. నేను వివాహకాలంబున నీతలిదండ్రులం జూచినవాడన గుటంజేసి యందుకనందియంబు నొందినవాడ. వారెవరో బాగుగవిచారించుము.” అనవు డాశాంతమతి యొకభటునింబిలిచి, “ఓరీ! మొగసాలకడనిల్చిన వారెవరూరుపేరడిగి తెలుసు కునిరమ్ము. పొమ్మ”నగ నానేవకుడువచ్చి ముందువలె, “ఓరీ! కీయూరుపేరేమి? నీవేరేమి?” అనియడుగ నాయచ్యుతగుప్తుండు, “ఓహో! ముందుగ నీభటుఁడువచ్చి చెప్పినప్పుడు మన మిందుండి యెటకేని పోనై తిమి. ఇందుండితీరేని దండనపాలగుదురని చెప్పిన హేతువుంబట్టి యూరుపేరు మున్నగునవి యడుగుచున్నాఁడు. చెప్పితిమేని యెట్టిదండనకు లోబడుదు మోతెలియదు.” అనుకొనుచుండ నాభటుండు “ఓరీ! ఏమిసేవకుచుండఁగా నూరకున్నా వు? అడిగినందులకు నుత్తరమిమ్ము.” అని రాయడిసేయ నికనూరకుండుట కార్యంబుగాదని “మాయూరు మణిపురంబనియు, నాపేరు అచ్యుతగుప్తుండు”నియుం తెప్పటంజేసి, యాసేవ కుండు శాంతమతికడకేగి, “అమ్మా! అచ్చటవచ్చియుండు వారినిడిగితిని. మణిపురంబనియు నచ్యుతగుప్తుండనియు నొకండుసెప్ప.” అననిని శాంతమతి భర్తతో “నాథా! మీరుచెప్పి నమాట నిజంబయ్యె. వారు నాతలిదండ్రులుగాని వేఱుగాదు. అయిన వారీరితవచ్చుటకు హేతు వింతకుఁ దెలియలేదు. వారిట్లునడచి యందఱేలరావలె? కుబేరుని తిరస్కరించు ధన గౌరవమొందిన నాతండ్రికి గుఱ్ఱంబుగాని మఱేదేని శకటంబుగాని లేకపోవునే? చూడఁగ వారందఱునచ్చిన హేతువుంబట్టి యెయ్యదియో యొకకష్టంబునల్ల వచ్చినవారలని లోఁచు చున్నది. నన్నెంతయువారు కేవలముగ నెంచియుండినను వివత్కలంబున వారి నాధరింప వలయుఁ గావున మనమిద్దఱు వారికడకేగి సమర్థాదపూర్వకంబుగ వారిమనంబులకు సంత సం బతిశయింపఁ దోడ్పొనివత్తము. వారికెట్టి యాపదరానిది యాపగిదివత్తురు? వారు చేసిన నిర్దయకార్యములకు మనమేమియు మాటాడఁ బాడిగాదు” అనియిద్దఱు మొగసాలకడకు వచ్చిచూడఁ దమవారుగ నుండుటంజేసి వారలసాదరంబునఁ దోడ్పొనివచ్చి యుచితాసనా సీనులంజేసి కుశలప్రశ్నలడుగ నచ్యుతగుప్తుండు శాంతమతితోఁ దాఁజేసిన ప్రతిజ్ఞ విషయం బుభకు మనంబున దురంతచింతపొడమి కన్నుల నీరుపెట్టుకుని గొంతతడవు మాటాడకుండి యెట్టకేల కిట్లనియె: “క్షమాపకీకృతిర్లోకే, క్షమాహి పరమంబలం” అనునట్లు ‘అమ్మా! లోకమునందు నోర్పు సర్వమును లోబఱచుకొనఁగలదు. దానికంటె గొప్పబలములేదు. నునువ్యవ కది మేలై నసామ్ము. అట్లుండఁగా నీతో నేను బ్రతిజ్ఞ నించుకేనియోర్పులేక యుద్యమము పరికింపఁజేసితిని. ముంకేతికంకణమునకు ముకురమేలనను సామెతవలె నీయ ద్యమము బరికింపవలె? తెలివిలేక నేఁజేసినప్రతిజ్ఞకు నీమనంబున వాయాసపడకు. మాయద్య మము నీతోడవచ్చినది. దురదృష్టదేవత మాకుఁదోడ్పడి సర్వనంపద పరింపఁజేసి యూరూ

దుఃదిరుగునట్లును, కాలంబున కన్నపానాదులు లేకుండునట్లును వసించుటకు గృహంబులేకుం
డునట్లును, అన్యులకడఁబోయి యాచించునట్లును చేసినది. 'నబంధుమధ్యే ధనసీసజీవి
తం' అను నీతివచనమునుబట్టి ధనమంతయుఁ బోగొట్టుము) మిత్రబంధుజనమధ్యంబున
నుండి జీవించుటకంటె నడవినుండుట మేలుగదా? బిడ్డా! మాకిట్టి ఇక్కట్లువచ్చునని కల
నెనం దలంపలేదు. దేవునిచేతలకేమి సేయనగు? వచ్చినకష్టమునకుఁ బింఱించినచోఁ నొలం
గునా? 'అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతంకర్మ కుభాశుభం' అనునట్లు అనుభవించవలసిన సుఖ
దుఃఖంబు లనుభవించి తీరవలెను. కాఁబట్టి మాకుఁగష్టకాలము వచ్చినదని నీయుంటికి
రాలేదు. మనవైశ్యకులంబున నెంతదరిద్రులుగనుండినను పవ్వజనులను వేడుటలేదుగదా?
మేమీపురమార్గంబున నుజ్జయినికి నేగుచుండి నీకుశలంబు నీపురంబున నొకసత్రంబున
దామోదరగుప్తుఁడు వైశ్యకులజానివలన విసంబడుటంతేని నేఁజేసిన నిర్లక్ష్యకార్యంబునకు
నీకెంత కోపముండినను నీవు బిడ్డవుగావున నిన్ను, నీభర్తనుజాడంగోరి యందఱువచ్చితిమి,
కడదిన నాచేతలెంచకు"మని చెప్పుటంతేని శాంతమతి యిట్లనియె:

"తండ్రీ! మనంబునఁ జింతింపకు. క్రిందుమీఁదకిందిరుగు బండిచక్రమువలె నదృష్ట
దురదృష్టములు దసరారుచుండు. వానిఁదలంపనేల? 'గురుభక్తిం సదాశుర్యా, చేయసే భూ
యసేవరః' అనునట్లు తనయభివృద్ధికోఱకు సౌఖ్యముకోఱకును మనుజుఁడెప్పుడును దండ్రీని
గురువును బోపింపవలెగదా? వారు హితవచనంబులుచెప్పి విద్యాధనంబునొసంగి సర్వభా
శ్రేయముగోరుచుండురు. తల్లితనగర్భంబుననిడుకునికనిపెంచిన'నాస్తిమాతృసమాచ్ఛాయా,
నాస్తిమాతృసమాగతిః' అనునట్లు తల్లికిమించిన యాదరువును, అపెకు సమానముగు దిక్కు
యును, అపెకు నీమరక్షణంబునులేదు. అట్లుండఁగాఁ బుత్రులయందుఁ దలిదండ్రులకుఁ బ్రేమ
యును, పుత్రులకుఁ దలిదండ్రులయందుఁ బ్రితియును, విద్యాబుద్ధులుచెప్పిన గురువునందు భక్తి
యును, లేకపోవునే! ఫలవృక్షంబులు తామెండఁగో నుండినను, దమఫలంబులఁబుట్టులకును
మనుజులకునొసంగి చల్లనీడనుండఁజేయుచున్న విగదా! యట్ల మీరెంత కష్టపడినను బిడ్డయగు
నాయందు సనురాగములేకుండునా? నీవట్టిప్రతిజ్ఞచేసినందులకుఁగదా నాకిట్టిసంపదగల్గినది?
సానఁబట్టక యేరత్నముగాని ప్రకాశింపనట్లు నీకునాకుఁగల్గిన పంతుంబువలనఁ గీర్తి నొందితి.
నీవాప్రతిజ్ఞసేయకుండినచో నేనిట్టికీర్తి పొందఁగలనా? కాఁబట్టి యిఁకెట్టిచింతలు దలంప
కుము. మీఁకనిఁడుండి యెందులకు నేగకుండు. మిమ్ముఁబోపింప నీశ్వరుఁడుండినను,
ఆయన కృపవలన మీకు నించుకేని మనశ్చింతలేక మేమాలుమగలు కాపాడువారము,
మాకు మిమ్ములఁ బోపించుటకర్తవ్యముగాని మఱిండులేదు. తలిదండ్రుల, నాచా
ర్యులఁగాపాడని పుత్రులును, శిష్యులుండి ప్రయోజనంబేమి? వారిరక్షించుటచేగల్గు
పుణ్యంబుకంటె, వేఱొకండులేదు. మఱియు యజ్ఞంబులును, భూగోదానాదులును
జేయుట, దేవాలయములు, సత్రములు, బావులు, చెఱువులు, లోటలు, మండపాదులు,

నిర్మించుటవలన నొకపుణ్యములేదు. జగంబున శరణువొచ్చినవారినిమాత్రము రక్షించుటచేత నెక్కువ పుణ్యముగల్గకమానదు. మాయద్వటకు మీపాదారవిందముల సేవ డక్కు మతోక్కకార్యము మాకుండదు. తలదండ్రులారా! నేనొకవేళ మీగర్భంబులంబుట్ట లేదని మీరుతలంచినను నాభర్తను మీకుమారునివలె దలంపుడు. ఆయన మంచినడ వడింబట్టి యాతని యెదుట మీతో బెక్కులు వక్కానింపజాల. మఱియు నాతనికి దలి దండ్రులు లేరనునంగతి మీకుఁ దెలిసియేయున్నది. కష్టకాలంబున నిష్టబంధుమిత్రులు గూడఁ గంటఁజూడరనుమాట పెఱవారికిఁగాని మనకేలే! వనివాండ్రగుమాకు నింటఁ బెద్ద వాండ్రులేమింకేసి యాశ్చర్యుండీతి మిమ్ముందెచ్చి మాకుఁదోడ్పడఁజేసే! అనివారినింటఁ బెట్టుకుని రక్షించినదయ్యె. కాబట్టి జగంబున స్త్రీలకు విద్యాబుద్ధులు బాల్యమునం గఱపుటవలన సీతీయు, ధైర్యము, మాతాపితృగురుడైవపతిభక్తియును, యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానంబును, గౌరవపదవియందానక్తియును, స్వకుటుంబరక్షణపథంబును, బుద్ధియు, శక్తియు, పరాక్రమమును, రాజభక్తియు, బంధుమిత్రసన్మానప్రేమయు, దీపజనవిశ్వాసం బును, అహింసయు, దేహారోగ్యమార్గవిచారింబును, సత్యధర్మవ్రత సంబును, సదా చారంబును, శాంతగుణంబును గల్గియుండురనుటకు సందియంబులేదు. మఱిట్టి గుణంబు లుండినచో దేవుడు దయంజూచి వారికిదగిన సంపదలీయకమానడు. సర్వదావిద్యయ మంచిరూపము, గౌరవము, రహస్యధనము, పరదేశేబంధువు, రక్షించుడైవము, బోధించు గురువు, శాశ్వతసుఖము, సర్వజనానురంజకము, యాచకులకుఁ గల్పితరువు, సర్వజనపశీ కరము, జ్ఞానాస్పదము, ఆపత్కాలమునకుఁ దోడునీడ. సన్మార్గవ్రతనము కైవల్యముఖ పంథాయకము, దుర్గుణనిరసనము, సద్గుణాకరము, కరుణారసప్రదము, దుర్జనస్నేహనిరో ధము, నజ్ఞనసంగమముగల్గి యశోధనపాత్రలగుదురు.

ఆత్మార్పణము

నాథ! నీసుందరాకృతి నయనములకుఁ బ్రీతిగావింపకుండ నేర్చెదవుగాని, హృదయదర్పణమందున నింపుగుల్కు నట్టుప్రతిబింబమును జూడనడ్డఁగలవే! నీమథామధురోక్తులు నెమ్మిమీర నానుభాగ్యంబు లేదయ్యెగాని నాకు దగదతీతంబు నీడైవనవృత్తియు మీలారంగవినఁగ నేవిఘ్న మొలయు?

భమిడి ఉమామహేశ్వరావధానిగారు

ఎదుటఁబరియించుచుండి నిన్నెలమితోడ నాథ! అనివిల్చుకొనెడు పుణ్యంబులేదు, కాని నీదునామంబు హెచ్చైనభక్తి నెల్లకాలంబుజపియింప నేమియడ్డు? ఒకట నతిభక్తిపాదంబులొత్తి కనుల కద్దుకొనజాలినట్టి భాగ్యంబులేదు, పూర్వసంచితపాపంబు పోనఁగె నట్లు లైవగావించలేన! యాత్మార్పణంబు.

అనుభవమైతేగాని అన్నీ తెలియవు

గణపతిరావుకు యిప్పుడే ఉత్తరమొచ్చింది. చాచిడిలో కూర్చుని చదువుచున్నాడు. ఇంకెట్లా ఆతనిభార్య కమల వచ్చిందక్కడను. "ఎక్కడనుంచి ఉత్తరం?" అన్నది అనిచి. "మా అక్కయ్య వస్తుందట సాయంత్రం బండికి" అని అన్నాడు పంత్తోపంత్ గణపతిరావు.

కమల:—వస్తుంది! ఎక్కడను? (అన్నది కనుబొమలు ముడుస్తూ)

గణ:—ఎక్కడికేమిటి? ఇక్కడకే.

కమల:—ఇక్కడికి కాక యింకెక్కడికి వస్తుంది...వది ఏటోకి. ఇక్కడికే నేనాకు తెలుసు.

గణ:—చాలాకాలమైంది వచ్చి.

"పోనీ ఎల్లకాలం కూర్చోవడం నీది. ఎవరొద్దా వ్నాదు? ఎవరుచేస్తారో పిల్లలందరకు చాచిడిలో తేరగావుండేవాన్ని నేనొకకడకే దొరికాను నాదోడు. వాళ్ళ చెల్లెలుగారు యిచ్చటకువచ్చి మొన్నటివరకు కివిచేసారు. ఇంక యీకొద్దుమంది. ఈ యిల్లు వాళ్ళందరకు వాళ్ళంవారివ్యక్తవయసోయింది.... ఇదిగో! మీకే చెప్పడం ఈబిడ్డి తెచ్చి కొంచవూడ పెడుతున్నాను. చాచిడిచెయ్యడానికి నాకేమిబోపిక లేదు. ఒక్కతూటకన్న ఎక్కువుంటే నాపుట్టింటికి నేను ఇల్లిపోతాను. ఆతరువాతనుగతి మీరు చూసుకొండి." అని తుద్రుమంది లోచలకు గణపతిరావు భార్య.

గణపతిరావు నిర్భాంకపడిపోయాడు. అయినా ఆతనికి క్రొత్తగాదు భార్యయొక్క ఆదేశం తెలుసు. మొన్న చెల్లెలిని క్రాడగనాసానికి తీసుకొని వచ్చినందుకు ఆతడు ముచ్చటిపవులుచి మాడుచెరువులనీరు త్రాగాడు. ఆ ఆడుడు యింకా ఆతనికి వడలలేదు. ఇప్పుడురాకరాకవచ్చే అక్కగారిని రావద్దంటాడా!

ఎన్. కే. సాచల రావు గారు ఏ. ఏ.

పెండ్లాడుచే మాటలుపడ్డాడా? అన్నిటికీ నిర్ధారణ. ఆ అమ్మగారిని చేసుకున్నతరువాత. కనుక తెలింపు తప్పుడు గణపతిరావుకు. అక్కను తీసుకొనిరావడం, యిల్లానిచే రలనాను నీవాట్టుతివడం ఆతనికి వ్రాసి పెట్టాడు బ్రహ్మదేవుడు.

అదేమిటో ప్రపంచధర్మం. ఎలుకనుచూస్తే పిల్లికి గిట్టును. పిల్లినిచూస్తే ఎలుకకు గిట్టును. ఆర్తముచూస్తే కోడలుకు గిట్టును. కోడలుచూస్తే ఆర్తము గిట్టును. అంతకన్నాగిట్టునిది ఆడబడులులకు, వది కలకు. పొక్కనివైరము, సాగెడువైరము, లోచల లోపలే రగలెడువైరము వాళ్ళలో ప్రబలుతుంది. టప్పుటప్పులతో ఎగిరే విరోధాయుధాలుకావరి. లోచలలోపలే కుమలి కొంచలు కూర్చేరవి. కారణములేని కలహాలు, మనస్సులకు కలతపెట్టేరాలు. చేసే వారికన్న చూసేవారి కెక్కువ ఆయాసం కల్గేవవి. కమలానికి గణపతిరావొక్కపై వైరమెట్లు పుట్టిందో, ఎందుకుపుట్టిందో, ఎప్పుడుపుట్టిందో ఎక్కరికీ తెలియదు. కమలానికిమాడ తెలియదనుకుంటాను. కాని అవిడకు గణపతిరావొక్కపై క్రోధమున్నమాటమట్టుకు నిజం. తనభర్తకు అవిడ అక్కపైపుట్టడం అవిడకర్మం. దానికి కమలం ఏంచేస్తుంది? ఒక్కటిమట్టుకు కమలం నిశ్చయించుకుంది. గణపతిరావొక్కవస్తే అవిడ మొగమన్నా చూడకుడదని. అందువల్ల ఎవరికినెట్టం? వచ్చేఅవిడ ఏరెండుమాడుకోలోలోవుండి పోతుంది కాని ఎల్లకాలం అనుభవించేది అవిడతమ్ముడు గణపతిరావు. కార్చిమృలమధ్యవద్ద మిడుతలాగ తను కలించేవంతుంది. అందుకన్నేమి చెయ్యగలరు?

2

సాయంత్రం అయిదున్నరలండివచ్చేవేళ. గణపతిరావు అసీనుడుండే ప్రేమకుడు చెల్లెనన్నాడు— రాకరాకవచ్చేఅక్కను అన్వేషించడానికి. ఎవరికి

మరూపాలయగాదు తోలుబొమ్మను చూడ్డానికి — అందులో కల్పితమనినీ అవిడ. నాలుగుగంటలకే అతను స్త్రీగతుని కల్గే ప్రయత్నం లో ప్రవ్వాడు.

ఒకరికి యింపైంది యింకోకరికి కంపపుకుంది. గణపతిరావుకు తన అక్కంటే అభిలాషగాని కమలానికేముంది? “ఏవీ! ఏవీ! నీదమాన” అని చంద్రవినోబాన్ని కుక్కపిల్లకు చూపెట్టే “లాల్లో లాల్లో” అని మొరిగిందట. అక్కపంతులని గణపతిరావు సంబరపడితే, అతని అవిడ అదవిడ్లకు చాకిరీచెయ్యాలని ఆయిష్టపడింది రాఘవమ్మ మీద-గణపతిరావు అక్కజేరు రాఘవమ్మ; చెప్పడం మర్చిపోయాడు. పుట్టిన ఆయిష్టం పట్టికేపోతుందా? కలపెట్టుంది మనస్సును వారితో కడుపును కలపెట్టివట్టు. కోపము, తామసము, ఉక్కుకోపము, విచారము యివన్నీ ఆరటిపిలకలక్రింద అంకురించాయి కమలంగారి హృదయంలో. మొహం ధుమధుమ లాడటం, ముక్కువిగురుకోవడం, మూతివిగురుకోవడం, యివన్నీ అవిడయందు ప్రత్యక్షంగా కమపించాయి. ఇవన్నీ ఉత్తరంపచ్చినవృత్తినుంచి గర్జిస్తున్నాయి; కానీ నేడు మరే ఎక్కువయ్యాయి. నాలుగుంటంగని తోట్టేటప్పటికి కమలం కమలంగాలేదు. “అవిడ ఎందుకురావారెయ్యకడకు” అని కమలానికి గట్టిగావట్టుతుంది. తనకు అబ్బురంకే మట్టమకాదు, అమ్మరంకే మట్టంకాదనిడ. ఎందుకుతాను చాకిరీచెయ్యాలనిడ? “ఏమి అగత్యంపట్టిందివాడు చాకిరీచెయ్యడానికి” అని స్థిరమైన ప్రశ్న వేసుతుంది కమల. అవును తానెవరు? అని దెవరు? “ఎవరికినారే ఎమునాతీరే” అన్నారు పెద్దలు. “నరే” అడకుంది కమల. కోపమొచ్చినప్పుడు, తాళమొచ్చినప్పుడు అడవాండ్రు కోతేమూతంలేలును; తలకు తట్టకుండా గంధం పట్టించుకుని మూర్ఖుకూ పండుకోవడం. అమాత్రమే అవలంబించింది కమలం మోదాను.

ఇక్కడీయన అక్కను బండిలో ఎక్కించి యోగక్షేమాలకునుకూ బండిబంట వస్తూన్నాడు. కాని అతనికి కడుపులో అంజోశన లేకపోలేదు. భార్య ఏసే

చీపెట్టి తనవరువును బయటపెట్టుందో అని. సరే యింటిలో చూడ గణపతిరావు, అతని అక్క. మరదలు గారు ఎదురొచ్చి తన్ను లోనికి తీసుకొనివెళ్లే యోగం రాఘవమ్మ గారికేలేదు. ఇంటిలో ప్రవేశించి మరదలేదని అవిడ ప్రశ్నిస్తే ప్రశ్ననున్నదానీది “అమ్మ గారు జ్వరమొచ్చి వైకకుండుకున్నా” రన్నది. “అ! అ!” అన్నది అదలిపోతూ రాఘవమ్మ గారు. (అది జోకపిచ్చి మొత్తకోళ్లు) “గణపతి! ఏమిరాయితవరకూ చెప్పలేదు అమ్మాయి జబ్బుగావుందని?” అని అవిడతమ్మున్ని మందలించింది. దొంగజబ్బుల సేమని చెబుతాడు? మంగిలాగ పూరుకున్నాడు గణపతిరావు “అహ! యీఎత్తు ఎత్తిందా” అని లోన అనుకుంటూ.

ఆకురతో రాఘవమ్మ గారు మేడపక్కారు. అవిడ సేమిలెప్పు దొంగజబ్బు లక్షణాలు; సత్యకాలపు నునినీ. నిజంగా కమలానికి జచ్చే అనుకుంది. అవిడ రాక కనిపెట్టి మరదలయిటున్న కల అటు త్రిప్పుకుంది. “అమ్మాయి! అమ్మాయి!” అని కమలాన్ని అవిడ పలుకరించింది. మాటలేదు, చూపులేదు. మొహాన్ని తట్టెడుకొంగంధము మాత్రమే ఉంది. “ఏమే! యివారేమన్నా కొంచెం ఆహారమేమన్నా తీసుకుందా?” అని అవిడ వాణిదాన్ని ప్రశ్నించింది. “ఏమీ తీసుకోలేదని” దానీది వ్రేళ్లు మెటికవిరక్తూ జవాలిచ్చింది. కంగారెత్తింది రాఘవమ్మకు. “ఈపూట మందిచ్చారా?” అన్నది రాఘవమ్మ. “మందూలేదు, మామూలేదు” అని దానీది దీర్ఘశీర్షి చెప్పింది. “జబ్బుచడ్డ అడదానికి కాస్తమందన్నా రెమ్మకోరా!” అని తమ్మున్ని కోప్పడింది రాఘవమ్మ. తమ్ముడెవని చెప్పకాదు; “అక్కా! యిది దొంగజబ్బుక్కా!” అని చెప్పితే తనవరువుకేవ్వం. కమలంమీద చెయ్యివేసింది రాఘవమ్మ. కమలానికి అరికాలుమంట నెత్తికెక్కింది. వాళ్లు నిప్పులుకక్కి పట్టయింది. “అబ్బా! ఎంతవేడుంది” అని కంగారుపడింది రాఘవమ్మ గారు గణపతిరావు వైపుతిరిగి “ఏమిరా గణపతి! ఇల్లి దాక్టరును వీసుకునిరారా!” అని దీనంగా అన్నది.

అనుమానంపెట్టేనే అన్ని అనుమానాలుపట్టినవి. అక్కడ అంత కంగారుపడి చెప్పేటప్పటికే తమ్ముడూ దోశనలో పడ్డాడు. మానవజీవానికి రోగమెంతలో రావాలి? కంగారుపడి గణపతిరావు గబగబ పరుగెత్తాడు ప్రక్కపీఠంలో బల్లకట్టుకున్న దాక్టరుకోసరం. ఇక్కడ రాఘవమ్మ గారు విచారంతో మరదళ్ళ కనుపెట్టుకుని కూర్చుంది. “వీకావం! యింకాపోదే” మని మరదలు లోలోపల బినుక్కుంటూంది.

3

ఇంతలో దాక్టరును వెంటచెట్టుకుని గణపతిరావు ప్రవేశించాడు. కనులూనికే దాక్టరురావడం విశ్రాంతియివ్వాలి. తనమగడు యిదంతా దొంగటక్కరని గ్రహించి పట్టికేవల్లి పట్టికే వస్తాడనుకుంది గాని యిలాకంగారుపడి దాక్టరును చెప్పాడనుకోలేదు. దాక్టరురావడం కనిపెట్టి కమల పొరిపోవాలనుకుంది. కాని రాఘవమ్మ చెయ్యంగా ఆదిపిచ్చిపట్టుకుని “సేకేమి భయములేదమ్మా!” అని లేపింది కాదు. “నాది దొంగజమ్మ. అడవిడ్డవస్తుంది యిట్లా పండుకున్నాను. నమ్మి పడలేయ్యండి” అని యిప్పుడు కమల ఏమని చెప్తుంది? “కోటిలోరలపెట్టి శోకలిపోతుకురెనుమటా?” ఆ యి వా జెప్పేమిలేనప్పుడు దాక్టరుకుని చెబుతాడు అని అనుకుంది కమల. దాక్టరుగారు ధర్మామీటకు నోటికితగ్గించారు. నాడిచూసారు, రోగిని పరీక్షించి “మలేరియాజ్వరము, ఒకటివైన్ ఇంజక్షనుతో రగ్గిపోతుంది” అన్నారు. ధర్మామీటకుచూడగా జ్వరము కనుపించదు. “ఇప్పుడు పైకి ఉష్ణములేదు, అయినా ఒక ఇంజక్షన్ ఇచ్చుటమంచిది” అన్నాడాయన. దోరినతీమిని పాముకాటెయ్యక మానకు, కనుపించినరోగికి దాక్టరు నూదిమంపెయ్యక మానకు. నునదాక్టరుగారు కమలకు మలేరియాజ్వరం ఒకే వైన్ యివ్వ ప్రయత్నము చేస్తున్నారు. కమలకేమి ప్రాలులోవుట లేదు. “ఏమో నిజంగా రోగముండేమా” అనుకుంది కమల: అతను, అడవిడ్డపై మండిపాటుకూడా ఒకరోగమే. కాని దాక్టరును సర్

నులకు లొంగదాకది? “మామ్మటకంటే అంతకంటే చుట మేలని” ఎరిమిడిగ్రెయిసుల క్విన్సెన్ దాక్టరు గారు నూదిలోకెక్కించి సిద్ధపరిచారు. ముందేమా? త్వేమున్నా నూదిమందన్నా చక్రాంకితాలన్నా అందరికిధయమే. “ఎంత కష్టమొచ్చిందమ్మాయి!” అని అనుకుంటూ రాఘవమ్మ గారు మొగ మావలకు త్రిప్పుకున్నారు. నాకు రాలపెద్దపడున్నలాగ చదుంది కమల పెడమొగము పెట్టుకుని, “శ్రీ. పర్యాలేదులే. అంతాక్షణమే గణపతిరావు పైకి గాంధీధ్యంగా ఆన్నా లోనమూడి ‘కలె’ అని కమలందండను ప్రతే కిస్తుందని తడబడక పోలేదు. కాని దాక్టరుగారు నదురూ పెదురూలేక బుట్టకు వచ్చిలం గ్రుచ్చినట్లు కమలందండను నూదికెక్కించారు. “అ!—అ!—అమ్మా! అని కమలం గ్రుడ్లంబడి వొక్కపారి నీళ్లుతెచ్చుతుంది. అంతాక్షణం. కాని కమలకు తాళముతా రేలు జ్ఞాపకమొచ్చారు అక్షణంలో. “నర. విల్లురేపు పంపుతారేండి” అని దాక్టరుగారు వెలపుపుచ్చుకున్నారు.

౪

ఎవరుతీసుకున్న గోతులో వారేపడ్డారు అనుసామె తెక్కడకుపోతుంది? దాక్టరుగారిచ్చిన యింజక్షన్ కమలకు వొంటికెక్కింది. అరగంటకు తలనొప్పి అంటరింది. మరొక అరగంటకు అపరిమితమైన జ్వరంకాయడం మొదలుపెట్టింది. ఇంజక్షన్ యిచ్చినవోట తొప్పికట్టి చెయ్యి స్వాధీనంలోలేకుండాపోయింది. రోగ మొచ్చినట్లు నడించినందుకు రోగ మిప్పుడు నిజంగానే తనబుట్టింది. పట్టికే కొంకిరుట్లు వేసుకున్న ఫలితం వృథాగాపోతుందా? అపనోపాలు పడుతూవుంది కమల. అదిదమనమ్మ పరి పరివిధాల పోతూవుంది. తనవారెవరు దగ్గరలోలేరు. క్రమేణజ్వరం పెచ్చడమేకాని తగ్గటంలేదు. పైపు పకాయలు గణపతిరావు, అతనిఅక్క ఎంతవేస్తే కేమి? అదియ. రోగము అడవిడ్డపై నుండిపాటు. దాక్టరిచ్చింది మలేరియాజ్వరానికొకేషను. చెపు

దుబాసదానికి కన్నుదగ్గొట్టి పట్లయింది. చిక్కమొహమేనుకుని రాఘవమ్మ మరదలుకు తలకొమ్మతూకుట్టింది. గణపతిరావు బగ్గర కుర్చిలో కూలుచుంటుంటే తిప్పిస్తూ పైకిమూలం "అ! కర్వాలేదులే. యిట్లాగే రోగాలు ఎక్కువవుతాయి రోగ్గేముందు" అని అక్కగారికి దైర్యం చెప్పుకున్నాడు. "ఏమిట గడ్డమారా గణపతి!... ఒక్కసారివెళ్లి చూసుకుందామని ఎక్కువయిందయ్యా! అని దాక్టరుగారితో చెప్పి మళ్లి తినుకునిారా ఆతన్ని" అంది రాఘవమ్మనుండెలు వీరయేలాగ. "ఏమిటలా కంగారుపడ్డావు" అని తడబడమ లేచాడు గణపతిరావు. ఒకటికి రెండుపార్లు పిలిచి దాక్టరకు కోపమొస్తుంది. అయినా అతనిరే మొచ్చివచ్చుకు తప్పుకుందావలదండ?

గణపతిరావు కాలిమ్మకుంటూ దాక్టరుగారింటి కల్లి యింకెక్ మన్ యిచ్చివచ్చుచాత జ్వరం ఎక్కువయిందని చెప్పేటప్పటికీ, దాక్టరు త్రాచుపాములాగలేచి నాయంకెక్ మన్ పల్ల జ్వరంవచ్చిందా? చెప్పి ఇంకో దాక్టర్ను చూసుకో అని కూర్చున్నకుర్చి అదిలేలాగ లేకనేసారు. "మానీవకమ్మ విప్పకుండా వండుకుందండి, వొక్కసారి రావాలండీ" అని గణపతిరావు కన్నునించుకుంటే "మరేమి మునిగిపోయింది లేదు. రేపుప్రాద్దున్న పస్తానులే" అని మూతిత్రిప్పకన్నాడు దాక్టరుగారు.

'దాక్టరు రానుపొమ్మన్నా'డని చెప్పుకోవడం అదీ చిన్నతనమే, అందుచేత "దాక్టరువస్తారు..... వచ్చేవోయింది" అని గణపతిరావు కాలంగడుపుకున్నాడు. కాని దాక్టరువచ్చిందిలేదు, చేసిందిలేదు. ఇంతట్లో ప్రక్రిందిపుల్లమ్మవచ్చి "ఇదేమి! ధైరవాచారితేత మందిప్పించకూడదా? మనవిశిశే వున్నాదే" అంటే అతన్ని తినుకుని వచ్చాడు గణపతిరావు. ఆచారీగారు పట్టెనామాలతో ప్రవేశించి రోగివాడి పరిశీలించి "ఇది తీతవైర్యజ్వరము. ఇంగ్లీషువైర్యులకేమి తెల్సు దీనినికుదర్చడం! మాకుప్పికట్టు కొంచులు నిలబెట్టేవండి" అని పంచి ఒక్కసారి మదిలించారు. "ఎందుకయ్యా! ప్రగల్భాలు. మందియ్యగలవా? లేవా?"

అని పుల్లమ్మ దరాయించడిగితే "అ! ఎంతమాట! నెల విచ్చారు" అని నల్లపప్పిదిరిసి "యిది వజ్రపురుసకండి. చాత, పిత్త, క్షేమ్య, స్పష్టిపాత వ్యరారుమ ముంహా పారిస్తుందని" గాంధీర్యంగాచెప్పి చిటికవేసారు. పోలేడు కీలకజ్వరంనాలో అవగించాలో అరవైయవ వంతు మప్పిగిల్లి, చేసి కాయకాపివ ప్రేలితోకలపెట్టి "మామందుమీద సరివుంచి పుచ్చుకొండి" అని కమలానికి ఆపోలేడురసం గొంతులో కక్కించాడు.

ఎట్లాగయితేనేమి కీలకజ్వరంనాలో, నల్లపప్పి మానాల్పేయించాలో, యింకెక్ మన్ మందు నల్లకోసడం పల్లో, లేక అన్నిటివల్లో కమలానికిజ్వరం దిగబారి చతుటపట్టింది. తెల్లవారి మాడుగుంటలయేటప్పటికీ మంచినిద్రకూడ పట్టింది. రాఘవమ్మగారు ధైరవాచారీ వాస్తవాని మంచిదని వచ్చినవారందరితో చెప్పుకోవడం మొదలుపెట్టింది.

ఉదయం వైతస్కాపులో దాక్టరుగారు యింటి కొచ్చేటప్పటికీ మందులసంచిలో ఆచార్యులవారు నిధిపడ్డారు. "దీదెడదు!" అని దాక్టరుగారు వైతస్కాపుచెయ్యిని ఆచార్యులవారి కేసిమాటి అంటే, 'తోలుగొట్టాల వైద్యులముకామండి' అని ధైరవాచారీగారు కరచేతంత గట్టిగాఅన్నారు. పుంజపుంజ కలయబడితే ఆపుంజమ ఆవైపుమంచి యాపుంజమ యావైపుమంచి లాగేవైద్యుమ్మకాని వైద్యులువైద్యులు తారసిల్లితే వారిని లాగే వాళ్లెవరు? వారే తప్పుకుపోవాలి. దాక్టరుగారు కంటిలో క్లతో ఆచార్యులవారిమాస్తీ, ఆచార్యులవారు పట్టెనామాలు కరిగేలాగ దాక్టరుగారిని చూసారు. గణపతిరావు కిక్కురుమవకుండ నిలచున్నాడు, లేకపోతే ఏమంది? ఆలోతు ఆలోతు చెప్పులాడి మధ్యనున్న లేగదూడ కాలియగకొట్టిన పామెలేలాగవుతుంది. చూసిచూసి దాక్టరుగారు చద్రవ దిగిపోయారు మేడమెట్లు. గయించిన కోడిపుంజ గోడెక్కికూసి నట్లు వీదిగా కర్చీలో కూర్చుని వొక్కనకిలింపు నకిలించారు ధైరవాచార్యులవారు. "ఇంతే ఇంగ్లీషు వైద్యులు హ్యేటు, బూటు, న్యూటురప్ప మరేమి

చనిలేదు. .... (కమలంవాడి చూస్తూ) ఎలావుం
దన్నాను రాత్రి. .... వాడి దివ్యంగావుంది. .. జ్వరం
గిరం ఏమీలేదు." ఏమిచుట్టం పెట్టుకుంటారని
రాఘవమ్మ అడిగితే 'ఏమి పెట్టకండి. లంఖనం పరమా
వధం' మిరియాలకమలం గ్లాసుడివ్వడివ్వండి.
సాయంత్రం గ్లాసుడివ్వండి. ఇంతేయివాలకు.'

గ

జ్వరంతగ్గి మూడుదివాలయింది. కాని చైద్యుల
వారు చుట్టం పెట్టరు. "అక్కలికి కొట్టుకులాడి పోతుం
దయ్యా" అని రాఘవమ్మ "అంటే "లంకవం పరమా
వధం" వుంచరమ్మా! యివాలకూడా ఏమిమునిగి
పోయింది" అని శైరవాచార్యుడవారు పుష్పకుగా
చెప్పినారు. వావాటికి కమలానికి నీరస మెక్కువ
గోవుతూవుంది. అగోమయంలో పడిందామడ. లేవ
డానికి శక్తిలేదు. మాట్లాడడానికి బోపికలేదు. ఎవ
రంటే నూయలేయిందో ఆరాఘవమ్మ గారే అవిడకు
యివ్వడుగరయారు. అవిడ్ని చూసి యాదిదేడుస్తుంది.
యాదిడ్ని చూసి అవిదేడుస్తుంది. వీలిద్దర్ని చూసి గణ
పతిరావు లోలోపల ఏడుస్తున్నాడు.

వివరకు శ్రుతిమించి రాగంలో పదేదాకవచ్చింది.
కమలకు ఆందోళన ఎక్కువయిపోయింది. కండ్లెంబ
డినీరు ఆరేకార్యధం మొదలుపెట్టింది. "చర్వాడే
దులే, అమ్మా!" అని రాఘవమ్మ అంటుండేకాని అవి
డకు ఆపరిమితమైన దుఖమొచ్చేసింది. ఒకరినొకరు
కొగలించుకున్నారు. కొగలిలో ఏమాహత్వ్యముందో
ఎవరు చెప్పగలరు? కమలాన్నివదిలి రాఘవమ్మ
లేవదు, రాఘవమ్మను కమలంపదలకు. గణపతిరావు
వీరిగోలయానీ కంగారుపడటం లేప్ప చేసేదేది కను
పించదు. ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలవచ్చి "ఇదేమి
టమ్మా! కొంచెం చిట్టుకునునీరు పట్టుక్కూ, ప్రాణంనీర
సిందిదమ్మా" అంటే గలగల రాఘవమ్మ నీరుకాని
గిడ్డెనునీరు చుట్టింది కమలకు.

కొంతసేపటికి కమల తెచ్చురిల్లింది. రాఘవమ్మకు
అమితసంతోషమయింది. "పాడుచైద్యుడు చుట్టంపె
ట్టించాడుకాదు. నిమ్మారణంగా నీరసింది" అని

నొచ్చుకుంది రాఘవమ్మ. మరిగంటకు గ్లాసుడువావ
కాచి చుట్టించిందికమలకు. కమల క్రమేపలేరుకుంది.
కాని అప్పటికొగలియాహత్వ్యమేమిటో రాఘవమ్మ
వదిలి కానేచున్నా పదలలేకుండావుంది కమల.
రాఘవమ్మ కమలం ముంగులుచువ్వతూ "ఎంత
రిక్తిపోయా వమ్మాయి! రెండుదివాలలోనే నీత
ల్లిదుండ్రులుంటే ఎంతనొచ్చుకుంటురో" అని అంటే
"మీరుమాత్రంకారా?" అని కమల అంది.

ఁ

మరివాలగుడోలకు కమల పూర్ణాకోగ్యవలెంది.
రాఘవమ్మ తమలసాకుల నమలించు చుండుకుంటే
ప్రక్కన కమలంనుడుతూ కూర్చుంది. "అమ్మాయి!
రేపుసాయంత్రం బండికి నీను వెల్లిపోతాను. నీకు
కులాసాగా వుందికదా" అని రాఘవమ్మ చెప్పితే
"అప్పుడే వెర్తారా?" అని కమల అవిడ్ని కొగలించు
కుని ఏడవటం మొదలుపెట్టింది.

ఇంతటో గణపతిరావు ఉత్తరముకటి చాక్చరు
గారి లిల్లాకటిపట్టుకుని ప్రవేశించాడు అక్కడకు.
నీర్లమచూసి "ఇదేమిటమ్మాను?"

కమల:—చూసారా? అప్పుడే వెల్లిపోతారట.

గణ:—వెళ్లక కూర్చుంటారా? ఏదో వెల్తా వెల్తా
ఇక్కడ దిగింది ఓ కపూట వుండిపోదామని,
నీయింటో కాపురంచెయ్యడానికి రాలేదు.

కమల:—వాయిల్లాకటి, అవిడిల్లాకటివా?

గణ:—(కమలను విక్రాంతిలో చూపాడు మొహం
చెప్పబట్టి వచ్చుకదూ లోపల క్రమేపతో అందో
లేక బడాయికందో.)

రాఘ:—అదేమిటమ్మాయి! చేతిలోనిది వుత్తరమా.
నుల్లిఅమ్మాయివ్రాసిందా రమ్మనమని రక్షణం.
గణ:—ఇదివుత్తరం. అవును. రేపుమిఅల్లుడుగారు
సాయంత్రంబండికి సామర్లకోట వస్తారట.
నిన్ను రేపు పంపమన్నారట.

కమల:—అదేమిటి యింకొకవుత్తరం.

గణ:—అదా! చాక్చరుగారుపంపిన లిల్లు.

కమల:—లేనికోగాన్ని చుట్టించినందుకా?

రాఘ:—ఎంతయింది?

కమల:—రెండుసార్లు వచ్చినందుకు పదిరూపాయలు,
యింకా రెండుసార్లు అయిదురూపాయలు—మొత్తం
పదిరూపాయలు ముడుపు.

రాఘ:—లోగాలను ఎక్కువచేసినా బిల్లుల పంపు
డంలో ఏమారదు డాక్టరు.

రాఘవమ్మ ప్రయాణం స్థిరపడింది, ఆమరునాటి
“సాయింత్రానికి” కమలానికి పిచ్చియైత్తివట్లుగా
వుంది రాఘవమ్మను వదలడానికి. బండిఎక్కుతూ
రాఘవమ్మ “కమలం ఇల్లివస్తాను” అని చెప్పగా
కమలం ఒక్కసారి కన్నీళ్లు తెమ్మకుంది. వచ్చిన
దుఃఖాన్ని ఆపుకోలేక పోయింది.

గణపతిరావు ఆక్కను రైలులోఎక్కించి యింటికి
కివచ్చేసరికి కమలంమొహం ఎట్టురారి కండ్లగడ్డలా
నుంది. కమ్మలు వాదితున్నాయి. “ఇదేమిటని?” గణప
తిరావడిగితే, “వదన బండిఎక్కిందా” అని కమలం
దుఃఖాన్ని ఆపుకోలేక ఆపుకోలేకఅంది.

“అడవార్లకు కోవమెచ్చినా నిలువలేము ప్రేమ
పుట్టినా నిలువలేము. ఇదెప్పలేమంది యింతప్రేమ”

సంక్రాంతి: స్త్రీలు

నీ. పూజకై వలసిన పువ్వులగొనిరాగ
ప్రాద్దునవెడలెను పొలితియోర్తు,
ముంగిటిలోపల రంగవల్లులదీర్చ
గడగుచుండెనునట్టి కాంతియోర్తు,
గోమయంబునుదెచ్చి గొఱ్ఱెళ్లుగాజేసి
వాకిటనుంచెను వనితయోర్తు,
కమసీరుకోమలకంతంబు పైకెత్తి
యింపుగాపాడెను యింతియోర్తు,

గీ. చెల్వమొప్పార సంక్రాంతి చేడలెల్ల,
వీధివిఘటగ్రుమ్మరి వేడ్కతోడ,
వేరటాబునకై గ్రామవణిగముల,
నిలచుచుందురు కన్నుల నింపుగదుర.

అన్నాడు గణపతిరావు.

కమల:—ఇదెవకునాపై యింతప్రేమవుందని అనుకో
లేను. అవిడకు వేవేల చాకరీచెయ్యాలని మాతి
లిగించుకుని చుడుకున్నందుకు ప్రాయశ్చిత్తం
లాగానే అయింది.

గణ:—ఏమయిందేమిటి?

కమ:—మీరు డాక్టరును పిలిపించి యింతకోషక
యిప్పించారు. అందువల్ల లేనిరోగం బయలు
దేరింది. ఆచార్యులవారు తిండిపెట్టకమాడ్చారు.
శ్రుతిమించి రాగంబో పడ్డట్టుయింది. అవిడను
చూసి వేను నన్ను చూపిచిఅడ కొగలించుకుని
ఏడ్చాము. ఆదేమిటో అవిడ్ని చూస్తే మాఅక్క
య్యను మోసినట్లుగావుంది. అవిడమీద నాకు
మెడట అనవ్యంబందుకు పుట్టింది తేలియకుం
డావుంది.

గణ:—ఇప్పుడేకన్నా తెలిసిందా?

కమల:—ఆహా! ఆ నుభవమయితే గాని అన్నీ
తేలియవు.

శ్రీమతి దేశరాజు భారతీ దేవిగారు

నీ. మురిపెంబుగా మేర ముదుకచీరను నీవి
ధరియించినదియొక్కతలిరులోని
పువ్వులనదైన పొల్వుగురైకను
గుస్తరించిన దొక్కకోమలాంగి,
ముత్యాలుగూర్చిన మురిపెపుహారమ్ము
గీలించినది యొక్కకీరవాణి
కస్తూరితిలకమ్ము కళకళలాడంగ
మోమునుంచిన దొక్కముద్దరాలు,

గీ. నకియలెల్లరుగూచుదు సంతసమున
వరుగుచున్నాదు వింత నత్యంతభక్తి
ఓలలాడింప సంక్రాంతివేళలందు
గారిదేవినియత్యంత గౌరవమున.

పచ్చికనే

[గీతిక]

కవికొండలవేంకటరావుగారు బి. ఏ. బి. యర్.

దాక్కుని వుంటాయి—దారంట—గడ్డిని

రుక్కుని వుంటాయి—

తలవంగ రానిపూలు,

పిలువంగ బోని పూలు,

నిలువంగలేని పూలు,

దాక్కుని వుంటాయి—దారంట—గడ్డిని

రుక్కుని వుంటాయి—

గుక్కెడు వాసనీళ్లకు

పక్కున నవ్రతాయి,

ఉక్కగఁ గాసంతుంటె

త్రొక్కట పడతాయి.

దాక్కుని వుంటాయి—దారంట—గడ్డిని

రుక్కుని వుంటాయి—

లెక్కకురానో లక్ష,

చిక్కవ మూలచుగ్రుచ్చు,

ఇక్కడ నక్కడఁ బచ్చు

జక్కవఁ బూస్తాయి. ||

దాక్కుని చూస్తాయి...దారంట...గడ్డిని

రుక్కుని చూస్తాయి—

ఒక్కడ నడుస్తూవుంటే

మంచుబిందువు పడిన

చుక్కలు పొడుస్తూవుంటే

ఎంచి బొప్పమువిడిచిన

మక్కున కూర్చుంటాయి

అంచులఁ గాస్తాయి

ఎక్కడో యెందుకో చెప్పవు

వంచక మోస్తాయి

దాక్కుని వుంటాయి-దారంట-గడ్డి

నిదాక్కుని వుంటాయి-దారంట-గడ్డిని

రుక్కుని వుంటాయి—

రుక్కుని వుంటాయి—

పతిప్రాణ ఊటు కూరు సత్య నారాయణ రావు బహద్దరు వారు

అది శరత్కాలము. రాత్రి ప్రథమయామము గడచుచుండెను. సుఖాతుండిలములు కొముదీపిచికలు విశ్వపాండర్యసందేశము దిశాఫలకములపై నిచిత్రించుచుండెను. సమీరబాలుకు గేయములనే చెట్లయాతులలో జేరి నలుగుకొనుచున్నాడు. దక్షిణమునుండి వాయుతరగలలో కొట్టుకొనివచ్చు క్రిగంధ మధురసారభము సృష్టియంతయు నావరించినది.

ఇది యంతయు నొక జీర్ణ పర్ణ కుటీరమునందలి విషాద గాథలో నై వర్ణ్యము జెందినది. సృష్టిపాండర్య మీదృశ్యమును తిలకించి ముగ్ధమై, దీనమై, కడకు కృత్రిమమైపోయినది. ఒక అమాయకురాలగు నిల్లాళి యంతిమ సాధ్వీత్వప్రదర్శనము జరుగుచుండెను. ఆమె జీవితమంతయు పరమపవిత్రమును, సేవావిసమమును జేసుకొన్నది. జీవితాంతమున కామెమిగుల్చుకొన్నది పతి ప్రేమయొక్కటియే. భౌతికజీవనవ్యవస్థలో సర్వము నిరాశాపాతమైన భాగమే గడచిపోయినది. ప్రేమఫలములని భ్రమించిన మధురసంతానము నశించి దుఃఖమే ప్రసాదించియుండెను. ఆమె అంతిమశ్వాసలు చాలతీవ్రముగ జీవితమును ముగించుచుండెను. అవయవములు మృత్యుబాధాభరమున వక్రీభూతము లగుచుండెను. కన్నులు తేజోవిహీనములై పోయెను. ఆవికృతమృత్యుకల్లోలములో, కుటీరము సంతయు క్రమ్ముకొనిన దీనబాంధవుల ఆక్రందనముతో నామెహృదయము ప్రియాన్వేషణము నేయుచుండెను. ఆలనిముఖ మొక్కమారుచూచి, తన హృదయఫలకాంకితుడగు మూర్తితో పోల్చుకొని కన్నులు మూసుకొన దలచినది. ఇది ప్రకటన మెట్లుగును? ప్రేమకు ప్రకటనతో బనిలేదు, దానికే కార్యక్రమములేదు. అది స్వయంప్రకాశితము. ఆదర్శమహితము.

ఆమెహృదయాధిపతి నిర్జీవుడై సమీపించెను. అప్పటికే ఆమె యవకాశములన్నియు ముగిసిపోవుచుండెను. ఆలనికన్నులలో వ్రాసేయున్న స్థిరస్థాయికమగు కృతజ్ఞవృత్తియు మాత్రము చదువుకొన్నది. అత డామెను జగత్పితారాధనమునకు గడ్గదితస్వరముతో ప్రేరేచెను. “నాజీవితసర్వస్వము దేని కొరకంతియు నేయబడినదో అట్టిపతిప్రేమారాధనమే నాకు తరగోపాయము.” ఈవాక్య మాతనిదేహమును, హృదయమును భేదించుకొనిపోయినది. ఇకేమియు బలుకలేదు. చైతన్యశూన్యమగుచున్న హృదయము, ఆమె ఆత్మశాంతికొరకెత్తినదోయిలి—అత డచలపాపాణమువలె నిలచిపోయినాడు. కవోష్ణమైన ఆమె నియోగాశ్రువులతో నాతనిదోయిలి ఆర్ద్రమైపోయినది. హతప్రయత్నములైన ఆహాసములు పతిచరణముల వరకును చూచుకొనలేక తారుచునట్లేయూగిపోయినవి.

అనంతశ్చిత

శ్రీమతి చిలకపాటి భారతీదేవి గారు

శ్రీ. బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యస్త్రియో వర్ణా ద్విజాతయః

చతుర్థ పక్షజాతిను శూద్రో నా సి తు పంచమః.

—మనుస్మృతి.

అనువాక్యము ననుసరించి యువాదినుండియు వర్ణచతుష్టయమే యీదేశముందు స్పష్టముగ తెలియ
వచ్చుచున్నది. కాని చంచమవర్ణమెక్కడను నేస్త్రియియందును కానరాదు, ఇటులుండ మానవజాతి ననుస
రించి సమానమిట్లుగల నొకతెగవారిని చంచమలునిమామంచిది వారిని వస్త్రికృతులగ నెన్నుట కడుంగడు
కోవలయును. భారతీయుడ్రాచంధమున పురస్కరవిరుద్ధములగు హింపాహింసలనెడి భర్తముల చక్కగొని
కర్తవ్యమానుషుని పరుషమగులిగన చందర్పము లొకవిధము. అదేవిధమున ప్రకృతిమన మనభారత
దేశమునంగల యస్త్రికృత విషయమై చారుర్వర్ణజనులకుగల కర్తవ్యాకర్తవ్యవిషయకధర్మసంబోధముం
బావుట ముఖ్యవిషయము.

3. అనంతమైతిమంధర్మం సంక్రామం వ కరివ్యసి

తతస్సధర్మం చ హిత్యా నాప మవాప్యసి.

నీవు నీకులధర్మమును యుద్ధముచేయజేసి స్వధర్మమును, కీర్తిని పొందొట్టుకొని పాపమునందుదురని యాపదజేసింది హింసదూష్యమైనదియునును నిష్కామముతో కర్మచేయించెను. అర్జునుడు పుణ్యాత్ముడగుటచే భగవానుడు ప్రత్యక్షముగనిలచి కార్యక్రమము నడిపించి యదేదిధమున కాలానుసారముగ ధర్మసాత్త్వముల నెఱిగి కార్యమువాచరించవలసినదను విషయముతో గీతను చల్లచించెను. కాన నీసంకటసమయమున న్యాయమైన, విత్తైర్వముయిన నిష్కామమున సమర్థులుద్ధితో గీతాశాస్త్రము పరికిలించితిమేని యస్పృశ్యతా విషయమై భారతీయులకు, అందునను బ్రావ్యాణులకుగల కర్తవ్యమాధిక సులభకైలచి విడిపోగలదని దైర్ఘ్యముతో వక్కాణించెద, “అహింసాసత్త్వమస్తేయం శాంతమింద్రియగ్రహం” అనియును ఇదావారించిన మానసి సామాన్యధర్మములలో మొదటివియను మీమాంసను శాస్త్రసమ్మతముగ సమర్థులుద్ధితోడ పరికిలించితిమేని కర్తవ్యత లేటవడగలను. హింసయనగా ఒకజంతువును చంపుటయేగాదు, తనతోసమానమైన నేపాణి యొక్క శరీరమునకుగాని, ఆత్మకుగాని, గౌరవమునకు భంగమును గలిగించుటకుగాని, లేక అవమాన పరచుటగాని, సచేతనమును నేపాణికిగాని పీడగలిగించినను హింసయేయగును.

3. తా నహం ద్విమతః కూరాః పంసారేషునరాధమాన్

శ్రీహన్మంత్ర మశుభా అనురేక్ష్యేన యోనిషు॥

అనుకీయోని మావన్న మూఢాజన్మనిజన్మని

మామప్రాప్త్యవకాంతేయ తతోయాత్వధమాంగతి.

లోకములకు పథములగు కర్మలచేయుచు దేవుడుబుద్ధిగలవానిను, క్రూరులునునగు నీవరాధములను పాపయోనులయందే యున్నదను పదజేయుదును. ఇట్లు ప్రతీతస్వయందు వాసురయోనులయందే జన్మమొందు మూర్ఖులు పశ్చిమైపురుషుల చేరక యభాగతి పాలగుదురు (క్రిష్ణపథగవాసుడు అర్జునునకువదలెడియె సేవయున

మనలనుకొనియున్నది. అగ్నితాళాకము నిత్యమాచరించువారనుయ్య నీయస్పృశ్యతా స్పృశ్యతల విషయమై మందబుద్ధిగల వారమగుట శోచనీయము. విజయగ విచారించిన నీయస్పృశ్యత యొక్కదమండి వచ్చినది? మేముకొందుగాని, గీతలయందుగాని, భగవంతునిచే యొప్పబడని యాచంచమవర్త మెవరేర్పర దిరి? ఏస్మృతివాక్యముతో యపార్థము చేసుకొని మానవజాతి సమానముగ వాచారాది వ్యవహారముగల యాతెగవానిని అస్పృశ్యులని పశువులకన్నను, శువకాదిజంతువులకన్నను, నీచముగచూచుట అధర్మము. పశువులు జాతిచే మనకన్న దేధముకలవయినను వానిని మనపిల్లలవలె, సోదరులవలె ప్రేమించుచున్నాము. ప్రేమించుటయేగాక వానిమూర్తిభ్రష్టమగుట మనచేతులతో తీయుచున్నాము. కాకున్న శాస్త్రముచే గోవు పచ్చిరమైనదిగాన జాతిదేధములించక యాగోవును ప్రేమతోపోషించుట యుచితమైనను సమీపితుల కీమహిమయు, పరితరయు నెక్కడనుండివచ్చినది? అవిషయమై విచారించిన మానవములందరి యత్యధిక ప్రేమయే మూలకారణము. అపచ్చిరమును కా! పెంటకాళ్లతో త్రొక్కివను నాపస్త్రములను మడిచిస్త్రము లని దర్శనములలో జాగ్రత్తపెట్టుచున్నారు. పంచముడు సమీపించిన యాపస్త్రములను పనికిరావని యొంది మడిచిగాకున్నను యితరగృహకృత్యముల యందైనను భరించరు. మక్క మిగుల సీనజాతిదైనను అన్నపురాశిఎంగిలించేవను నాపైపున కొంతయన్నము మాత్రమువదలి మిగిలినవానిని ఉపయోగపరచ వచ్చు నని పెద్దలు చెప్పదురు.

శ్లో. సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతానిచాత్మని
ఈక్షతేయోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శినః.

అనున్యాయమున యోగయుక్తులగు సమస్తభగవత్తులందు సమదృష్టిగల మహాత్ములు తమతనమే సమస్తభూతములందును సర్వభూతములయందును తీపుడే తమయందున్నాడనియు నిశ్చయజ్ఞానముతో నుండుటనిజమేకాని మైమదాహించుచుండిన పెద్దనీషమబుద్ధితో, నిర్వైరబుద్ధితో, నిష్కామబుద్ధితో చెప్పి రందమా! అటులతలచుట పాపపాటు. ఏలయన నాయన్నపురాశియొద్దనున్న తాటాకులదడినందులోనుండి పంచముడుకనుపించిన మాత్రమున వాయన్నము విపిడ్డమని తలచెదరు. సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని అనున్యాయమిప్పుడేమయినది? శునకమునకు చెప్పిన సామెత యిప్పుడేమయినది?

శ్లో. విద్యానినయసంవన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని
శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శినః.

అనుగీతావ్రమాణము ననుసరించి లోకమును వోడకు ఎదురైన ముడిగుండమును బోలిన యాయస్పృశ్యతను తొలగించుటకై సాయపడుదు, కార్పిచ్చునకుకలించు నీయంటరానితనమును పారద్రోలుదు, కాన నీయస్పృశ్యతను తొలగించుట యనునెచమున సవారతములగు మలాచారముల మరువకుడో, సముద్రప్రయాణముచేసిన సోదరులకు ప్రాయశ్చిత్తమును విధింపుడని వేడినను వేమియుచుట్టు విడువనివారమై యావ్రయాణములపెంత యాపగలిగినానా అటులనే ఈయస్పృశ్యతానిరసమును అపరీమని ధృఢముగ పెలుంగవలయును, ఈడినమునకాకున్నను, ఈనంపల్లెరమునకాకున్న నెప్పటికయిన నస్పృశ్యతను తొలగించి సంపూర్ణస్వరాజ్య హను సొందుట నిశ్చయమని యెఱుంగవలయును.

శ్లో. అపహాయ నిబం కర్మ కృష్కృషేతి వాదినః
తేహరేర్దేవీణఃపాపాః ధర్మార్థం జన్మముద్ధరేః.

గమస్యధర్మోక్తములనును నిమిత్తమాత్రము కృష్ణకృష్ణయని నడువును కూర్చుండువారాహరికి ద్వేషులు, పాపులునగుదురు. ఏలవనగా హరియుక్క అవతారములైనను ధర్మరక్షణార్థమైయే యున్నది. మానవుడు వర్ణాశ్రమానుసారమును కర్మనాచరించినచేగాని తానేవిధమును ఇరవలకు సేవతేసికను వ్యర్థమునియు నని కార్యకారకాలవలనియు మీదుమిక్కిలి పాపకరమగుననియు తెలియవలయును. కాన దేశోద్ధరణమునకై గాంధీమహాత్ముడుపదేకించిన యహింసాయుతసహాయనిరాకరణతత్వమునెరింగి దానియంగమను నీయ స్పృశ్యతానివారణమును నెలకొల్పినెంచు పుణ్యార్థము ప్రభమునువ తనుయాగ్నికుడ్డి నెక్కువ జాగ రూకతతో నొనరించుకొనవలయును. స్వయంతీర్థ-పరాకాష్ఠారయితి. తన్నుతరించగలవాడై యివలల తరించ గలడు. కాన నీయుద్యమమున అస్పృశ్యతానిరసనము ఎరిలించివలచినవారు.

శ్లో. బ్రహ్మక్షత్రియవై శ్యానాం శూద్రాణాం చ పరంతప

కర్మాణి ప్రవిభక్తాని వ్యభావప్రభవై రుదైః ।

అను గీతావాక్యము ననుసరించి చాచిగర్హ్యులకు విహితమును కర్మలయందు శ్రద్ధాభువులై యుండవల యును. అస్పృశ్యతను తొలగించుట యనగా పంచముల దగ్గరకు రానిచ్చుటగాని వారితో కలసి భుజించు టయు సంబంధబాంధవ్యము లాచరించుటయు కాదని గుర్తించవలెను. శ్రేష్ఠత్వములవలననే మాడవల యును.

శ్లో॥ యత్నే కృతే యది స సిద్ధ్యతి కోత్ర దోషః

మనము ప్రయత్నించినను కార్యసిద్ధి కాకపోయినది చింతనోపదేశగదు.

శ్లో. సజానపదికందుఃఖమేకశోచితమర్హతి

అశోచన్వతికుర్వీత యది పశ్యేదుపక్రమ్.

పాపారణముగ ననుభవించదగిన దుఃఖమునుగురించి విచారించవలెను. దాని నివారణకై తనకేమయిన ఉపాయముతో చిన దానినాచరింపవలెనని వారదుడు మనకుఁ తెలిపెను. కాన దేశార్హ్యమును తొలగించుటకు పాపభూతమగు అస్పృశ్యతను తొలగించుటకై ప్రయత్నించుట అవసరము. కాననెన్ని యిదుములనైనను సహించికార్యసిద్ధి నొందించుట మనయవశ్యకర్తవ్యము అనిమనము నిశ్చయించుకొనవలయునని నారదవాక్యము వలన తెలియుచున్నది.

రాటపుపాటలు

శ్రీ మతి ఇనగంటి రత్న ముగారు

23

మంచిగంధపువక్కు మంచునాచీకు
మాంచాలదేహము మాటలాచీకు.

24

పుట్టింటివారంత భూమిమీదుంటే

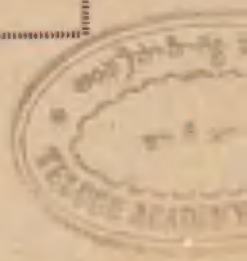
పున్నపుచంద్రుడికి పూజ నేచేస్తూ.

25

పున్నపువెన్నెల్లు పూనికాయంగ
రవ్వెల్లకాముదా రాకు మావాడ
వస్తునేవాడలకు తెస్తునిదల్లు.

శ్రీమతి కోనేరు వేంకటరామమ్మగారు

အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ အကျော်ကြားဆုံးသော နေရာတစ်နေရာ

పోమనాథపురము శ్రీరంగచిట్టణమునకు ఇరువదిమైళ్ల దూరమున
కాజేరీరమున ఉన్నది. ఆచ్చటి కేశవస్వామి దేవాలయము ముఖసిద్ధమై
నది. దానియందలి శిల్పనైపుణ్యము వర్ణనాతీతము. క్రీస్తుశకము 1254 మొ
దలు 1291 వఱకు పోయినది కాజ్యపాలకుడుగానుండి మాదవ వరసింహ
రాజుదగ్గర ఉన్నత రాజకీయోన్యోగమున్న పోమనాథుడు అను వానిచే
క్రీస్తుశకము 1288-వ సంవత్సరమున నిర్మింపబడినట్లు కాసనాచార్యారముల
చలన విగ్రహింపనగును. ఈదేవాలయముయొక్క ముఖచిత్తణము ఇచ్చట
ముద్రింపబడినది.

౨౬

రాత్రిల్లురాగమ్ము పగలుభోగమ్ము
రామానుజమాటమ్ము నేబుట్టిననగరు.

౨౭

అదివారమిల్లలికి అరుగేరువరచి
అకుతోటనేబోదు అత్తింటికొరకు
బుధవారమిల్లలికి బూదేరువరచి
పూలతోటనేబోదు పుట్టింటికొరకు.

౨౮

అల్లనేరెకపండు అల్లుడివల్లు
ఆరట్లగజనిమ్మ అమ్మాయివల్లు.

౨౯

అత్తవారిల్లంటే అక్కెప్ప నీకు
అద్దమంటిమొగము అగ్గిదాకింది.

౩౦

కూర్చుండి మాయమ్మ యేమేమిగోరు
కురచగుమ్మడిపండ్లు కూతుళ్ళుగోరు
అంగడి మాయయ్య యేమేమిగోరు
అంచుపచ్చదాల అల్లుళ్ళుగోరు.

౩౧

వడ్డంగులిద్దరు వాదమేనుకుని
వచ్చిరికన్న వారి పంటిళ్ళుదీర్చు.

౩౨

వల్లకాడుదున్నించి వనమువేయించి
వచ్చిరికన్న వారు వంశపాలకులు
నాగజెముడును దున్ని నాటిందికంద
నాకై న సైదోడు రాముడొచ్చేడు.

౩౩

పున్నమ్మనాటిది పులిబాసపెరుగు
పులనదే మాపెరట పూలవాసనలు.

౩౪

చిలక వెల్లిపోతు గూడేమిజేసా
చిత్తమొకచోటుంటి శివుడేమిజేసా
హంస వెల్లిపోతు గూడేమిజేసు
అవరబుద్ధులు బుడికే యవరేమిజేసు?

౩౫

అందచందములేని అడకూతురికి
అందమేరువరుచు అప్రత్తిమాను.

౩౬

దండంబుదండంబు దండురాజులుకి
వరదండలిరుదులుకి వడ్డిరాజులుకి.

౩౭

కోదండరామువలె అన్నయ్యవస్తే
కొండలవలెమెరయు రెండుభుజముల్లా.

౩౮

గాజలశైలి మావాడలకువస్తే
గాజలకిపోరెట్టు గారాబుపట్టి.

౩౯

గుత్తికొండద్దాలు, గుడ్డగాజులు
గుత్తెపుమాచిన్ని లక్ష్మీచేతులకి.
లొడికొండద్దాలు తగుటుబిళ్లలు
తగునమ్మ మాచిన్ని లక్ష్మీచేతులుకి.

౪౦

కొట్టముచప్పుడాయె కోడలుచెదరె
గోతిబోరుతలుపు మీటువారెవరె
వారింటిఅల్లుడు వయ్యారికాడు
మల్లెలబోరుతలుపు గిరునతీసె.

౪౧

మల్లన్న సీభూమి చల్లనిభూమి
మల్లకట్టకపండు మందిరాజనము.

ఇక నెంతకాలముండునో?

శ్రీమతి పలివెల శాంతమ్మగారు

భారతదేశములాదా! ఆదినుండి స్త్రీలకుగల కష్టములు ఆలోచించగా నెంతవారికైనను మనసు నీరైపోవును. కాని పురుషులకనుక్రమము వారినున్న నీరైపోవుటకు బదులు కలనముగను. స్త్రీలను కాని సులు, స్త్రీలను తెలివితేలివారు, స్త్రీలను యంత్రములు, స్త్రీలను దుర్బలులుఅనియే తలంచెదరు. కాని పురుషులకన్న దుర్బలపోషములందును, తెలివిజ్ఞానములందును స్త్రీలే ఎక్కువవారని కలవైననవ్వదు.

సాక్ష్యములు అనుభవించుట పురుషులవంతు కష్టములు అనుభవించుట. స్త్రీలవంతు. ఒకస్త్రీకి ఆడపిల్ల పుట్టేసేని; మొగపిల్లవాడు పుట్టినంతసంతోషము ఆర్యుడైవందనే ఉండదు. అది అటులుండ ఆడపిల్లను కని నందుకు ఆభార్యను కొట్టడము, తిట్టడము, కలనముగావీలుట మొదలయిన చిన్న లేగాని; అయ్యో భగవంతుడి యాడుబిడ్డనిచ్చినాడు. ఇంతేచాలును అని సంతోషించని మగవారు ఈభారతఖండములో చాలామందికలరు. ఆడుబిడ్డను మగబిడ్డను విచారుషంవర్సెరములు వసుమ్యవచ్చేవరకు ఇందుమించోకరితిగనే చూచెదరు. అక్కడ నుండి ఆడబిడ్డను తల్లిదండ్రు ప్రాయ్యివనికోరిఅప్పగించి మగపిల్లవానికి మంచిబట్టుననేపి పికాదుకు తండ్రి తీసుక వెళ్ళును. అరితిగానే ఆడపిల్లను పికాయన తీసుకొనివెళ్ళుమని భార్యభర్తసంత ప్రతిమలాడినను నడవలేదనియు, భయపడుననియు పాటులుచెప్పి తప్పించుకొనిపోయే మగవారు మన భరతఖండములో అనేకమందికలరు.

ఇక ఆడుబిడ్డకష్టములనుగూర్చి ఆలోచించుదము. ఆడబిడ్డల కేదెనిమిదేండ్లు వచ్చిరాకముందే పంట పనులకు నిర్మించురు. ఇంట్లో అంటుకోమడము పంటలుపండడము ఈమొదలయిన పనులలో బాగుగా నలిపి వేయుచు ఎక్కడికి కదలనియకుండా వారిని అణిచివేయుదురు. వారు ఎక్కడకు కదలకుండ ఒకమూలలో ఉంచుటవలన వారికి కాశ్యపాగక కాశ్యలోనర్జునలేక బలహీనులవుట, ఒకేదిక్కున లభించెడిగాలి పిల్పుట నల్ల ఉబ్బునను, క్షయ క్షేదలగు వ్యాధులు సంభవించుట, వారు అనేకమైన సంగతులు చూడకుండ యుండుట వలన లోకానుభవము పూర్తిగాలేకపోవుట ఈవిధముగా పూర్తిగా పాడైపోవుదురు. అక్కడనుండి ఆమెకు పదకొండువం దెండువర్సెరములు వచ్చునరే ఆమెను ఒకసంసారివేయునంతపములు వచ్చునట్లుగా తయారు చేయుదురు. ఆమె పెద్దవారికెక్కలోకూడ చేర్చబడును. అక్కడనుండి ఆమెకు నెలనెలకు చెప్పరానంత బాధ అనుభవించవలసినద్యును గదా! ఇక ఆచారీక నత్తవారింటికి పంపెదరు. సంసారపుభారముంతా ఆమె మీదనేపడును. ఇక ఆమెయింపుకన్నా రెండురెట్లు బరువుగల నీళ్ళలింకెఒకటి ఆమెకులపైతెట్టి నీళ్ళకు లంపె దరు. ఈ లింపెలు ఎక్కుకొనుటలోను దించుకొనుటలోను గుండెలలో నొప్పిలేచిన తాను బ్రగుతుదినము లన్నియు ఆవిధముగా బాధపడవలసినదే. ఆమెకు అత్తలేదా! సరి. అత్తకన్న ప్రతికోడలు అత్తకు లోబడి యుండవలసినదే! అత్తఅనికకోడలకు భయము, కోడలనివ అత్తకుకోపము. మరి ఈ"అత్తాకోడలు", ఆను మాటలలో ఏమి మహాత్వమున్ననో ఏకి తెలియదు. "అమ్మాఅది తినవద్దని తల్లి చెప్పిన ఇదితింటే బిచ్చుచేయును గాబోయిన కుమార్తె ఆవస్థవును తినదు. అమాటే అత్తకోడలితోచెప్పిన చేవతింటే సీర్పలేక మాయత్త అన్నదని కోడలు ఉపించును. "అమ్మా వాతలనొప్పిగాఉన్నది కొంచెము మంచిగంధము అరగదీయుము" అని కుమార్తె తల్లితో చెప్పిన తల్లి అయ్యో! బిడ్డకు ఎంతబాధగానున్నదో అని త్వరలో ఎంతోచరిచర్య చేయును. అదే మాట అంతకన్న విధేయతతో కోడలు అత్తగారితోచెప్పిన నీకు నేను పరిచర్యచేయవల యువా? అని ఎంతోసేపు కలహించి పిదప ఇంకా కోపముపోక కుమారునితోచెప్పి ఆమెను క్షించును. అనివయము న్యాయములోదించెడు భర్త అయిన న్యాయము ఆలోచించి ఇద్దరిని సమాధానపరుచును. కొంత మంది భార్యలో తప్పలేదని తెలిసియు తల్లిమీదయుండుప్రేమ చొప్పున భార్యమగిద్దరిం కొట్టి మొగవారు ఈభరతఖండములోనే కలరు. అత్తలేనికోడండకు ఆడపడుచులైన ఉండురు. వారివిషయము భార్యలో తప్పులులేనప్పటికిని చెల్లెలుమీద యుండు ప్రేమతోనైనను లేక ఇతరులుచూచి మెచ్చునట్లుగాను భార్యలను

దూషించేభర్తలుకూడా అనేకమంది కలరు. భాగ్యవశమున ఆమె గర్భముదాల్చిననుకొందము. మూడు వారలుగ నెలలనుండియో, లేక ఆంతుముందునుండియో తిండితినకపోవడము, తినిన ఇనుదొకపోవడము జరుగును. ఇక ఆమెకు లోమ్మిదిమానములు నిండువరకు ఆదాన, లోమ్మిది నెలలుండిన, ప్రపంచము నమయ ములో చనిపోవునో బ్రతుకునో అది భగవంతునికయక, ఆనోవ్వల కాధలు సహించవలయును. తల్లిచనిపోయిన విడ్డబుకడ్డము, విడ్డచనిపోయిన లోమ్మిది నెలలు గర్భముమోసిని. కష్టములకొల్పితినిగాని విడ్డబక్కలేదు కదా ఆనెవరచును తల్లికి మిక్కుటముగా ఉండునుగదా! తల్లివిడ్డ నడిపుల్లెయ్యివ్వారనుకొందము. ఆమెకు విడ్డయను సంకోచమేగాని కష్టములు మిక్కుటముగానేయుండును. రాత్రులయందు విడ్డను వచ్చని బట్టులనేసి నిద్రించి వుండుకొనును. ఇంతలో విడ్డ పాలకులేదును. ఆవిడ్డకుపాలుఇచ్చి నిద్రలుచ్చినవంటివే నీరుదువిడచును. మరలా పొడిబట్టులనేసి నిద్రలుచ్చిన ముకొంతనేసటికే బయటికి విడుచును. ఆబట్టులకూ ర్పిమరలా వుండిన ఇంతలో పాలకులేదును. ఈవిధముగా రాత్రంతయు జరుగుచున్న ఇక ఆమెకునిద్రఎక్క డిది? రాత్రులయందు లోమ్మిది లేక ఎనిమిదిగంటలు నిద్రపోవలయునని ఆకోగ్యవిషయము చాక్షుర్లుచేసిన ఆమెకు అందులోనగమైన నిద్రదొరకనియడం ఆమె ఆకోగ్యమెక్కడ? పోనీ రాత్రులయందు విడ్డతోతల్లి కష్టపడుకూయుండ వైగానిద్రకు ఆటంకమని భర్త ఇంకా అక్కడ ఉన్నవాడు నలుగురును. ఆకాధకువైగా ఈకాధయొకటి. ఆమెఎంతో వధ్యముకూడా చేయవలయునుగదా! మరి.

ఇకఆమె తెల్లవారకముందులేచి ప్రాచీనమలన్ని చేసికొని పంటలు పండుకొనవలయును. ఇంకాదాని లోతృప్తికొందక భర్తవారిచే చాకిరీచేయించుకొనుట వనులుచేయుటలన్ని కరీరము నొప్పిపట్టిన త్వరలో నను లుచేయలేకపోవును. ఇక ఆమెనైపు కొంచెము కనికరము చూపుటకుబదులు పోవరి, మరుగుతనము లేనదని యు పేర్లుపెట్టుట, ఈవిధముగా విడ్డలున్నస్త్రీలకు కష్టములున్న ఇకవిడ్డలులేనిస్త్రీలతో, వారుగొర్రాండ్రు ఆమెముఖముచూస్తే పాపము. ఇంకాఆమెనుగూర్చి అభుక్తస్య గతిర్నాస్తి అనికూడా కచ్చించారు. వైగామూలికే నక్కమీద కాటికాయపడ్డట్టు విడ్డలకలగలేదని విచారించుచున్న స్త్రీమీద ఈమాటలు. ఇక విడ్డలకనని భార్యకు భర్త ప్రేమించునా? ఆమెనుమాచిన ఇతరులేనహించలేకుంటే ఇక భర్తమాత్రము ఓర్వ గలదా?

ఇక భర్త చనిపోయిన భార్యగతో? అవిచెప్పవేలేము. భర్తపోయిన భార్యలకు వారుపేర్లు చాలాపెట్టారుమహాత్ములు. ముండ, బిడవ ఇంకాఆనేక పేర్లుగలవు. ఆమెకు విచార మెక్కువ. ఆమె ఏమిఅలంకరించు కొనదు. ఎందుకు? భర్తలేదని విచారమువలననే. ఆమె అవసరమైన వనివలననే లేక ఏమిచయుమైనను మంచి యుద్దేశముతో ఎవరితోనైనను మాట్లాడిన ఆనేకతంటాలు తనుల్కునును. ఈవిషయములో కొంతమంది మరలా వివాహము చేసుకొందురు. కొంతమంది భర్తమీదయుండు ప్రేమకొవ్వన మరలా వివాహమాడకుట కిష్టపడరు. బ్రాహ్మణులలో భర్తలందోయిన భార్యలకుండుకష్టములు ఈలోకములో నశకమని యే చెప్పెదరు.

వైకష్ట్యములలోచించి ప్రేమతోనేమి, భక్తితోనేమి, వైకష్ట్యములు సంభవించునను భయముతోనేమి ఎటువంటి భర్తలైనను పుచ్చలలోలెట్టి పూజించవలసినదే, వైకష్ట్యములలోచించి పెండ్లిచేసుకొనుట మానిన వ్యూరిచూచిన మగవారికి నుర్రోనను. వారుఎవరితో ఏవిషయము మాట్లాడినను అనుమానము. వారు మంచియు శోకములతోఉన్నను ఆనేకవిధములకు పేరులకల్పించడము. ఈవిధముగా పెండ్లిగానిస్త్రీలకు కష్టములు.

ఇక పురుషుల ముఖములలోచింతము. రాజ ఇంటిలోమొదలు పేదవాని ఇంటివరకు మగవిడ్డపుట్టిన ఉండుసంతోషము ఆడవిడ్డపుట్టిన ఉండనే ఉండదు. వారికేదారు వత్సరములు ప్రాయము వచ్చునరికి వారికి

విద్యగరువులు ఈవిషయములో తల్లిదండ్రుల ప్రాణములనైనా అమ్మి బాలుని చదివించెదరు. వారు ఎక్కడకు వెళ్లినను గద్దించక పోవడము. వారుషికారులు, అర్థరాత్రులందు చూచెడి ద్రామాలు, సినిమాలు మొదలగు విశోభార్థములగువాటిని చూచుటకు ఆర్థరాత్రులందు నిలివవారిని గద్దించక వారికికావలసినసౌఖ్య భిక్ష్య డము ఈవిధముగా తల్లిదండ్రులు గారాబముతో వానిని పెంచెదరు. అతడు పెద్దవాడైనతరువాత పెండ్లిచేయ డము ఇక ఆతనికి భార్యదొరుకును. ఆమెను ఏలుట ఆమెమీద ఆధికారము చేయుట. ఆమెనుకొట్టుట మొదలగుపనులు చేయుటకు ఆతనికి ఆధికారము దొరుకును. స్త్రీలు పురుషులకన్న ఈవిధముగా కష్టములు పడుచున్నారు. కాన ఈవిధముగా కొంతమంది మగవారు మనలను బాధించుచున్నప్పటికి కొంతమంది మహిళీయులు స్త్రీలనిన మతలనియు, అన్నిచస్థములలో స్త్రీజన్మమే గొప్పది అనిచెప్పుచున్నారుగాన మనము ఆ పేరును సార్థకముచేసుకొనుటకు ప్రయత్నించవలయునని వాకోరిక.

పాప్య సంభావనము

హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు

కరుబల్లిం దెలివొందు లేనవలసింగారంబుగై నేసి పూ
మడులం బాలులువారు లేనియలతో మల్లిరాయంచ తుం
దుడుకుం బల్కులమాటలాడి కడలం దోరంబులోపంట లి
మ్మడిగాఁ బంచుట నాతియాకడలి మామన్నగ నిన్నెన్నెదన్.

తెలతెలవారకే చలులుదిద్దిన ముగ్గులపై న గొబ్బిరుల్
పాలుపుగఁబెట్టి 'గొబ్బెమరొ పొందికజేయవె యెమ్మికాని' యన్
బలుకులుఁ బల్కుకన్నీయల పజ్జను సంకురుమయ్యచేరి వా
రలమరిపించు ప్రాదులివి రాగలవే నినునీడి క్రొన్నెలా.

ఆలుమగల్లు వేరుబడ నైనవి కాపురముల్ మరెన్నియో
నాథులు నీకడం గలుగునా మరిమచ్చికమందులంచు మా
గోలలు నిన్నుకోరిరివెగో కలయించితి కాపురాలు నీ
మేలిముసుంగు పచ్చలయి మిక్కిలిగా మనుగాతమోసక!

పచ్చవిల్లుని తల్లి మచ్చికం బరపు ప
చ్చనిచేనుఁగోయు నీజలనమేమి
పండ్లతో నేవేళఁబరిపాటివొందు మాఁ
కును మోఁడుఁడేయు నీకులుకీడేమి

పవలెల్ల వెలిగించు పగటివేలుపునుక్కు
నడగించు నీ మంచుపడలివేమి

పలుముత్తయముల పేరులుఁగోరు ముద్దరా
లిక్కికోవలన్న గిల్లించలేమి

ఎండవక వానయనక తానుండువరకు
బనిఁజెలఁగ్గురై తు చలిచేత నణకనేమి
వీనినన్నిటిఁ గనఁగ మావీట నీవు
లచ్చియనిపించుకొను తొలిలచ్చివేమో?

మొసలిపట్టిన నీకునైన పసలదక్కి
వగవకయ ప్రజల్ పండుగుపండుగనుచు

వాకిథులముగ్గులిడి పిండివంటకముల
మెక్కిదరు. వారికేయెగ్గు మెలఁచినావో!

సంభావన

అలూక రామచంద్రయ్యగారు ఏ. ఏ.

వైవాహికమునకును దీనిన గద్యాలు సంస్థానమున ప్రతియేటను సంభావన జరుగుచున్నది. ప్రాచీన హిందూవారములపై వాదారచన ఈవాడుక విజయనగరసామ్రాజ్యము ఉన్న రెడ్డియందున్న కాలము నుండి గలదని ప్రతీతి. ఆంధ్రదేశమునుండినది వర్తమానన చండితోత్రములగు భూనులు కిటికలనే గద్యాలు రాసి అల్లుడు చట్టభద్రుడుకావోవు తనమైనదనుమానునెరఱును. 15,000 విరాళ మొనగెను.

ఈయాచారమునుగూర్చిన గాథను వైముల్కయిండియా ప్రత్యేకవిలేఖరి యాదిభమగదెల్పు చున్నాడు: రెండువందల సంవత్సరములకు పూర్వము గద్యాలును మహారాజు సోమనాద్రిభూపాలుడు అధి పతిగనుండెను. అతడు ఇప్పటికిని చెక్కుచెదరకయుండు కోటను కట్టించుచుండెను. అందుగోడ కోకభాగము యెన్ని పాదు కట్టించినను మాటిపోవుచుండెను. దేవత లాగ్రహించినదియు, వారిని కొంతమించిన గానిగోడలు నిలువనియు తీర్మానమైనది. రాజు తన ఆస్థానకోర్కీలప్పులరాలించి సలహాకోరెను. వాడును యొచ్చింది వరబలియిచ్చినగాని గర్వంతరములేదనిరి. మరియు బలియొసగలుడువాడు భూనుడుగ నుండవలయుననియు, కపాలము చిన్నదిగను, కుక్కగబుద్ధిగలవాడుగ నుండవలెననియు తెలిపిరి. ఇట్టి ద్వితీయము దొరకుటకుదు గాన రాజు మిక్కిలి దుఃఖించి యెట్టుకేలకు తానొక విద్యతృణజరిపించునట్లును, తర్కమునందు జయించిన భూనుడును విరాళ మొసంగునట్లును చాదులచేత దేశమందంతటను చాటింపించెను. అనేక దేశములనుండి చండికులకులెంచిరి. గద్యాలు కాకియయ్యెను. రాజుగారిభవనములో వచ్చుటజూచినను బ్రాహ్మణులే. దేవతలే తనకు విహాయవిడితొయనునట్లు అందు మామిడితలయు మంచిపాడిత్యమునుగల బ్రాహ్మణుడొకడు రాజునకగవడెను. ఇతని వాసస్థానము కాంచీపురము. పేరు కేశవాచారి. ఈయన తర్కమునందందనిరి అత లీలగ జయించగల్గెను. అతనిమితానందభరితుడై రాజుతనకి లక్షరూప్యములను యితర కాన్యలనొసంగి అతనియందలి గౌరవమును చూపుటకోమనునట్లు అతనిని యెప్పుడును తనవద్దనే యుండునట్లు కోరెను.

ఒకవాడు సోమనాద్రిభూపాలుడు నూతనముగ నిర్మించుటకు కోటను చూపుటకై కేశవాచారి వాహ్ని నిండెను. కేశవాచారి రాజుచేయవలది ఇదివరకు కేలకూరిన గోడలక్రింద త్రవ్వబడినవల్లమును తొంగి చూచుచుండెను. ఇదే సమయమున రాజు తనకత్తితో ఒకేచేటున కేశవాచారి కిరముఖుండించి మొండెము వాచులులో బద్దవ్రోసెను. మరల పుల్లమునుపూడ్చి గోడలనెత్తించెను. ఈవారి కిలనలె దృఢముగ గోడలు నిలచినవి. రాజు సంతముతో నింటికి బయలుదేరెను.

కాని పాపము అతని సంతన మంతటితో ఆడుగంటెను. అతనికై యుంచుటకు ఆహారమంతయు మలిన మగుచుండెను. అన్నమంతయు పురుగులగ మారుచుండెను. అకలిక తాళజాలక చిన్నదేత రాజు మృత్యు దేవత వాహ్నినించుచుండెను. రాజుగారి అవధిజూచి జనులందరు వ్యసనపడకొచ్చిరి. "బ్రాహ్మణుడగు మహా పాతకము కాబట్టి రాజు అట్టికృత్యమును నువ్వెనందైనను తలపెట్టరాదు"అను ముకుభర్తృమాత్రసాగ్యమును రాజుగ్రహించెను. ఇట్టి సమయమున కేశవాచారి రాజుకలలో అగుచుడి నీవు వన్ను మోపించి చంపితివి కాబట్టి నీదేవుక రాజ్యమొలుటకు పురుషులంతరి దేశ నీవు మరణింతువు గాకయని శపించెను. మరల కొంత కాలతమొంది బంగారుతో వాచిగ్రహమును చేయించి, ఒక దేవాలయము కట్టించి, ప్రతిసంవత్సరమును భూనులులను నీవును నీవంతరివారును సంభావనలిచ్చుచో నీయాత్మకు మంచిగలి కలదని నడిచెను.

రాజామేల్మూడి తక్షణమే ఒకదేవాలయము నిర్మించి కేశవాచారి విగ్రహమును బంగారముతో చేయించి ప్రతిష్ఠించెను. అంతియగాక తనరాజధానికి కేశవగరముని పేరిడెను, అప్పటినుండియు గర్వాలు సంస్థానమునకు ఆదంసంతతివారే ఆధిపతులగుచున్నారు. గరమహారాజుతనము మగసంతానము లేకనే కృత జించెను. సంస్థానము ప్రభుత్వపోషకశ్రీంద యుండుటచే యిట్టిపదే రాణిపాపీతాళికికై కొన్నివరకుల సేర్పరచి, వైవాహికప్రభుత్వ సంస్థానము వామ వశముగావించెను.

తండు శత్రువులనుండియు, ప్రతియేటను బ్రాహ్మణులనురావించి విద్యశ్శుభలాజరిపి, గణపాంజన వారికి బహుమతులిచ్చుట గర్వాలులో జరుగుచున్నది. ఇటీవలజరిగిన పథకు ఆశేషులంద్వి తమ పాండిత్యమును ప్రకటించిరి. వచ్చిన భూసురులను తెల్లని వస్త్రములపై కూర్చుండ నియమించి పథకుగియగానే వారి పాద ధూర్నివిస్ఫోగించి గర్వాలుకటుంబీకు లందరు తిలకము విడికొందురు. ఇది వారిచెర్తగావించిన అకార్యమునకై తాముకేయు పరిహారము.

ప్రాత ఫక్కి పాటలు

శ్రీ మతి యన్. వి. నరభాజవిగాడు

ఎంతవచ్చివాడో తాలక్కులుండు
అడవుల తిరిగేటి యన్నకోనంబు
మురిపాలదొంతిని తనదైనయింతి
సామ్రాజ్యసౌఖ్యాలువీడి తా చనెను.

దేశదేశాలను బాంధవులుండ
లచ్చుమన్నను బోలుప్రాత యెందుండు?
ప్రాత్రుసేవాబద్ధభావనానక్తి
అలిసి, సౌఖ్యాన్ని, ఆయోధ్యవిడచె.

కై కను జంపంగ కత్తినికూసె
భరతుని ననుమానబుద్ధితో జూచె
నిద్రయు, భద్రయు, నాహారనియతి
ఎటుగక సేవించె నన్న నో, నోహా?

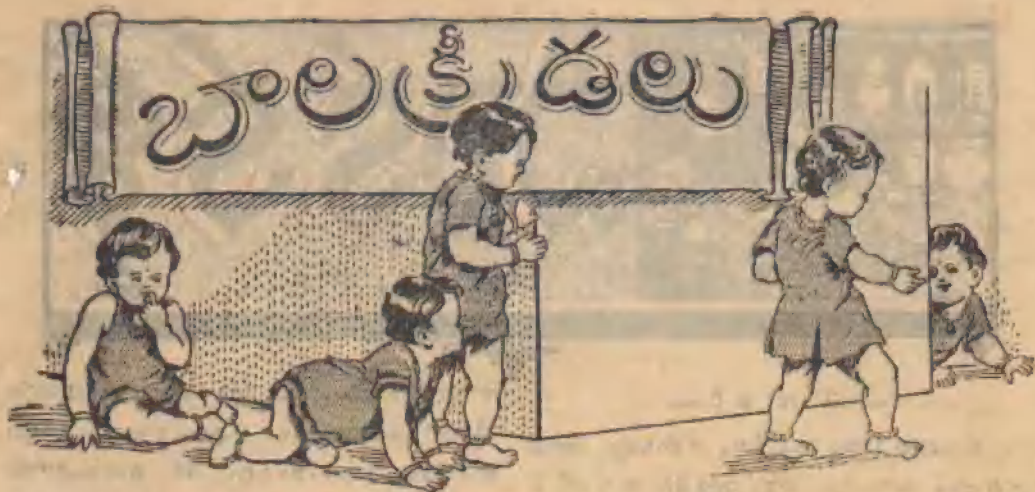
తద్రాత్రురక్తికి పారంబు కలదె?

సేవాత్తబుద్ధికి చెలగునే నీమ?
భక్తిని, శ్రద్ధను, కోలువంగ గలమె?
ప్రాత్రుప్రేమకు నేకలక్ష్యంబు నతడె.

ఊర్మిళ తానెంత తెలివిమూలినది
పతిమాటవిని తాను పడియుండె నింట
అన్నంబు, పానంబు, సౌఖ్యంబువిడచి
ఒంటరియై తాను వసటను బొందె.

ఊర్మిళ కెంతటి యుత్తమబుద్ధి?
నీతనుమించిన దివ్యనిస్కూర్తి
ప్రాణవిభు నావతిని తిరిసునదాల్చి
పదునాలుగేనులు పతివీరహమ్ము
వహియించి సహియించి వర్ణ్యమాతీతి
పతివలె నిందియకేత్రియై వరలె.

శ్రీ మత పిండి ప్రక్రీలు కొండయాంబగారు

చాలికలు అందరూ ఒకచోదేరి ఒక్కొక్క స్తంభం వద్దవిలిచి ఆడుకొనువల్పుడు, చప్పట్లు తేమకొనే టప్పుడు యామాటలు చెప్పి తలకట్టు అన్న పదమువచ్చే పిల్ల పండివట్టుగా అందరూ పండి మిగిలిన పిల్లని కొంగగా ఎన్నుకొందురు.

నాలుగు స్తంబాలాట.

నడిమికి, తొడిమికి

తప్పక తనవేరెవరంటే

కాకరసీసర, కొట్టరితలకట్టు.

ఇద్దరుచాలికలు ఒకచెయి ఒకడువట్టువని గిరగిర తిరుగుతూ యామాటలు అంటూ ఆడుకొందురు.

విసిరీ విసిరీ పేలపిండి

విసరలేను జొన్నపిండి

మాఅప్ప నవరం మాకులే

మాదేవుడి గిన్నె మాకులే.

పాపాయిని ఒడిలో కూర్చోపెట్టుకుని యిట్లు ముద్దులాడుతుండివ లిడ్డ చకచక వచ్చును.

అమ్మలగన్న నాన్న

అంటలిగిన్నె నాన్న

వజ్రాలతల్లుల నాన్న

వరహాలపేరుల నాన్న

వలకబొబ్బల నాన్న

కానులపేరుల నాన్న

కన్నతల్లుల నాన్న.

కెందువత్సరముల చాలురు చాలికలు ఉడుతను చూచి యిట్లు పాడుతూ గెంతులువైచి ఆడుకొను చుందురు.

ఉడుత ఉడుత హూత్తు

ఎక్కడకెళ్లా హూత్తు

బబారుకెళ్లా నూత్తు

ఏమిటికెచ్చా హూత్తు

బెల్లంకెచ్చా నూత్తు

అయితే, నీకు కొంచెం

నాకు కొంచెం.

పాపకథ

చాటి

—పాపకథ—

వానవగల వియ్యముకేరీ, శనగపప్పు మూడ
గ్గపావులు ఈరెంటిని చక్కగాకడిగి ఆరలో పి
యించి 2 క్కే కేర్లు చంచదార లేలేపాకము వచ్చువట్లు
మరగనిచ్చి అది చక్కగాకడియగట్టి మరియొక
పాతలోలోపే పొయిమీదబెట్టి క్కే కేరుపిట్లదానిలో
లోపే మరగనిచ్చుచుండవలయును. ఈపానకమిట్లు
మరుగుచుండగా బాణలిలో చాలినంతవెయ్యిలోపే
దానిలో వియ్యము, పప్పును పడును రే ప్పుకుండా
వేయించి వాటి పానకములోచేసి చూతబెట్టవలెను.
ఇట్లుచేసినవి చక్కగా చక్కమగుటకు కరిపెట్టి పావు
లేరు వెయ్యిగాని లేక చెన్నకాని 1 కులము యాల
కులపొడి, ద్రాక్ష, చీడిపప్పువేయవలెను. అధికముగా
భుజించినచో నురుత్సర్లు ను ఇంచుక మలబద్ధము
చేయును. శరీరమునకు చలువనిచ్చి కాంతిని గలుగ
చేయును.

—కోకా వంకజమ్మ.

—పువ్వు పిండి వంట—

ఒక కేరు మైదాపిండి తెచ్చి చల్పగా చోలపిండి
లాగున కలుపవలెను. ఒక కేరు చక్కెర లేలేపాకము
పట్టి పుయికోపలెను. బూరెలమూకుడులో ఒక కేరు
వెయ్యిలోపే కాగినపప్పుట నులూరీనుత్తిని (పువ్వు
కోరమును) నేతిలోనుంచి కొంచెము కాలనిచ్చిరిసి
వెంటనే కలిపిపుయికోసిన పిండిలో నగమువరకు
ముందితిరుగ నేతిలో ముంచవలెను. అప్పుడు పువ్వులు
రాలును. ఇట్లే నులూరీనుత్తిని (పువ్వుకోరమును)

కాగిన నేతిలో ముంచుచు, తిరిగి పిండిలో ముంచి మరల
నేతిలో ముంచుచుండిన పువ్వులు రాలును. వాటిని
కొంచెము కోరగావేగనిచ్చి తేసి పాకములోచేసి
అయిదునిమిషములంచి తీయవలెను. పువ్వుకోరములు
అన్ని పట్టణములలోచేసి అమ్మెదరు.

—నాయని కమలరత్నము.

—వే నంగి మెట్టు—

1 అశామలవియ్యము వానబెట్టి పిండికొట్టవలెను.
1 అశామ శనగపప్పు చిమడకుండగను చలుకు
లేకుండగను ఉడుకబెట్టి వార్చి ఆరబెట్టవలెను. ఆర
బెట్టినపప్పు రెండుగిన్నెలు, పిండి ఒకగిన్నె కొలచి
కోటిలోచేసి కొద్దిగ ఉప్పుచేసి మెత్తగరుబ్బవలెను.
యెప్పునపుడు వేయిపోయుచు చాల మెత్తగరుబ్బ
వలెను. ఒక అశుమైన దుప్పినపిండి చిన్నచిన్నముద్ర
లుగతేసి ఒకముద్రనుపెట్టి చిన్నపూసలె చేతిలో
మెల్లగచేసి అందుకొద్దిగచక్కెరపూర్ణముపెట్టి మడువ
వలెను. అట్లుమడచిన దానిని నేతిలో ఒక్కటొక్క
టిగచేసి కోరగవేయించి తీయవలెను. వేయించు
నప్పుడు చట్రునుతో నేతిని వానిపై చిమ్మిన
వానుగ నుల్లచానును.

—తొయి రత్నమాల.

—సోరకాయ ఆన—

లేతసోరకాయ చెక్కుదీసి సన్నముక్కలుగా
తరిగి చచ్చిమిరపకాయలు ముక్కలుగా తరిగి
రెండును వేర్వేరుగాకొంచెమునానచేసి కొద్దిగా

వాడ్చి అరెట్టువలెను. తరువాత ఒక అల్యూమినియము పూతలోగాని, రాచిప్పులోగాని కొంచెము చింతించువానకెట్టి చిక్కగా పులుసుపినికి వుండుకొనలెను. తర్వాత అవాలకొంచెము నూరివుంచి ఇంనునవానకెట్టి వుండుకొనలెను. పైపులునులోనూరి ఆవపిండి తగుపాటివున్న మీరప్పాడి చనువుపాడి యింనునపాలువాడ్చిన చచ్చిమిరవముక్కలువేసి కలిపి వుంచి నూనెకొంచెముకాచి మీరవకాయముక్కలు మెంతులు ఆవాల తిరుగబోలేయించి కలిపి పొక పూట పురచిచ్చిన తర్వాత వేసుకొని భోంచేసి యెడల రుచిగానుండును.

—బి. యల్. సావిత్రమ్మ.

—బొరుగులహుళక్కి—

ఒక నేరు బొరుగులు నీళ్ళతోవేసి వానసీయకుండా వడియబోనుకునేది. ఒకగిన్నెలో ఒకవలం పెయ్యి వేసి పొయ్యిమీదవుంచేది. చచ్చిమిరవకాయలు, ఎత్త గడ్డలు సన్నసన్నయిక్కలుగా తరిగి వుండుకునేది. చచ్చికోబ్బరిగాని లేక ఎండుకొబ్బరిగాని నూరిమి వుండుకునేది. ఆవాల, మినపప్పు, కరపాకు పొయ్యి మీదవున్న గిన్నెలో తిరుగబోలే వేసిన తర్వాత పైబొరుగులను పోయవలెను. ఉప్పును పొడిచేసి తగు మాత్రము చల్లవలయును. అంగడికనగపప్పు మెత్త గాపొడిచేసి చల్లవలయును. ఒకనిమిషము మూత్రమూసి రెండుపర్యాయములు కలియకెట్టి దిండుకొనునపుడు కొద్దిగా నిమ్మపండ్లరసమునుపిండి దించవలయును. ఉదయముపూట కాఫీతోకూడ ఫలహారముగాగాని, ఎండవేళ ఫలహారముగాగాని వేడివేడిగా భుజించిన మెత్తగాను బహురుచికరముగాను వుండి తేలికగా తీర్చునును. దీనినే బొరుగులహుళక్కి అనెదరు.

—యన్. సుబ్బరత్నమ్మ.

—నడమటిసీమ వత్తుడుపోళిలు—

1 నేరు శనగపప్పునకు 3 వేరు గోధుమపిండి (అనగా తోకగోధుములు విసిరినపిండి)ని, కొంచెము నున్నము చనువు నీటిలోకలిపి వసంతము కలిపి గోధుమపిండిలోపోసికలిపి జానెడు సాగునంత చదు

నుగా ముద్దచేసి వుండుకొనలెను. తర్వాత శనగపప్పు ను పొయ్యిమీద ఎరుకెట్టి వడికించి బాగుగా వుడి కినతర్వాత నీళ్ళువది చప్పులో 1/2 మీద కెల్లంకలిపి నోటితోవేసి యిచ్చివుండుకునేది. పూర్ణములో యాల కామలపాడి, కొబ్బరికోరు, మంతమామిడిపప్పు వన్నగాఠించివేసి కలిపి పెద్దలిమ్మ చుండంత ముద్దలుగా తేసి పైకెప్పిన గోధుమపిండివలెవేసి చేతికి అంటుకొనుండా చమురుపెయ్యి చేసుకొనవలెను. ఇట్లలో పూర్ణము కెట్టి ముద్దచేసివుంచేది. తర్వాత పీటగాని రుట్టపత్తె ముబొర్రవేసిగాని వుంచి దానిమీద చూరెడుగుడ్డ తడిసి గట్టిగాపిండి పట్టెనుమీదగాని పీటమీదగాని వేసి గుడ్డమీద చచ్చిపిండిపల్లి పూర్ణముపొడిపిన ముద్ద ను గుడ్డమీదకెట్టి అప్పుడములకొడుపుతో సన్నగా వత్తవలెను. తర్వాత పొయ్యిమీద పెనమువేసి కాల నిచ్చి తడిగుడ్డ చమురులోతడిపి పెనముమీదరాచి వత్తిన దానిని పెనముమీద ఎరుకాకల్పవలెను. ఇట్లనే పూర్ణమునుకెట్టి గోధుమపిండిలోపొడిపి వత్తి పెనముమీద కల్పవలెను. తర్వాత కాలినపోళిలు చల్లారినతర్వాత మనము తినునప్పుడు పెయ్యి వేసుకొని ముద్దచేసి తినిన బహురుచిగానుండును. సంయంచినయెడల పాలుకూడాపోసుకొని తినవచ్చును.

—జి. యల్. సావిత్రమ్మ.

—నూలూర్—

గోధుమలలో ముందుగా కొంచెము నీళ్ళుపోసి దించవలెను. తరువరి ఎండపోసి తరిగి బాగుచేసిన తరువాత దానికి సరిపోయినగోధుములు నీటిలో వానకెట్టి వలెను. బాగుగా వానిన తరువాత నీరులేకుండ శుభ్రముగాకడిగి అగోధుమలకు సరిపడినంత చుంచదారవేసి పాలుపోసి యెబ్బవలెను. మెత్తగా రుట్టినముద్దను ఒక మూతివెద్దబ్బగాఉన్న గిన్నెలోఉంచి తరువాత పొయ్యిమీద పెనమువేసి బాగుగ వేడిచడిన తరువాత కొంచెము పెయ్యిపోసి తరువార పైకెప్పినముద్ద అట్టునూదిరిగాచేసి పెనముమీద వేయవలెను. బాగుగ రెండుప్రక్కల కాలినతరువార అట్లకర్రతో చిన్న చిన్నరింగ్రముచేసి దానిమీద మరికొంచెము పెయ్యి పోయవలయును. తరువాత దానిని భుజించిన చాలా రుచికరముగా ఉండును.

—ససకా శ్రీ దేవమ్మ.

శ్రీ పాండురంగ!

పరిపరివిధంబులను నిన్ను ప్రస్తుతింప
వలకు వేలను నాత్రండే! భక్తవరద!
సురుదిరాలంకార! యోసుందరంగ!
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!
బ్రహ్మదుద్రేంద్ర! భూషితవరమపురుష!
వేదవేదాంతసన్నుత! విశ్వమయుడ!
తాపహర్షితనారద! తపసిస్తోత్ర!
పరమపావనచరిత శ్రీ పాండురంగ!
భక్తవద్యుల బ్రోచెడి ప్రభుడవనుచు
దీనులనువేగగాచెడి దేవుడవని
నీదు ధరి చేయుంటిని విక్రముగను
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!
వినుతికెక్కిన యట్టి కావేరితర
మృదువసియుంది నీదగు మందహాస
రుచులచే నెల్లభక్తుల బ్రోతు వెపుడు
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!

సంక్రాంతి

శరమునందునకలశంబు చేతులందు
చితులతాలంబుతాంబుర చిందులొలుక
అదంగడుగునకు 'మాధవా' యనుచు బాడు
చరుగు దెంచెడి హరిదాసు డవలరించె.
ప్రావృడానిలసంఘాతపాతములకు
కులినమైనట్టిగృహములు మార్గమందు
విరియబూచినబంతిపూసదులతోడ
విలసిలములయ్యె సంక్రాంతి వలసిసంత.

శ్రీ మ తి కు ద గ ం టి నేం కి లు ల క్ష మ్మ గ రు

నందనూనుడవై యాలమందలోన
మురర్చిమోగించినట్టి నీముద్దుమోము
కనులజూపవదేయి యోకలుషహరణ!
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!
పావహలంబు లన్నిటి పారద్రోల
ప్రభుడవీమందు దెలిపిరి బ్రహ్మవిదులు
సమ్మియుంటిని నిన్ను నానెమ్మనమున
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!
మకరి చేడిక్కి. కరిరాజ మంగళాంగ!
భక్తిమొయుని నిన్ను వేడగ ముక్తినిచ్చి
వలకునేను నేనిట్లు బ్రతిమలాడ
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!
శబరియుచ్చిష్టమును దిని పంతునమున
మోక్షమొసగిన యట్టి యోమోహనాంగ
నీలనీరదశ్యామాంగ! నిగమవినుత!
పరమపావనచరిత! శ్రీ పాండురంగ!

డాక్టరు టి. బియ్యరు దాను గారు

ఈశరిత్కాలవాయువు లెగసియెగసి
ప్రక్కలంటించునంతటి బాధయిడిన
ముగ్గులను బెట్టగుమ్మాల ముందరకును
భామలరుదెంచిరితోలిజామునందె.
మొన్న దాకనునీలనుమునిగియున్న
పచ్చపచ్చనిపైరులు పసిడివన్నె
దాల్చికొనిభూమికొరగ వందనపురపు
రముగ స్వాగతమొసగ సంక్రాంతికొలుకు.

స్త్రీలు: బ్రహ్మ సమాజము

శ్రీమతి పాకల సాధాన్య వతి గారు

ధర్మవర్షము ఆశోగతి పొల్పడుటకు ముఖ్యకారణములలో నొక్కటి స్త్రీల దురవస్థయని చెప్పక తప్పదు. స్త్రీల విద్యావిహీనత, బానిసత్వ, పురుషుల కామవశాంతిని, అడిగమునకును ప్రత్యేకించి ఉన్నంతకాలము పురుషులుమరిచెడి, తమగమ్యస్థానమును మరచి, కర్తవ్యమునకు దూరై, తప్పుడుదారుల చట్టకమానరు. దేశము ధీమంతులైన విదేశీయుల వశమౌను. జాతిధర్మము మంటకలియును.

స్త్రీ ప్రకృతిస్వరూపిణియని నునవారు వదేపదే నదంపుచుందురు. ఆమె, ఆధ్యాత్మిక సంపన్నురాలని కూడా వారు గమనింపకున్నారు. ఆసంగతి వారుమరచిరి. వేదకాలమును మరచినను, తాదయోగము కల్గి యినను, పునఃపునః స్మరణీయములైన పురాణగాథలందైనను లక్ష్మీ, సరస్వతి, పార్వతి లెంత ప్రాముఖ్యము గాంచిరో గమనింపవచ్చును. లక్ష్మీలేని యోగ్యతనూ, సరస్వతిలేని విద్యయూ, పార్వతిలేని సంపదయూ? కళలకుతల్లి, కృషికిమాతము, తపమునకు నిలకడయూ నెవరో?

వేదయుక్తులు రచించినవారిలో కొందరు స్త్రీలుకలరు. ఉచనిషతులకాలమున గార్గి, మైత్రేయులు బ్రహ్మజ్ఞానమున దానియొసినవారైరి. తాదయోగమున గౌతమబుద్ధుని భార్యయే ఆధ్యాత్మికప్రామాద్యమునకు పన్నెముకయైనది! సింహశమున తాదమతేష్ఠాపనవలెదలిన ఇరువురిలోనొకరు స్త్రీ. ఇస్లాముమతస్థాన కుడైన మహమ్మదు సత్య స్వేషగానేయు సమయమున భీతచేతస్కుడై చెమకంజనేయకాయని సంజీవించిన వాడు, ఆయనకు ధైర్యముపురిగొల్పి ముందునకునడపించినది యొకవనితమాత్రమే. ఏనుకీమను శిలవదేసిన వాడు ఆయన పేరానపెట్టుకొనిన దిగ్గజములవంటి పన్నిద్దరుకీమ్యులును ఆయనమరిదనాడి చెమకంజనేసిరి. పురుషులెప్పుడు చరాశకులైరో అచ్చట స్త్రీవిశ్వాసము ధర్మమును కాపాడినది. మేకేగ్గరిన లెద్రైస్తవ మతము గణియెటులుండజిరో!

ఇట్టి స్త్రీ మహిమను తెలుసుకొనిన నవయోగరాజులు రామసాహసరాయలు వర్ణభారతమున స్త్రీలకు ఆగ్రహానముకల సమకట్టెను. ఆయన పురుషులకన్నను స్త్రీల కధికగౌరవమునగడువాడు. తనయొరుటకునచ్చిన స్త్రీ కూర్చొనదే తాను కూర్చుండెడివాడుకాదు. స్త్రీలయభివృద్ధిని ఆనుసరించియే జాతీయ ఆభివృద్ధి యుండునని నమ్మినవాడు. పురుషులెంతముందునకు చేరుగులిడినను, స్త్రీలు తమతోరాకున్న, అట్టికుడుగు విద్రుయోజనమని నమ్మినవాడు, స్త్రీలకు ప్రత్యేకహక్కులు, ఆస్తి, స్వాతంత్ర్యము ఉండవలెనని పోటుపడినవాడు.

స్త్రీలకును ప్రత్యేకమానవత్వముకలదు. వారు పురుషుల తోడునీడలేకారు. వారికిని ఆత్మలుకలవు. వారికిని శుశ్రూషవాంఛగలదు. పురుషుడే దైవము, పురుషునితో చాత్ర-అను దురాచారమును ఖండించినది రామకౌసాహసరాయలు. సృష్టి కత్తితో ప్రారంభమైనదని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. కానీరకాస్త్రాల్లు కూడ నేడు స్త్రీయందు, పురుషుడు చెమకాయని తెలుసుకొనివారు. ప్రకృతి పురుషుని ప్రకటించుచున్నది. ప్రకృతిలేని పురుషుడు దేవాధారుల కభాద్యునునున్నాడు.

పరిశుద్ధాత్మ లింగాలీతమైనను, పరమేశ్వరుని అభివారీశ్వరునిగా పట్టించియున్నారు. ఆర్యజ్ఞానమును పురుషుడు పురుషత్వమునంజాను, స్త్రీ స్త్రీత్వమునంజాను పొందవలయును. పురుషుడు, బుద్ధికి ప్రాముఖ్యము నొసంగుచున్నాడు. స్త్రీ, యతులగాక వ్యాధియమునకు ప్రాముఖ్యము నొసరుచున్నది. వ్యాధియని కాలలేదనిబుద్ధి, కుటిలత్వమునకు కారణమగుచున్నది. మైరము, క్రోధము, కరకుత్వము పురుషులక్షణములు.

వారి, తీరకారుల్యము, నేమి, సంకల్పిస్తే స్త్రీలక్షణములు. ఉన్నతత, ఆహారము, మానవకల్యాణమునకు లభ్యమగు, ఇది పురుషులచే పోషించబడుచున్నది. ప్రకృతిబద్ధమైన శీత్రని మర్మము తెలుసుకొని, బలాత్కారముగా రోగవరముకొని, పురుషుడు లోకమునెలుచున్నాడు. ఆత్మసామ్రాజ్యమునకు బలాత్కారము పనికిరాదు. మానవకల్యాణము ఆత్మసామ్రాజ్యముతోడే. ఇట్టిసామ్రాజ్యము సాధించుటలేనన్న, స్త్రీలు కర్తవ్యమును పరిపాలనలయొందును. ఇందులను పురుషులు సర్వసామాన్యముగా తోడ్పడరు. తోడ్పడకపోవుటయేగాక అడ్డుకులును కల్గింతురు.

స్త్రీలు త్యాగసాహసము. వారు భౌతికవైధిసముతో రృప్తిచెందజాలరు. ఆత్మసందేహవారికి ప్రాణాధారవాయువు. మానసంరక్షణకు ప్రాణమిచ్చువాడు స్త్రీలని చెప్పిన దాని. అర్థమిదియే. వారికి కావలసి వది ఆమృతము. మృత్యును వాంఛించువాడు పురుషుడు. చంపుట, చాచెనెరుట, వానిఉచ్చాసనిశ్వాసములు నాగరికత యంతయునెవరు మారణయంత్రనిర్మాణమునందు విగ్రహి, వినునచెందుచున్నది. స్త్రీ, పురుషునికునవాలక, ఇట్టికృత్యముల చేయకొనవది. కాని యామె కట్టిపడులలో విశ్వాసములేదు. మహనీయులను పురుషులగునాడ నట్టిపడులలో విశ్వాసముపోయివది. స్త్రీలకు పురుషులనేడు విధిదేశములలోను పరిసరమన హక్కులతోపంపింతుకు సమకట్టిన, అది వారి కవసరమైనది కావుననే. పురుషునికి సాధ్యముకానిది స్త్రీసాధించవలసియున్నది. పురుషులతో సమముగా నడచుటకాదు స్త్రీకర్తవ్యము. తమప్రత్యేకతను గ్రహించి, అమృతముగ్రహించి, మానవకోటి కద్దారిని ప్రసాదించవలసియున్నది. ఇయ్యదియే బ్రహ్మసమాజము స్త్రీలకుచెప్పిన పంచేశము. కవిసార్వభౌముడును, నేటి బ్రహ్మనుత ప్రధానాచార్యుడునైన, రవీంద్ర వాల్మీకిగారుగార్లు తెలిపియున్నారు:—

Men have been losing their freedom and their humanity in order to fit themselves for vast mechanical organisations." "Men have got into the habit of thinking that this turning-out power has something of the nature of Perfection in itself." "It is difficult for them to see where truth is missing in their present ideal of progress."

అధికారమువాంఛలేదని తమ స్వతంత్రమును, మానవత్వమును యెటుల కోల్పోవుచున్నారో, పురుషులు తెలుసుకొనలేకున్నారు.

"But woman cannot be pushed back for good. For she is not less necessary in civilization than man but possibly more so." "It is not that woman is merely seeking her freedom of livelihood, struggling against man's monopoly of business, but against man's monopoly of civilization where he is breaking her heart every day and desolating her life."

స్త్రీలను పురుషులనిది వేరులేదు. నాగరికతకు పురుషునికన్న, స్త్రీఆత్మవశ్యకమైనది. స్త్రీలు పురుషులతో పోటీచేసిన, వారి స్వాతంత్ర్యము ఉదారపోషణకేగాక నాగరికతకు సంరక్షించుటకునాడ పనికి వచ్చును. ప్రస్తుతపరిస్థితులలో పురుషులు స్త్రీలను వెరచుచున్నార—వారి స్పృహతోమలత్వమును ధ్వంసముచేసి, వారి శివితములను నాశనముచేయుచున్నార.

రవీంద్రుడు మంత్రద్రవ్యమై, భవిష్యత్తున నాగరికత నూతనరూపమును చాల్చుననియు, అందులకు కారణము స్త్రీల సుస్వాభావికాన్నత్యమేయననియు తెచ్చుచు, స్త్రీలను తమ విధివిధానకమునకు గడంగవలయునని ప్రబోధించుచున్నాడు. ఇట్టి కార్యము జరుగనున్న, పురుషుడే చైత్రమని కూర్చుండుట పనికిరాదు. స్త్రీలు స్వయంకృషిచలన ధ్యానము, భక్తి, ప్రాశస్తలద్వారా ఈశ్వరు నుపాసించవలయును. ఆత్మడుగాని ఈశ్వరుడనుగ్రహించి మానవకల్యాణమునకు తోడ్పడడు. ధర్మమునకు నూతనకళావికాసములను తెచ్చుటకు స్త్రీలు ప్రత్యేకముగా ఏకాంతమునను, సమిష్టిగను ఈశ్వరుని పూజించవలయును.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పాటలు

జోల పాట

శ్రీరామచంద్రుడే సీతవల్లభుడు
దశరథపుత్రుడే జనకుల్లుడు
చిన్నది సీతమ్మ శ్రీరామునిదిది
పదినెలలుతానుండె అశోకక్రింద.
పట్టిమాఅబ్బాయి మాటలుచూచి
పట్టువర్తకులంత పగజాలుయిచ్చె
అబ్బాయి సీతంద్రు సీతాడవంద్రు
నీయీదువారిలో నిమ్మవండంద్రు

శ్రీమతి కల్పటపురుష్కీణమ్మగారు
మాడంతదీపంబు మాడలకు వెలుగు
మారాజఅబ్బాయి మాకళ్ల వెలుగు
ఆనాడు పలరాజ అవివ్రలనేగె
సతినీవిడిచి తానుదాసుడయ్యె.
నిద్రపో అబ్బాయి నిద్రపోవయ్యా
బలభద్ర నాతండ్రి పవళించవయ్య
చిన్నారి అబ్బాయి చిందులుచూచి
మెచ్చుకొందురు నిన్ను మేనమామల్లు.

వడ్లదంపుపాట

వడ్లదంచంగానె వచ్చెచుట్టమ్ము
పొమ్మన్న పోడాయె వరికూటివాసి

వరికూటివాసికి వంకాయవండి
వాణ్ణిపొమ్మండు నేనుతిందూను.

జ్ఞానధనమేధనము ముద్దా విశ్వనాథముగారు (కవితాచనుతి)

ఒకప్పుడు లక్ష్మీనరస్వమి లిద్దరికూ వంతంపచ్చింది నేనుగొప్పదానంటే నేను
గొవదాన్నని. ఎవరి పస వారుచూపించడానికి పూనుకున్నారు. వరేనని, ముందు లక్ష్మీ,
ఒకకూలివాడిని వరించింది. “చూసుకో వీడిని భాగ్యం లో ఎత్తిముంచుతానంది
నరస్వతితో. అంతట వాడు పొలంలో ఒక నుయ్యి తియ్యడం ప్రారంభించాడు. త్రవ్వు
తున్న కొద్దీ మట్టిరావడంమానేసి రత్నాలు అవ్వ వచ్చేయి. “ఇదేమిటి? ఎంత త్రవ్వినా
వెధవరాళ్లు వస్తున్నాయి?” అని విసుక్కుని వాటిని గంపలతో ఆవరల పొగబోసుండే
వాడు. లోకు లివన్నీ పట్టుకుపోయి, బాగుపడుతూ వచ్చారు. ఇట్లా కొన్నాళ్లయేసరికి
నరస్వతివచ్చి “ఏమే అక్కా! నామహా చూపించమంటావా? ఇదిగో, చూడు” మన్నది.
అంటూ ఒక పురుషుని వేపంవేసుకొని వచ్చి, ఆకూలివాడితో, “అరే, అబ్బీ చూడు!
నీకు పది రూపాయలిస్తాను, ఈజాగ్గువాకియ్యి!” అని అడిగింది. అపశంగా సంతోషంతో

అని ఇచ్చేరి. వాటి విలువ తెలుసుకున్నాడు. ఇదివఱకు గంపలతో వట్టుకుపోయిన వాళ్లందరి దగ్గఱనుంచి అతాళ్లన్నీ వాపసు పీసికొన్నాడు. హోయగా అతాళ్లు ఎక్కువ ఖరీదుకు అమ్ముకుని, అప్పటినుంచీ సుఖజీవనం చేశాడు. “దబ్బుంటే లాభమేమిటి, వినియోగించుకోగల జ్ఞానం లేనప్పుడు?” అని లక్ష్మిని చెప్పి పోడిచి, తన ప్రభావమే ఎక్కువని నిరూపించింది సరస్వతి.

౨. కథలు

పెరిగొల్లవాని కథ

జమ్మి కేశవగిరి రావు గారు బి. ఏ. యల్. టి.

ఒకప్పుడో ఒక పెరిగొల్లపిల్లవాడు ఉన్నాడు. వాడి తండ్రికి ఒక మేకలమందవుంది. తండ్రితోకా మేకలమందను మేపుకుంటూవుండేవాడు. పిల్లవాడు యింటిపద్ద అడుగుంటూవుండేవాడు. ఒకనాడు గొల్లబోయని తల్లి—మా రోళ్ళదిలెండి—దానికి కాలుమీద కుదుపుచేసింది. పెరిగొల్లపిల్లవాడిని యాగలు తోలుతూవుండమని మానోపెట్టి గొల్లబోయడు మేకలను కాదుకోదానికి వెళ్లాడు. ఈలోగా పెరిగొల్లవాడు కాస్తనేపు నిసిరినట్టేమిసిరి, ఈగలు ఎంతకోవడంలేదని చెప్పి ఒక కేపాళపులడితెను నీనుకువచ్చి నాయనమ్మ పుండుమీదవాలిన యాగలని చాపమోదాడు. తాంబో యాగలు చాపడమేగాకుండా ముసలమ్మ పుండు మనింలేమోచయింది. గొల్లబోయడు యింటికివచ్చేసరికి కోకవ్వాలు పెలుకుండి, సంగతి తెలుసుకొని కొడుకునిరిట్టి మర్చాడునుంచీ మేకలని కాదులేలసిందనిచెప్పాడు గొల్లబోయడు. తెల్లవారింది. పెరిగొల్లవాడు మేకలను తోలుకొని ఊరియటకు వెళ్లాడు. గొల్లబోయడు వానితో పూరియటకురాకావచ్చి అన్నంబట్టిని ఒక చెట్టుకొమ్మకుకట్టి “నాయనా! ఆకలిగానే అన్నంతినుఅనిచెప్పి యింటికి వెళ్లాడు. పెరిగొల్లవాడు పండ్లెందుగుంటలకా యిటూఅటూరికి ఆడుకొని చెట్టుకిందికొచ్చి అన్నంమాట అందుకోబోయాడు. అది అందలేదు. చెట్టెక్కిందవాడికి చేరగారు గమక కిందనుంచి ఒకకాయ పెట్టికొట్టాడు. అన్నపుకట్టి పసిలిపోయి అన్నంఅంతా కేలమీదపడిపోయింది. కొంచెంమట్టించినమటు వదుకోవుంటే కోమిళాపి ఆమట్టించినమటు చప్పరించాడు. వాడికికోరువచ్చింది. మేకలజేపుమాదాడు “మానాన్నతో చెపుతారా?” అని వాటిలిఅడిగాడు. అది యాగలు చాలదండేరే. చెబుతామన్నట్టు, తలలుపూచీవాయి. “అన్నే! మానాన్నతో చెబుతారా” అని రసకత్తిపెట్టి వానినన్నిటిని తెగవరికాడు. సాయింత్రానికి గొల్లబోయడువచ్చి చూడగా అన్ని మేకలుదచ్చి వున్నాయి. కొడుకునడిగి సంగతిగ్రహించి కట్టుంలాకివెళ్లి ‘యాకో’ కొక మేక తొడ్డన అమ్మకురమ్మన్నాడు. పెరిగొల్లవాడు వొక్కొక్క మేకకే బుజావచేసికొని “మాకకోమేకోయి! మాకకోమేకోయి” అంటూఅమ్మినాడు. ఒకగడియలో అన్ని మేకలూ ఖిరుఅయినాయి. ఆనూకలమాటను నీనుకొచ్చి చూరులోపెట్టి, రిండిదినిపరున్నాడు చాలాకష్టపడినంత ఆయాపంచేర! యింతెట్లో తండ్రి వాడినిలేసి రూకలమాట తెచ్చున్నాడు. వాడుజల్లి చూచేసరికి ఎలకలామాకలన్నీటిని కటకటకాయకుతూ రింటున్నాయి. “మీరాగరు యిటావుండా! చూడండి! మీపనిపట్టిస్తా”వని కింసనాయిలుబుట్టి నీనుకొచ్చి చూరుఅంటించాడు. చూరుఅంటుకుని యిల్లుకాలుతోవుంటే “చూడండి! వెళ్లవలెకట్లారా!” అంటూ గంతులుచేస్తున్నాడు. తండ్రి యిదిచూచి ఎల్లాగో యిల్లుఅమ్మకొని, సంగతి తెలుసుకొని తనకొడుకు ఎందుకూ పనికిరాని జడపతిని గ్రహించి దానిమెడకొక నుంజకట్టి కాలువలో పారబేళాడు. “పనివాణ్ణిచ్చాను కట్టు

కోయి!" అంటూ అరచును చెప్పాడు. చెర్రగొల్లవాడు అట్లాఅరుస్తూ కొట్టుకుపోతున్నాడు. వకచోట కొందరు దొంగలు దొంగలవంటివేమిటానికి తమకింకనున్న కాలనిమాన్లున్నారు. వీడి అరుపుని "వారయి! మేంవదికీస్తావురా" అన్నారు. "ఏవదై వారేస్తాను. పైకిలియండిఅన్నాడు చెర్రగొల్లవాడు. వాళ్ళుపైకిలికి తమతోపాడా తినుకుపోయారు. ఆదొంగలు వకరియింటికన్నం తల్పి చెర్రగొల్లవాడిని లోపలికినంటి లోపలమేమివుంటో బాగ్రత్తగాచూచిచెప్పి తమతోచెప్పుకున్నారు. వరేవదివాడు తిన్నగా వంటయింట్లోకిచెప్పి అక్కడవున్న బేతార్చునపెట్టెలోవున్న కంఠమున్నా కేగంటయున్నా చూచి, ఆకంఠంవూడుతో కేగంట వాయింపడం మొదలుపెట్టాడు. ఈలోగా యింటినారంతా లేచి దొంగలను పట్టుకొని చాచమోరి, వంటయింటిలోకిచెప్పి చూచేదరికి చెర్రగొల్లవాడింతా కంఠంవూడుతోచేపున్నాడు. వాడిని అడిగి సంగతి తెల్పుకొని వారేగదా తమపామును దొంగలు ఎత్తుకుపోకుండా కాపాడినాడని యెరిగి, వాడికి లోనా అన్నంపెడుతో దగ్గర వాళ్ళుగా ఉంచుకొన్నారు.

రాజానుగ్రహము: రాష్ట్రానుగ్రహము

భూమి సౌఖ్య నేంకటసు బ్రహ్మగ్య సోమ యూజులు గారు

అనగనగా ఒకత్రాళ్ళు ఒకమహారాజుండేవాడు. ఆయనయొద్ద మంచితెలివిగలమంత్రి. కట్టడిగల వాళ్ళునుండేవారు. వాళ్ళందరూ తెలివితేటలుగా వాళ్ళిచ్చేమొకమయన్నారు. ఆత్రాళ్ళు ఒకఆచార్యువారు రాజాగారి ప్రావళ్యులనుపొందించుకుని జీవిస్తూయున్నాడు. రాజాగారి గొప్పపండితుడవని అతనికి కొంచెము గోరోజవముండేది. అధికమయినగాలిని వాళ్ళందరూమరితేకనుండ రాజాగారిని దర్శించటము మొదలు పెట్టాడు. ఇదిచూస్తే వీళ్ళందరికీ నట్టుగాఉండేది. ఈవకాలమంతా ఒకరోజున సభచేసి ఆచార్యువార్ని యెట్లావదింటామాయని అలోచించారు. ఆయనతో సంగతంతా మొలపెట్టుకున్నారు. చివరటికమంత్రి ఈయనక వివకుండేకోవిమువెలితుచ్చును "మీగోకనీపాయము చెపుతానుచేస్తారా" అన్నాడు. "చిత్తము ప్రభూ!" యన్నాడు వీళ్ళంతా. "మీరందరూ కట్టుకట్టి లోనికిరానియ్యకుండాయిందాని" అన్నాడు మంత్రి. "అలాగే" నని వాళ్ళువెళ్ళిపోయారు. మర్నాడు మామూలుప్రకారం ఆచార్యువారు బయలుదేరారు దర్బారుకి. ద్వారముకడకు వచ్చేదరికి ముపురుజుమామలు అడ్డగించుకుని వెనక్కితరిమేసారు. ఆచార్యువారు ఇంటికిపోయి బెంగపెట్టుకుకున్నాడు. మామూలుగావచ్చే ఆచార్యువారు రాకపోవుటచేత రాజాగారి శ్రమయు తోచుటలేదు. మంత్రినిపిలిచి "ఆచార్యువారు రాకపోవుటకు కారణమేమి" యన్నాడు. "వాడు తెలియదు ప్రభూ!" అన్నాడుమంత్రి. వెంటనే కలుసుకుంటున్నారు. మంత్రి చున్నగడచేత అబంబ్రోకు అటాయిటూతరిగి మరలరచ్చి "జబ్బుగానున్నది" యన్నాడు. విజమేయనుకుని రాజాగారు ఊరకిచ్చారు. ఒకవారము జరిగిపోయింది. రాజాగారు మరల కలుసుకుంటున్నారు. ఈసారి అట్లాగవచ్చింది జవాబు. "ఇది కానుక"నని రాజుచెప్పటము "చికిత్సచేయ"నని అట్లాపించాడు రాజాగారు. కటవాలకుకర్తయను మంత్రి వారికోడో నోధించి చికిత్సచేయనియ్యక "చాలాజబ్బుగానున్న"నని వాళ్ళచేత రాజాగారికి చెప్పించాడు. అదివిని రాజాగారు మంత్రియు క్షమగా ఆచార్యువారిని చూచుటకు బయలుదేరివారు. ఇంతలోనే ఒకవాడు "ఆచార్యువారు మరణించివా"నని రాజాగారికి చెప్పివాడు. అదివిని నిజమేకాబోయనని రాజాగారు నమ్మి యింటికి వరలించివాడు తనప్రయాణం. ఆచార్యుగారికి ఎన్నివిధములచేతను రాజాగారిదర్శనము చిక్కటలేదు. బెంగపెట్టుకుని పిచ్చియైతినవనిరీతిగా తినుకున్నాడు. ఆరాజాగారికి ఏదానికి తెండుపర్యాయములు

తనదర్శనము ప్రబలకందిరకు నిచ్చుటకై ఏమనుపై మారేగునలవాటుయ్యెడిది. అట్టిసమయ మెప్పుడువస్తుం
చాయని వేచియున్నాడు అచార్లు. ఒకవాడు అమహోత్సవమునూడా తల వేసింది. "దొరికినదిరావందు" అనుకున్నాడు. రాజుగారు యేమను మీద పోరేగుచున్నార. ఒకఫలంగుమారావనిలది "ఏమండోరాజు
గారూ! మీశాఖయి నన్ను తమదర్శనం చెయ్యనిచ్చుటలేదండో" అని అవతటంకెనలుపెట్టాడు. ఈమాటలు
మంత్రిచెవినిపడ్డాయి. ఇద్దరుశాఖయి పిలిచి "వాడిని దూరముగా తీసుకుపో"య్యిన్నాడు. ఇద్దరు చెరి
యొకరక్కాచిట్టుపని అచార్లుచాకిరి దూరముగా తీసుకుపోయి వానినిపోట్లుపొడిచారు. "బాబో! నాకు
రాజుగారిదర్శన ముక్కరలేదు. ఇంటికిపోతా. వదలిపెట్టం"దని ప్రతిహేలుచున్నాడు. వాళ్ళు "పో"యని
దయచలించి వదలిపెట్టారు. అచార్లున కల్లాయువా రాజుగార్ని దూడాలని పట్టుచల బయలుదేరింది. రాజు
గా రోషిగ మారేగుయందగా తానెంతోకవిధికిపోయి రాజుగారావిధికి వస్తారనిపని రాటప్రక్కనున్న చెట్టు
కొమ్మపైకెక్కి కూర్చున్నాడు. అవిధినుండి రాజుగారు పోరేగుచున్నార. చెట్టుకొమ్మ ఏమనుకు రెండుబా
రలయెత్తుననున్నది. ఏమను అచెట్టుక్రొవకొచ్చినది. ఈయనుమకనిపట్టి రాజుగార్ని అచార్లుమాది "ఏమండో
రాజుగారూ! నేను అచార్లులనండో! మీశాఖయి తమదర్శనం కానియ్యక నిర్బంధించుచున్నారండో" అంటూ
లిగ్గటగాఅచార్లు. రాజుగారనిపని అశ్రవ్యముతో "ఏమిటి కలువరిత" మన్నాడు. మంత్రి
తేమియు అలోచనపట్టినదికాదు. ఒకొచ్చిరహస్యము పెద్దనిచెవిలోనో యూదివాడు. అచ్చటివాళ్ళంతా
"అచార్లువారు చెయ్యమయినవచ్చాడు రావో" యని అవతటం ప్రారంభించివారు. అయితే! చూస్తూనేమిటి!
కొట్టండి! కొట్టండి!" అన్నాడు ప్రభువు. వార్లందరూకలసి చచ్చేటట్లు కొట్టారు అచార్లు. కొనయూపి
రితోనున్న యాచార్లుపరుగై తిరిగిపోయి "రాజుగారి ప్రాపక మేకాదు. రాజుగారి నాఖరులప్రాపకము
నూడాయుండాది" అనుకుంటూ యిల్లుచేరాడు.

దశమగ్రహము

భోగభాగ్యములచే బాలుపొందుభారుణే
చక్రమేలెను రాజవంశుడైన
ధర్మావలంబియై, తగవులుదీర్చి ప్ర
ఖ్యాతుడౌ న్యాయాధికారియైన,
లెక్కింపగారాని రోక్కంబుగడియించి
తలవాంఛకుండిన, ధనికుడైన
పదుగురుమెచ్చ, నుపన్యాసములనిచ్చు,
వాక్యతునిమగల వక్తయైన,
కానుకలనిడి వాదములేగడిగి, మాన్య
ములనొసగి బ్రతిమాలి, సమ్మోదమొప్ప
పూజలొనరించి మన్నన బొందుచున్న,
వట్టిబాధింతు విడిసిను భాన్యముగునె,
మాన్యజనభంగ యో దశమగ్రహంబ!

కుఱ్ఱు వేంకిటను పూర్వరావుచోదరిగారు

కడుపుచిచ్చున మేలి కండలుకృశించి
యేప్రాద్దుభోషన యేప్పునొకడు,
అత్యవ్యతింతింబు నణచిబాసినవలె
సేవకావృత్తిని తేయునొకడు
మడిమాన్యముల సప్రకటి గ్రాసమునకయి
తిరిపెంబునెత్తుడు తిరుగునొకడు,
ధనమిచ్చిమిడ్డెను తనభానుగొనుమంచు
ధనికుల వెనువెంట దగులునొకడు
నీనిరాధరాటవృత్తికి నిల్యలేక
మొదటకంపించి తోవోరులొసగునొకడు,
అకట యెంతటినిర్దయాత్మకుడనోయి
మాన్యజనభంగ యో దశమగ్రహంబ!

இந்தியாவில் உள்ள பல்வேறு இனங்களின் புகழ்பெற்ற மருத்துவர்கள்

శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారు
 ఆవ్యాయి అవధానాలికా శరణాలయస్థాపకురాలు

ఏదేండ్ల బాలిక భర్తని యోగము చే మరణించుట :—

“చదువారేండ్లవయస్కుడను, వివాహితుడను కదలయు వగు రాంబాబును నాకుమాగుడు 1932 సం॥ జూలై 1-వ తేదీన కుగలు చదువారేండ్లగంటుకు మమ్మపాఠశాలపాఠావారముననుంచి పరలోకగతుడయ్యెను; పుత్రవియోగముచే దుఃఖించును, నేదేండ్లప్రాయంపు బాలికయగు నాతనిభార్య కింత బాల్యమున దురంతచింతభూయిష్టమగు కైభద్యమును కలుగలేనవ మానిష్కరుగ దైవానాగ్రహమునకు నుండుచుంటిమి. భర్త చనిపోయినదినముమొదల బాపాలుగల యేదేండ్లబాలిక ఏమిచైవవిలాపము! ఏమిఆశ్చర్యము! వారి యంతరాత్మ రెట్టిదో! గాని, భోజన మాచరించుటలేదు సరియేగదా, పుడిపిడు నీటిపైను ద్రావక గడరపైన పోషించెను. ఎంతయో బ్రతిపాలినాము. నాశేమియు వసుదత్తులేదని చెప్పుచు, నిరంతర మన్యభాధావా యత్త చిత్తమునును నుండెడిది. ఎవ్వర్లుమొదలోగమునలేదు. రహరమి మాడుకెలకాల మిట్లు జరిగినది. మేమువంద మాత్రాభ్యర్థనల యంతరాత్మ రేఖార్యజన్మముననో నిలిచీకృత్ ప్రేమపూరితములై యుండెడివ నియు, నీజన్మమును అంతోకదానికీ నాశనము కలుగుటచే రెండవయంతరాత్మ వియోగచింతచే జలముపైన గ్రోలు మానెననియు నిశ్చయించుకుని యవారకుంటిమి, గాని పిల్లకుడు యావన సంభవించు ననుభయము చే జలసంతముగా నింతపోదామున్నగు ద్రవపదార్థముల నోటబోయుచుండిమి. కాని గొంతుపైన నడవనీ యక నింతయు నుమియుచుండెడిది. ఇట్లు కొంతకాలమునంతి యాపాదేగూడ మమ్మవిడచాడే, తనమనో నాగుని తీర లోకాంతర మేగివది. ఈమెగూడ మరణించినదని యొకకంట భోజనాప్తములును, ఆమె చవిత్రిముగ్ధ హృదయమునకు, భోజననశేమియో యెఱుగ నీలలేని యేదేండ్లప్రాయమందు గరించిన భర్తపై చూపిన యామె పాత్రివర్త్యమునకు రెండవకంట నానందభాష్యములును దోలుకాడ, నామెదహనాదిసంస్కారము లాచరించి, యెట్టియోమనాత్మమో బాలికయందుండక యిట్టి చింతప్రాయమున భర్తృవియోగభిన్నయ గుచు నన్నము మానుట తటస్థించదని యహహించి, లోకకృష్ణముల నినునుంతయు ననుభవించునీలలేని సమ యమున మృతికొనిన యాబాల్యదంపతులయొక్క పరమచవిత్ప్రేమపూరితప్రవాదయలై వివంగకులైన యాముగ్ధదంపతులయొక్క స్మృతిదివ్వాముగా తులసికోట పోకదానినికట్టింది యుత్సవము గావించితిని. పరలోకగతులైన యాయనంగు పసిపిల్లల యంతరాత్మలకు శాంతిగలుగునట్లుండ్రమహాజను లాశీర్వాదింతు గాకయని మనవిచేయుచు కష్టబాష్పకణముల విడుచుచుంటి.” —పిల్లా అదివారాయణపాఠశుడు.

కీ. శే. ఆలపాటి సీతమ్మ గారు :—

“కీర్తికేసురాలైన శ్రీమతి ఆలపాటి సీతమ్మ గారి నివాసము గుంటూరుజిల్లా తెనాలికివారు అయితాన గరపురము. ఈమె యొకసంపన్నగృహమున జన్మించినది. ఈయమె ఆకళంకమును దైవభక్తిగల విదూషిమణి. నిరంతరపత్కార్యపరాయణి, తన తీవ్రమంతయు భగవత్ప్రేంకర్యమునందే వినియోగించిన భిక్షురాలు. కృష్ణాజిల్లా గొల్లపూడియందు ఒకకలాలయమును ప్రతిష్ఠించుకొనినది. 1912-13 లో అయితానగరపురమునందు

ఒక రామాలయము ముఖమంటపసహితముగ నిర్మించినది. 1923-30 సంవత్సరములలో ఆపురతటాకినీతటంబున అమితధనమును పెచ్చించి వ్యయప్రయాసలతోర్చి పవగ్రహసహితముమహేశ్వరాలయమును అత్యంత సుందరముగ నిర్మింపజేసినది. పెన్నునుండి వీడబాలబాలకలకు ఉచితముగా వివాహములొనర్చి వారినందు జడకుగలప్రేమ పెల్లడించినది. ఈయను 1925 సం॥ ఒకధనమును శ్రీరామగ్రంథాలయమున వదిలియుగా నొసంగుటయేగాక వ్యయప్రయాసలతోర్చి అతీసుందరమును పంచమకూడనిర్మించి గ్రంథాలయమునకు కాశ్యకి యుగనొసంగెను. ఈవిరుషీమణి యొనరించిన సత్కార్యము లెన్నియోగలవు. ఈయనకుగల భీక్ష, కార్యదక్షత, పరీకరణశక్తి, భగవద్భక్తి వర్ణనాతీతములు. ఇట్టి యకలంక పూజనీయధియను విరుషీమణి తనభర్తను తన ప్రేమస్వరూపిణియను భారతీని లక్ష్మింగల బంధులోకమును దుఃఖాంబుధియించి (ప్రేమాయుడు స్వరము వలన) 24.11.32 తేది ఉదయము 8 గంటలకు దౌతిక దేవమునువిడచి వ్యర్థపురిజేతెకని ప్రాయాటకంతయు చింతించుచున్నాను. ఈపాధ్య యశోచంద్రికలను పుత్రుడను పాపయ్యచౌదరిగాను దిగంతముల వ్యాపింప జేయుగాక! ఈమెయత్మకు కాంతికిరణముగాక!"

—తాళ్లూరు సీతారామయ్యచౌదరి.

అస్పృశ్యత ఎక్కడిది :—

"లోకక ప్రతినిధియను మహాత్మాగాంధీగారు అస్పృశ్యత భారతదేశమునకు తీరని కళంకమనియు, తన్నివారణము అత్యవశ్యకమనియు యుక్తకంఠమున పలికియున్నారు. ఆమహావాక్యములకు సహితవచాదులు ధర్మశాస్త్రముల వాధారములుగా గొనియు గొనకయు తీవ్రవిమర్శనము చేయుచున్నారు. ఇందునిమిత్తమై దూరక ధనవ్యయముచేసి ధర్మసభలనుగాడ చేర్చుటచేసి వాదోపవాదములుపెంచి తుదకు కలహించుచు యేదియును నిర్ధారణజేయకపోవుటయేగాక వారివాదములవలన జడసామాన్యమునకు అవిశ్వాసముగూడ కలుగజేయుచున్నారు. ఇట్టి వాదములకు మనధర్మశాస్త్రములన్ని పుట్టినవి పుట్టినట్లుగానుండి యొకేమూత్రమున నూర్చబడియుండినదా, యేదోయొక దారియేగ్గుదుట? ధర్మశాస్త్రములన్నియు భిన్నభిన్న ఆధిపాత్యములతోనిండియున్నవట లోకవిచిత్రము. అట్టియేడ గ్రంథములను ఆధారములుగాగొని వర్తననకాలమునుబిడి ధర్మనిర్ణయము చేయుటానుట పరిహాసాస్పదము. అట్లు ధర్మనిర్ణయము చేయుటకువీరు స్మృతులన్నిటిలో మనుస్మృతిని ముఖ్యముగా గ్రహించుచున్నారు. ఆమానవధర్మశాస్త్రమునుబట్టి ధర్మధర్మములు నిర్ణయముచేయుటకు కృతయుగమున మనుస్మృతి ప్రమాణము, త్రేతాయుగమున గౌతమస్మృతి ప్రమాణము. ద్వాపరయుగమున శంఖలిఖితస్మృతులు ప్రమాణములు. కలియుగమున పారాశరస్మృతి ప్రమాణము. అని స్పష్టమగుచుండ కలియుగప్రమాణమగు పారాశరస్మృతినివిడిచి కృతయుగప్రమాణమగు మనుస్మృతియేల ప్రమాణముగ గ్రహించుకో తెలియకున్నది? పోనీ అమనుస్మృతే ప్రమాణగ్రంథమనిన నందు—బ్రాహ్మగణ్ధరియోజైత్యస్త్రయోనర్దాద్విజాతయః చతుర్థి ఏకజాతిస్త క్షూద్రో వాక్తికుపంచమాః. అను మనువాక్యము ననుసరించి అనాదినుండియు వర్ణచతుష్టయమే యాదేశమున నున్నట్లు తెలియనచ్చుచున్నది. కాని పంచమవర్ణ మెక్కడను, యేస్మృతియందును కానరాదు. కావున వీరు క్షూద్రులలోనివారేకాని ప్రత్యేకజాతి యంతేమాత్రమునుగాదు. క్షూద్రులే అయినప్పుడు దేవాలయప్రవేశాదులకు ఎట్టి అభ్యంతరమునులేదు. అయితే యీఅస్పృశ్యత ఎక్కడనుండి వచ్చినది? అను శంక తొడముచున్నది. హిందూమత మంతయు ఆహింసాతత్వముపయి వాధారపడి యున్నది. అట్లాధారపడియుండుటేగాదు. ఆహింసాతత్వమే హిందూమతము. కనుకనే హిందూదేశ మన్యదేశముల వాకర్నించి కిశోమగుటమై విరాజిల్లుచున్నది. అట్టి పుట్టితమైన హిందూమతమునకు పూజనియ్యమైనది గోవు. అట్టిగోవునువధించి హిందూమతమునకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించువారలు అస్పృశ్యులుగా మనవారు పరిగణించుచుండిరి. వారలే అస్పృశ్యులు. మన దేశము అశ్వజవాకాంఠమై తీవ్రసంక్షోభముల మునిగిపోయిన కాలమున ప్రజలు పలుకష్టములకు పాలృడ పలసి

నచ్చెను. అప్పుడు శేషకోపాధికారకు ప్రజలాయోప్రభువిత్తానుపారముగ ప్రవర్తించక తప్పినదికాదు. కావున మనవారు గత్యంతరములేక వారి చిత్తవృత్తివనినట్లు నిజికార్యచరణమునకైనను వెనుకాడ నిలుగాక పోయెను. అట్టికష్టకాలమున మనలోగొందరు ఆయాధానిర్వంధములవలననో, తుదాన్యధానముననో, మరి యేకారణములవలననో, స్వగుణసహకారసూక్ష్మమైన గోపధాదులొకర్ని మొదలిడియుండిరి. అందువలన మనవారు వారినిగూడ వచ్చుటినుండియు అన్యవ్యక్తులగ భావించిరి. అంతమాత్రమున అన్యవ్యక్తులని, అంటరానివారని, చెచ్చరానివారని, వివరానివారని, పంచములని వారికి సంఘమునుండి త్రోసివేసి అధఃపాతాళలోకమున పోలివేసిరి. ఇది మానవాధ్యున్నదికి తీరని కళంకము, కళంకమేకాదు; తీరనివృద్ధి, వృద్ధమేగాదు ఘోర పాపాచరణముగూడనగును. ఆవిధమున మనము విమర్శించి మోచినచో మనమందరమును పంచములకంటె చాల నిశ్చయములమని చెప్పవలసివచ్చును. వృత్తులే దూష్యము గానప్పుడు నిమిత్తమాత్రమున సంక్రమించిన వృత్తి దూష్యమనునా? కావున వారు గోపధను మానివేసినచో క్షూద్రులగుదురు. అట్లు క్షూద్రత్వము వచ్చిన విమృశి సహాతనవాదులు వారికి దేవాలయప్రవేశములకు అధ్యంతరమును చెప్ప వలంజేడుగదా! దానినుండి క్రమముగావారు మహోన్నతదశకు రావలసివలెను. దానికేమి? అని అట్లుండనిండు. ఇక యేదియెట్లున్నను ప్రస్తుతము కాలజ్ఞాదును, కేళోపకారియు, కేళలంధవునుఅను గాంధీమహాత్ముని ఆదేశానుసారము తొలుత పంచములకు దేవాలయప్రవేశము లొసంగినచో క్రమముగావారు వృత్తిగాచేయుచున్న గోపధను మానివేసి ఆచిరకాలమున మనతో సమానముగ కులతూగుదురు. అట్లు వారు మనతో కలిసి మెలసి యుండవలెను అవకాశములు కలిగించి, వారిచే మహాత్ముడు వారికి ఉపదేశించిన గోపధాదులు మానించి వారికన్నివిధముల సహకారులయ్యుండు బాధ్యతగూడ సహాతనవాదులవలనను మిగిలే యున్నది. ఇందులకు సహాతనవాదులమనువారు లేనిపోని ఆపోహలు పెట్టుకొనక కార్యములనుచేరై కాలజ్ఞానై కార్యచరణముపట్ల అన్నివిధములపంచములు మనలోకలియునట్లుచేసి, వారిఅభివృద్ధికి తోడ్పడుదురు గాక!

—పాపాచరి యస్మిగమ్య.

మేరీస్కూర్ లీ బో సతి:—

"మద్రాసునందు ప్రభుమనైవ్యంధ్యాధినియు, కాష్టు అంజె గోపా చికిత్సాలయపు ప్రధను మూచరింబెం డెంటును ఆర మేరీస్కూర్ లీబోసతి గారి చిత్తరువును లేడీనెల్లింగ్స్ మెడికల్ స్కూల్ నందు బహిర్గత మొనర్చుటలే మద్రాసునగరము ఆమెను గౌరవించినది. ఈఆచర్యప్రాయురాలగు స్త్రీ ఆశయములను ప్రస్తుతవిద్యార్థినులు మనమున నుంతురుగాక. స్కూర్ లీబోసతి 1875 న. సంవత్సరమున వైద్యవిద్యార్థినిగా వైద్యకళాశాలలో ప్రవేశమునకోరి వచ్చుటివరిసికు లిచ్చటివారికంటె వెంతో ఖేదముగనుండినది. ఇప్పుడప్పుడో స్త్రీలకు ప్రత్యేకవైద్యపాఠశాలలున్నవి. స్త్రీలకును, విద్యులకును ప్రత్యేకచికిత్సాలయము లేర్పడినవి. ఇంక స్త్రీలే కనులన్నియు నిర్వర్తించుచున్నాయి. స్కూర్ లీబోసతి కేవలము తెలిసికొనవలసినది. మద్రాసు నందు స్త్రీవైద్యులలో నామె మొదటిది. ఆమె భర్తతోను సర్వసౌకర్యముతోను, ముఖతీవిధమును గడపుచుండియు తన భారతీపోషణిమణుల ప్రవచకష్టములకాడబాలక వారిబాధ్యులనుకు కనవిర్పాట్లు చేయునంత యట సర్వమభ్యుపయోగపడవాడి కష్టతీవిధము నవలంబించెను. గవర్నమెంటు మెట్టిబీజస్వత్రిమానరింబెం డెంటు కర్నూల్ లాక్ ఫుట్ గారు స్కూర్ లీబోసతికిని, ఆమె సహపానులను మరియెవ్వరు స్త్రీలకును విద్యగర పుట కిష్టపడలేదు. ఆయనను వారు పరీక్షలందు జయముగాంచిరి. స్కూర్ లీబోసతి ఇంగ్లాండునకు మాడవచ్చి ండనో యం. వి. వి. యస్. పరీక్షయందు గౌరవస్థానము నుత్తీర్ణులయ్యెను. చెన్నపగరమునకురాగానే ఆమె చికిత్సాలయ సాపించి కొలదికాలములోనే అప్పటి మద్రాసుగవర్నరుగారు వారిసతి మొదలగువారి సాహాయ్యముతో తిరువోక్కేడియందు స్త్రీలకును శిశువులకునుగాను గవర్నమెంటు విజ్ఞాపితాఅస్పత్రిని స్థాపించెను.

చెను. లేదీ చెల్లించుకొని మెడికల్ స్కూల్ లో విద్యలు పూర్తిచేయుటకును. అందుకును యల్. యం. పి. పరీక్షను జరుపుచి ద్వార్యములు నూర్చుచున్నారు. వైద్యకళాశాలయందు స్త్రీవిద్యార్థిముఖము 70 మందిగలదు. తమగృహకృత్యములను, సాంఘిక సేవ చేయుటలనుగూడ పాఠశాలవెళ్ళుచున్నప్పుడు లీజునకుని అదర్శముగ నీసికొందుదురని భావించుచున్నాము. ఇట్లు స్త్రీవిద్యార్థులమునకును విద్యార్థులమునకును సోదరీమణులు తమ గృహకృత్యములనడుమ కొంతకాలమును సాంఘిక సేవ కర్మములయందునయు, వైద్యపరీక్షలందు తీర్చుకొని స్త్రీలు జగదములందే గుమిగూడక గ్రామములందచట చచ్చటచేరి అభ్యాసభూమియందును గృహముల కానందమును చేకూర్చుటయందును మా ప్రార్థన."

Sri Dharma

ఆంధ్ర దేశ పర్యటన మును గూర్చి:—

యల్. యస్. గుబిర్ సుందరేశంగారు తమ ఆంధ్రదేశపర్యటనమునుగూర్చి హిందూపత్రికలో నిట్లు వ్రాసిరి:—

"నేను చలువరు ఆంధ్రదేశమునంద ప్రయాణమొనర్చినను ఎచ్చటను ఆగి జనులలో పరిచయము కలిగించుకొనలేదు. ఆంధ్రుల యాచారములను, సంస్కృతముగూర్చి తెలిసికొను కుతూహలముతో నేను గరివారమున నెల్లూరు, తెజవాడ, నుంటూరు, మచిలీపట్టణము, రాజమహేంద్రవరము, కాకినాడ, విశాఖపట్నము, వాల్తేరు మొదలగు పట్టణముల వారిరిని. ఆంధ్రులతో మెలిగి ఆంధ్రవిద్యార్థుల కుపద్యమించు అవకాశములు గలిగినవి. వాచకృత్యమున పెక్కుస్థలములందు ఆరోగ్యపరీక్షితులను, శోధన చూచిరి. అన్నిటిలోను తెజవాడ, రాజమహేంద్రవరము ఎక్కువమనస్థితియందున్నవని నాకుఁగిట్టినది. శోధన చుట్టులో నుండి యుండుటయు, పిల్లలందు బలవారి నుండుటయుండుటయు సామాన్యము. పాఠశాలలు కళాశాలలు ఇతర ప్రదేశములందువలెనే చక్కగా పనిచేయుచున్నవి. నూతనవిశ్వవిద్యాలయమునందును, వైస్ చాన్సెలర్ గారగు సర్. యస్. రాధాకృష్ణన్ గారియందును జనులకుగల నేను కనబడుచు నేయున్నది. ఆంధ్రులు సమీపములందత్వావరమును కాపురము. విద్యార్థివలయును కొంతకాలముక్రితము వీరు తమిళులకన్న తగ్గదకయందుండి రేమోకాని ఇప్పుడెల్లప్పుడూ రనుట సత్వదూరము. సాంఘిక విషయములందు తమిళులకన్న ఆంధ్రులెల్లప్పుడును ముందంజవేయుదురు. పారిజనులదేవాలయ ప్రవేశసందర్భమున పెక్కుమంది సవర్ణాంగులు అనుకూలుగుగా నుండుట తృప్తికరమగుచివ్వయము. ఆంధ్ర స్త్రీలలోనూడ చాలమంది ఇందుల కనుకూలులే. చక్కమగ్గోదారి, నుంటూరుపట్టణం దెన్నియో దేవాలయములలోనికి పారిజనులరావీచ్చుట వచనరగుదురు. విశాఖరం మహారాజుగారు తనకోటయందలి దేవాలయమున పారిజను ప్రవేశమునంగీకరించెను. ఆంధ్రమహిళాముఖము విద్య యందును, సాంఘిక విషయములందును ఎవరికిని తీసిపోదు. వారికి దేశప్రేమ మెండు. బలవంత మననము లేకయేవారు స్వదేశి, భద్రుల వీని వలంబించురు. స్త్రీలు నూతనాభిప్రాయములుగలవారలయ్యి ప్రాతఃపక్వి ఆభరణములధరింతురు. ఇదియుకన్మితమే."

ముగ్గులు:—

"ముగ్గులు అనుపదము తెలుగు కేర్పిన స్త్రీపురుషులకు కందముల దెలిసినదయ్యి దారియుచున్నావు. నేనుబుచ్చుచున్నాను. ప్రతియింటను ప్రతిదినము నీదయసాయంత్రముల యందీ ముగ్గుల వలంకరించు అచార మాదికాలమునుండియు నున్న పట్టికిని యీమాధ్య భారతభూమియందీయలవాటు ముఖ్యవలనయిండుటయేగాక వట్టియలంకారముండుట ప్రాతఃపర్థియని తలచబడుచున్నది. అందువలన వీరేశయందళినిచి యున్నమించిన

జనులందరిని కేడుకొనుచున్నాము. అందరివిద్వలయందును మాకుగల ప్రేమ ప్రాప్త్యలకుచేతను జనసమ్మతిని, సహాయమును పడయగలమును నమ్మకముచేతను మేమీ ధర్మకార్యమునకు పూనుకొంటిమి."

స నా త ను లు : చం డా లు రు:—

"శంకరు డొకవాడు వారణాసియందు మణికర్ణపుట్టునున్నాడు. పోవుచుండ మద్యపాత్రమధరించి వాలుగుతుక్కుల వెంటగొనివచ్చు ఒకచండాలు డాయన నెదుర్కొని "వాళరీరము మీశరీరమువంటిదే కదా, వాయాత్మ మియాత్మలచైతన్యమున నొకభాగమేకదా, నన్నేలమీరు దూరముననుంచెదరు" అని ప్రశ్నించుటయు, శంకరు డంతనిగర్వియై "ప్రజ్ఞామానుషవంచక" అను ప్రసిద్ధిశ్లోకమును పఠించుచు, "తానే పరబ్రహ్మమనియు, అవిద్యమగు శరీరము తానుగ దనియు తెలిసికొన్నవాడే వాగుదువు" అనుటయు లోకవిదిత మగు విషయము. రామానుజ డొకప్పుడు చోళరాజ్యమునందలి దేవాలయముల చూచుచు పోవుచుండి తిరు పతితిరునగరముచేరెను. అంతాయన దేవాలయప్రదక్షిణమొనర్చుచుండ నొకచండాలు ప్రీ ఆయనకగపడెను. ఆదలసామ్యుని రామానుజుడామెను కోరెను. "ఎదుట తాను పవిత్రరాష్ట్రమును, పార్వ్యముల నొకచైత్రు దేవాలయము, ఒకచైత్రు తిరువరికోటల, మరొకచైత్రు పరకాలయము మహాత్ముడు సేవించిన రావిచెట్టు ఉండ నేనెటుపోదును, మహాత్మా!" అని ఆమె నిర్భయముగా నడిగెను. తనయజ్ఞానముచే దైవభక్తుల నుర్రెయంగ జాలకపోయినందులకు రామానుజుడు చింతించి చైత్యవతులమునబ్రవేశించి మతమును పవిత్రమొనర్చుమని ఆమెను కోరెను. మహాపూర్ణుడగు నువు మరణి నంబియను చండాలుగువ్వని సంస్కారక్రియల వాచరించెనని విని రామానుజుడతని కడకేగి "స్వామి! తామిట్లు ధర్మముకప్పి పడింపవచ్చువా?" అని ప్రశ్నించెను. గురువు అందులకు "జ్ఞానోపదేశము స్వయముగ దహనమొనర్చిన రామునికన్నను, కూడుదన విడుదుని సంస్కారము చేసిన యభిష్టిరునికన్నను నేను గొప్పవాడను కాను" అని చెప్పెనట. అట్టి మహాపూర్ణుని శ్రీరంగమునందలి శ్రీచైత్యపులు మొదలగువారు దూషించుచుండ ఆయనకుమార్తె యోగ్యజాలక తిరుప్పవార్వార్ అను చండాలుని తనయం దైక్యముచేసికొన్న రంగవాధుని చైత్యపురెవ్వరును పూజించరాదని పలికెనట. తిరుప్పవార్వార్ అను పతి డొకచండాలుడు. అచారవంతులమనుచును అతడు పరిపాలమునందు పడియుండ చండాలురు కొనిపోయి సాళిరీయము, అతడు జన్మచండాలుడుకాదనియు పూనిపెట్టుదురు. ఇత డమదినమును శ్రీరంగమున రంగవాధదేవాలయవార్వార్ అనుకడ కరులించి భగవన్ను తి నేముచుండెను. అర్చకులు అతనిపై రాబురువ్రయించిరి. ఒకవాడు రంగవాధుడు ప్రభావార్చకుడను. లోకసారంగ మహామునికి స్వప్నముందు కనబడి తనభక్తుని మోపికొనిరమ్మని చెప్పెనట. అర్చకు డంత తిరుప్పవార్వార్ అను పిగలవెంట తనమాపులపై తెచ్చెను. దేవుడు తనభక్తునకు దర్శనమిచ్చి అతనినిరసనా దైక్యముచేసికొనెను. నల్లకొయనువరకు శ్రీరామానుజాచార్యుల శిష్యుడు. ఈయన మైశూరురాజ్యమునందలి యాటవెనులకు చైత్య వతులమును గడపెను. మధురవద్ద చైకేపడియందొక వాడు చైత్యవనిహ్మములుగల శివములేలమండ అతడాశివ మును తీరమునకు తెచ్చించి దహనమొనర్పించెను. అందులకు పరదరాజస్వామి ఆయననుమెచ్చి నల్లకొ (అనగా మంచివాడు) అని పేరుబెట్టెను. జనులందరును చండాలుశవదహన మొనర్పినందులకు నల్లకొను గర్హించిరనియు, పరదరాజస్వామి వారిని నివారించి అతను నద్యర్థమడని చెప్పెననియు కొందరుచెప్పుటగలదు. శ్రీరామాను జాచార్యులు తిరువారాయణపురమునందలి శ్రీవారాయణుని దేవాలయమును పునరుద్ధరించుటచేను, స్వప్న మున వారాయణు డగవడి ఉత్తరవగ్రహము ధిల్లిపాదుషు ఎగువనందున్నదనిచెప్పి అల్లిపాదముతో నచట కేగి తన మహిమచే పాదుషునుమెప్పించి విగ్రహమును గైకొని తిరిగివచ్చునపుడు శ్రీశివు డొంగలడ్డగించిరి. అచటనున్న చండాలురు కొందరాచార్యులకు పహాయపడి వారిని, విగ్రహమును కాపాడిరి. వారిపహాయ్య మునకు మెచ్చుకొని రామానుజుడు వానికి "తిరుగులతార్" అను పేరుకొనుటయేగాక తెలూరు; శ్రీరం

గము, మేల్ కోట దేవాలయములలోనికి సంవత్సరమున కొకమారు దేవపూజకు రానిచ్చునట్లు చేసెను. అవంతి పురములలోని కదిరి నరసింహస్వామి దేవాలయమునందుకూడ అవానిగా చందాలరు పూజనల్పి ముడుపుల నర్పించు ఆచారముకలదు.”

—The Hindu.

సదాపచ్చెట్టు :—

“సదాపచ్చెట్టు భూతతర్జకము దప్పి ప్రాంతములలోను వారకును. ఈచెట్టు రెండు లేక రెండున్నర అడుగులకన్న పెక్కు ఎత్తుకైన కెదుగను నన్ను నిరమ్మలుగలిగి నుజ్జగయెడును నీచెట్టు మాత్రమ కందముగనుండును. రిక్కుచ పరిమాణమును గలిగియుండినను అకులు వాటినిర్మాణాకృతియు ములుగింకలను పోలియుండును. ఈచెట్టు మొట్టిమంటి కుండరకును ఒక విధమును గాఢమును గంధమును గలిగియుండును. అకు ను యెట్టి వ పాస్త్రము అధనుము చదునై దునినువములవర కేరియు వాసనను గలిగియుండును. ఈచెట్టుయొక్క గంధ మింపుగనుండదు. ఈసదాపచ్చెట్టు ప్రాచ్యులతిచివై ద్యవిధానములందు స్థానము లిగియున్నది. దీనికి లాటిన్ భాషలో Ruta Graveolens అనియు అంగ్లములో Garden Rue (గార్డన్ రూ) అనియు కేర్లుకలవు. సంస్కృతమున నీయోషధికి కథపుష్ప, మిసి, మింశ్రేయ, హింసోయ, సదాప యన్న ను నామములు కలవు. దీనివచ్చియాకు చేరుగను, కారయుగను, వెగటుగనుండును. చేరు చిరుచేరు గలిగియుండును. ఈయోషధి యొక్క ప్రతిభాగమును వైద్యులచే నుపయోగింపబడుచున్నది. అంతియొగాక భూతవైద్యులుకూడ దీనిపై పెక్కువగ వాధారపడియుండురు. భూతభయము నివర్తించుటకు సదాపఅకులభూషణము చేయుచుండురు. దీనివలన భూతిభయము నివర్తయగునని వారు నమ్ముచుండురు. ఈక్షిపధి మేహము, వాతము, శీష్మము, వైత్ర్యము మొదలుగాగల కారకవ్యవస్థలైన పనిచేయుటలో ప్రసిద్ధిగన్నది. సమయానుకూలవర్తనమును ప్రదర్శించు నీయోషధిని వైద్యులు తరుచువాడుచుండురు. ఇంక నీయోషధియొక్క చేరు చేరుభాగము లెటు లుపయోగింపవచ్చునో యెట్టి నుణములను గలిగియున్నవో తెలిపెదము. సదాపఅకు చులవిధములుగ నుపయోగింపబడుచున్నది. దీనియొక్క నుణప్రధాన్యతవలననే యిన్ని విధముల నీపుత్రముపయోగింప బడుచున్నదని మరయుకమాను చెప్పవచ్చును. సదాపఅకులనించుక అముదముతో వెచ్చిత్రేసి గడ్డకుకట్టునెడ గడ్డనుపొరించును. ప్రథమదశయంచున్న గడ్డల కీయాకులు కట్టబడునెడ నవిత్తరలో ననే పక్వక్షితికి కొనిరాబడును. సదాపపుత్రముల (యెంజీనవిగాని పచ్చివిగాని) యొక్కరసములేక కషాయము అననమువంటి వస్త్రీ (పిచ్చికారీ) చేపినయొడ విడ్డలకు అశీర్ణమువలన గల్గిన ఈడ్పులు (Convulsions) నివారణమునకు. పచ్చియాకులనూరి బ్రాంది, సారాయి, చిగురుసారాయి యీ ద్రవములలో నెత్తానిలో గాని కలిపి పశుపాత్రయవచ్చినవారికి ప్రథమదశలో నుపయోగించిన ఆవ్యాధి కురుదును. ఎందుటాకుల మార్గము విడ్డలకువచ్చు దగ్గరను నివారించును. సదాపపుత్రములను నీడనుంచియే యెండలెట్టి మార్గముచేసి వామరూతములలో (ఏలకులు, లవంగములు, చాల్సిరిచెక్క, వాగ శేనములు) కలిపియిచ్చినచో అగ్నిహిం ద్యము (Dyspepsia) పడుదును. ఎందుటాకులమార్గముతో హారతికర్పూరము, తాటిచెల్లము, షటికపంచ దారకలిపియిచ్చిన గర్భప్రాసము గలుగును. పచ్చియాకులరసమును విడ్డలకొననునెడ కడుపులోనున్న నులి పురుగులు బయటబడును. ఈ అకులొకకట్టగాకట్టి విడ్డలగుండియలపెనుండిననే నులిపురుగునచ్చిచేయు నని చెప్పుబడియున్నది. సదాపఅకులను బట్టిచెట్టునెడ (Distill) ఒక విధమైన తైలము బయటబడును. ఈ తైలము చాలయుపయోగమైనదని ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవైద్యులచే నంగీకరింపబడినది. ఈ తైలమునకు ఒకవిధమును వాసనగలదు. దీనికి కొంతవరకు మర్దునిచ్చు నుణముగలదనవచ్చును. దీనివాసనయందే తీర్ణమును గలిగించు శక్తియున్నదని నిర్ధారణచేయబడినది.”

—డాక్టర్ యస్. శేషగిరిరావు యల్. ఐ. యమ్.

115 వ ం ద్ల వృత్తం :—

హైదరాబాద్లో మసీదుపాలకుడునుండిన మాలావాదయ్యకు అల్లులందరీను గారి నడుమచనిపోయిరి. చనిపోవునరీక వారివయస్సు 115 వండ్లు. ఇరవై సంవత్సరములవగము ఆయుర్దాయముగల భారతీయులలో ఇన్ని వండ్లవఱకు ప్రతికీయుండుట అశ్చర్యకరమే.

పాటవినుటకు బాములు వచ్చినవి :—

కాలిక్టువద్దనున్న శేషయ్యారవకొంతమంది పైనికులుండిరి. వారురాగ్రంథముందు పూటకాగ్రంథు బాయించునుండెడివారు. ఈపాటవినుటకు వరుసగా రెండురోజులు పాముబంద్యించి, పాటపాడునపుడు భయములేక వచ్చెడివి. ఇట్లు వచ్చినవాటిని నడవజేసేములనుబట్టి చంపిరి.

ఒక విచిత్రమైన కుక్క :—

అయ్యారు వాల్మీకీలో చేరిన నికాయ్యరమందు నొక రాష్ట్రమును గోదావరియొద్దను సంవత్సర వర్షం రిము భజన చేయుచుండెను. ఒకకుక్క యెచ్చటినుండియో వచ్చినది. భజనములతో రాటు గోదావరిపూవ మునకు సంవత్సరవర్షంరము పోవుచుండెను. మున్న కాడీకలహంక పంపమనాడు గోపాల కాల్య సమాప్తి కోలాటాడ అది గ్రామజనులతో గోదావరిపూవము చేరినప్పుడు మగ్గమధ్యమున మృతినొందెను. భజన పరులకుక్కను జీరల గోదావరిలో నుంచి పుష్పములతో నలంకరించి భజనతో నెహాధిగావించిరి. తాలూకా ప్రాంతజనులు ఈవిచిత్రపాఠమేను మరణమునకు దుఃఖించుచున్నారు. —గోలకొండపత్రిక.

పామును ముద్దు గొనిన పడతి :—

పోలవారిచలనుండి పాయాపేటకడను పర్వతవచికిర్యకుడును, అతనిభార్య మాల్లాయమ్, అతని కుమార్తెయు రంగూనునకువచ్చి జీవితోపాటకకాలముందు పర్వములలో నతివిషపర్వమును వాగదర్శముపై తమ కుగల యధికారప్రదర్శనమును గావించుచున్నారు. దుష్టపర్వమును ముద్దు పెట్టుకొనుటను జానుటలేని మొదటిమూరి, 12 అడుగులపైగా నిడివిగల యొక వాగపర్వమును మాల్ల తన నేమాయమల్లును దుట్టుకొనినప్పుడు యెగాక ఇట్టిపర్వములను మూడిని ఆమెముద్దు పెట్టుకొనును. శోరలదెరచి పర్వములతోమ్మ కలదుటకు ప్రయత్నించినపుడువామె ఆరిపెంతువతో తప్పించుకొనును. ఈపాములకు విషప్రారికములగు దీర్ఘములగు కోళ్లలను తీసివేయలేదు. మాల్లాయమ్జావిన ఈపాములకు ఉత్సాహము. ఒకటొకటిగావని బుట్టలోనుండి తమవద

గలనుబాది ఇట్టటుకొంచెము యిది అతిశయంగా మార్చుకొట్టును. కాని ఆమె తెలివితో కోరికలెప్పుడు రప్పించుకొనును. మాట్లాడుటకుంట్లించివుడు సర్వములుకూడ చిద్దగలుగబడి వాట్టుకూడును. పిమ్మట మాట్లాడి వానిని ముద్దు పెట్టుకొనును. ప్రవర్తనము అత్యున్నతముగనుండెను. ఇందు నిరాశము, నైపుణ్యము, ధైర్యము మిగిలేమైయుండెను. మాట్లాడినపుడును సర్వములవద్ద నుండినపుడును యువకుడుకుట కడు విశ్రమము.

చేపక ముచ్చన కి శుభము :—

వాట్టుకల్లాడును కొందరు తెల్లనిక పెద్ద చేపనుపట్టిరి. దానికొకపుడాల లావుగనుడుటచేతను, చేపచాల పెద్దగుటచేతను చేపలిగొనువారిందరును దానియట్టును యూరిరి. పూన్ పూన్ మార్కెటు చేపల వ్యాపారియొకడా చేపనుకొని దానిని కొనించగా దానియందరమున పూర్ణముకములుగల మగకపువు విగ రతీపయై యుండెను.

జపాను చేప పు “మైలాకు” :—

జపానుచేపలలో ఒకానొక ప్రాచీనము జాదమున, దక్షిణముండిన యేడుపానుల కొక్క మొదల పెల్లించిపేది పేదవానిపేదనుండి బాకలియలుగా నరచిచేరి వేళ్లను వాల్చింటిని పుచ్చుకొనుటకు సిద్ధులించెను. వేళ్లను పోగొట్టుకొన్నదానిని పోలీసునిర్యంధముతో అనుభవించి తెచ్చిరి. అతని ఎన్నిచూరుల ప్రక్షింది నను ఆక్రూరుని పేరుగాని దిరువామాగాని తెచ్చుట కంగీకరింపఁ దయ్యెను. ఋణమునకై వేళ్లనుకొన పుచ్చుకొన్న ఆక్రూరుడు “పేక్సియరు మర్చెంటు అఫ్ జపాను వాటకమునఁ బ్రవీణుడయిన మైలాక్కు”ను దలపించుచున్నాడు.

732 పానుల ప్రేలో కాంత రగతయగుట :—

పరీవియా వాస్తవ్యురాలగు మిసెఆల్బెన్ బ్లక్ అనువామె నలువదియేండ్ల ప్రాయమున అకాలమరణము కెందినది. ప్రపంచమున కంతకును మూలకమురాలగునీమె యీప్రాయమున 732 పానులు కూగినది!

గంటకు 195 మైళ్లు ప్రయాణముచేయు టపావాయు విమానము :—

బ్రిటనులో గంటకు 195 మైళ్లు ప్రయాణముచేయఁగల టపావాయువిమానము రేయరగుచున్నది. దీనిలో రెండుగడులుండును. ఒకటి విమానము నడుపువారి కిద్దరకుఁజాలినదిగను, రెండవది టపాయందుట ను సేర్పరుచుచుండును. మొదటిగదియందు ఒకఁడు విమానమును నడుపునపుడు రెండవవాడు పరుండుటకు ఏర్పాటుచేయఁబడినది. విమానము నడచునపుడు టపావిమాన మాయుయందొలుగును, టపాలందింపుటకును తిరుగా పుచ్చుకొనుటకును తగినయేర్పాటులు జరుగుచున్నవి.

గొడుగుల న దైకిచ్చు రైలు కంపెనీలు :—

అంగ్లాండ్ కమున యిం. యిం. యిం. రైల్వేవారు ప్రయాణికులకన్నిసౌకర్యములను కల్పించుచు న్నారు. రైలుకుండి ఇంటికీతోపునపుడు వానకురియుచున్నయెడల 2 పిల్లలగుల డిపార్టుమెంట్ కి పెన్నీల అద్దెను చెల్లించి రైల్వేవారివద్ద గొడుగులను బడయవచ్చును. వారముకోజాలకుపైగా గొడుగునుంచుకొన్నవారు ఒకపిల్లలను పెన్నీలక చెల్లించవలసియుండును.

జాదమాడి భార్యను గోల్పోయిన కలియుగ ధర్మరాజు :—

జాదమునందు భార్యనొడుట విశ్రమగ కన్పించినను వార్తాయందట్టిది అరిగినది. ఇరువదారు సంవత్సరముల పోలెండు యువకుడొకడు నిరుద్యోగముచే దిక్కుతోచక అనుదినమును జాదమాడుచుండెను. చాల నవ్వెనది నువకు భార్యనొడ్డి ఒడిపోయెను. జాదమునకుగాను భార్యను 4 పిల్లలగుల 8 పెన్నీల కిమ్మకునేరికి.

గలవనాది ఇట్టటుకొంచెము దీని అతివ్యవసాయముకొట్టును. కాని ఆమె తెలివితో కోరికలెప్పుడు తప్పించుకొనును. మాష్టా వాట్లయారంభించినపుడు సర్వములకూడ పదగలవనాది వాట్లయారము. పిమ్మట మాష్టా వానిని మట్టిపెట్టెకొనును. ప్రతిదినము అత్యవసాయముగలదేను. ఇందు విరామము. సైపుర్యము, రైల్వేయి మిలిరమైయించెను. మాష్టా తనయిథుమును సర్వములవద్ద నుంచినపుడని యిహాకుండుట కడు చిత్రము.

చేపక ముపున కి శౌక వము :—

చాట్టులయ్యాయు కొంతమంది పెద్దచేపనుపట్టిరి. దానికొకపురాల బావుగనుండుటచేతను, చేపచాల పెద్దదనుటచేతను చేపలనువారించినను దానియట్టును మూగిరి. పూవపూవ మాట్లాడు చేపల వ్యాపారియొకడా చేపనుకొని దానిని కొనించగా దానియొద్దమున పూర్ణాక్షయియులుగల మిగతొకపు విగ కతీయై యుండెను.

జపాను దేశపు “మైలాక్కు” :—

జపానుదేశములో ఒకానొక ప్రాంతమున జనకొట్టుండిన యేడుపానుల కొక్క మును తెల్లించలేని చేపవానివద్దనుండి రాకొనియుగా నతనిచేతివేళ్లను వాల్చింటిని పుచ్చుకొనుటకు సమ్మతించెను. ప్రేమలను పోగొట్టుకొన్నవానిని పోలీసునిర్యంధముతో అనుచుతీకి తెచ్చిరి. అతనిని ఎన్నిమాదుల ప్రశ్నించి నను అతడును పేరుగాని చిరువామాగాని చెప్పట కంగీకరింపఁ దయ్యెను. ఋణమునకై వ్రేళ్లనుకొన పుచ్చుకొన్న అతడును “షిక్సియరు మర్చింటు అఫ్ ది నేషను వాటకమునఁ బ్రవీణుడయిన మైలాక్కు”ను చలపించుచున్నాడు.

782 పానుల స్త్రీలో కాంత రగతయగుట :—

వర్ణియో వాస్తవ్యురాలగు మివఆరెన్సెన్బర్గ్ అనువామె నలువదియేండ్ల ప్రాయమున అకాలమరణము కెందినది. ప్రపంచమున కంతకును స్థానికమురాలగునీమె యీప్రాయమున 782 పానులు కూగినది!

గంటకు 195 మైళ్లు ప్రయాణముచేయుటపావాయు విమానము :—

బ్రిటనులో గంటకు 195 మైళ్లు ప్రయాణముచేయుగల టపావాముమీసానము రయారగుచున్నది. దీనిలో రెండుగడులుండును. ఒకటి విమానము నడుపువారి కిద్దరకుఁబాలినదిగను, రెండవది టపాయందుటకు నును నేర్పరుపఁబడును. మొదటిగదియందు ఒకఁడు విమానమును నడుపునపుడు రెండవవాఁడు పరుండుటకు నీర్వాటుచేయుచునది. విమానము నడచుచున్నపుడు టపాపనులు చూచుచుండుటకును, టపాబిండిపుటకును తిరుగా పుచ్చుకొనుటకును తగినయేర్పాటులు జరుగుచున్నవి.

గొడుగుల న దైకిచ్చురైలు కంపెనీలు :—

ఆంగ్లదేశమున యర్. యమ్. యస్. రైల్వేవారు ప్రయాణికులకన్ని సౌకర్యములను కల్పించుచు వ్చారు. రైలుకుండి ఇంటికీపోవునపుడు వానకురియుచున్నయెడల 2 పిల్లింగుల దీపాదిలోను 8 పెన్నీల అర్థము చెల్లించి రైల్వేవారివద్ద గొడుగులను అడయవచ్చును. వారములో నాలుగుపైగా గొడుగునుండుకొన్నవారు ఒకపిల్లింగు వెక్కువగా చెల్లించవలసియుండును.

జూదమాడి భార్యను గోల్పోయి న కలియుగ ధర్మరాజు :—

జూదమునందు భార్యనొడుట చిత్రముగ కన్పించినను వాక్యాంధుడైతి జరిగినది. ఇరువదాని సంవత్సరముల పోలెండు యువకుడొకడు నిరుద్యోగముచే దిక్కుతోచక అనుదినమును జూదమాడుచుండెను. చాల నవ్వవడి కుదకు భార్యనొడ్డి ఒడిపోయెను. జూదమునకుగాను భార్యను 4 పిల్లింగులు 8 పెన్నీల కిమ్మకులేనికి.

19:—లండనునుండి శేఫుటవునుకు తక్కువకాలములో నైమానిక ప్రయాణమును సరిపెన ఎమిలొన్ గారిని ఆఫీసునించుచు బార్నిసార్వశౌములు తిరివార్త వంటిరి.

:—వేలూరు. చెరపాలలో శ్రీమతి కోనేటి భారతమ్మ గారు ప్రసవించిరి.

:—వేలూరు. చెరపాలనుండి విడుదలపొంది శ్రీమతి మడుంబ వేంకటమ్మ గారు ఏలూరు చేరిరి.

20:—తెనాలి. తాలూకానుండి నుంటూరు జిల్లాబోర్డుకు ప్రీతిప్రత్యేక స్థానమునకు సుందరమ్మ, శ్రీదేవి, సుబ్బారామమ్మ గార్లు పోటీచేసిరి. సుందరమ్మ గారికి 2805 వోట్లు వచ్చినందున ఆమె ఎమ్మెల్యే పదవిని పొందినది.

21:—తెనాలి. శ్రీ లింగుటూరి ప్రకాశము పంతులుగారి భార్య పామమాయమ్మ గారు సోదరమ హిందూ హోటలులో చనిపోయిరి.

:—కలకత్తా. పంగరాష్ట్రమున అస్పృశ్యతా నిర్మూలనమును గూర్చి ఆలోచించుటకు తత్వము ఎలవాడకు రావలెనని మహాత్ముడు తిరివార్త వంతులచే దేశబంధుదాసుగారి చెల్లెలు శ్రీమతి షోభికాదేవిగారు ఎరవాడకువచ్చిరి.

22:—లండను. దేశము మార్గదాను వి. ఏ. గారు ఈవినింగునూయను పురికలో భారత ప్రీతిచరిత్రను ప్రస్తుతించుచు నొకగొప్ప వ్యాపమునువ్రాసిరి.

:—డక్కా. శ్రీమతి సునీ బాలకా, పీమలతా ఆచార్య, షేక్ సాధుగార్లు కార్తీకపురం యూనియన్ కోర్టును పీకెటింగు చేసినందులకు మూడేసి, ఆరేసి నెలలు కఠిన శిక్షనుపొందిరి.

:—మున్సింగం. శ్రీమతులు చవలానుందరి, ఇందుమతి మిత్రగార్లు అబ్దుల్లా పురుషోత్తామయన్ కోర్టులో ఆరెస్తుచేయబడిరి.

23:—ఏలూరు. శ్రీమతి దామరాజు లక్ష్మమ్మ గారు చక్రిమ గోదావరి జిల్లాబోర్డునకు పథ్యురాలుగా నెమ్మెల్యే పదవిని పొందిరి.

:—మమూరు 25 గురు పి. తిరగతి ప్రీతిరాజకీయ వైదియ వేలూరు గెంట్రులు తెయిలునుండి కన్నమారు తెయిలుకు మార్చబడిరి.

24:—అపామదాబాదు. మహాత్ముని ఆశ్రమ నివాసియు, గుజరాతు కాంగ్రెసు కి2-వ నియంతయునగు శ్రీమతి తారాలెక్ మోడీగారిని కాంగ్రెసు ప్రచారము నలుపుచుండగా ఆరెస్తుచేసిరి.

25:—వరపాపురము తాలూకానుండి చక్రిమ గోదావరిజిల్లా బోర్డుకు శ్రీమతి పెల్లూరి. రత్నమ్మ గారు పథ్యురాలుగా నెమ్మెల్యే పదవిని పొందిరి.

:—మధువరము. గరబ్బుమ్మగారు శ్రీమతి పోమూరి శేషమ్మగారి ఆధిపత్యమున జరిగిన ప్రీతిలను, బహిరంగపథలో శ్రీమతి డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీదేవి ఎం. బి. టి. ఎస్. గారు ప్రీతివిద్యార్థివృద్ధిని గూర్చియు, పంచమ సమస్యనుగూర్చియు ఉపన్యసించిరి.

26:—లండను. గిల్లహాలో శ్రీమతి దేశము పానవాణిగారు ఉపన్యసించిరి. ఈవోలులో ఉపన్యసించిన భారత ప్రీతిలో ఈమెయొక్కమురాలు.

:—కరాచీ. సింధురాష్ట్ర కాంగ్రెసు కమిటీ దీక్షేటరు అను పేరుతో వ్యవహరించిన సీతాబాయిగారికి రెండు నెలలుశిక్ష విధించబడెను.

27:—లండ్ను. “వివరకు దొరకనము వారెటుల నిర్ణయించినను లోభియను కమిటీవారి నివేదికలో తెలుపబడిన సంఖ్యకు స్త్రీలప్రాతినిధ్యము లెగ్గునూడదు” అని లేగ్గులు హావవాదగాదు టైమ్సు పత్రికకు వ్రాసిరి.

పశ్చిమ బంగాళా మహిళాసభ కలకత్తా హాల్స్ కాలేజియందు జరిగెను. శ్రీమతి హేమలతాదేవి గారధ్యక్షత వహించిరి.

28:—బొంబాయి. గాంధీగారి సతి శ్రీమతి వేలావేనుగారిలో కాలికట్టును యాని మైరి. వేలవేనుగారు సుబర్బన్స్ ఆశ్రమనివాసి. కొన్ని సంవత్సరములు మలబారునందుండి వచ్చెను. నరసయ్యగారు దేవాలయము సంవర్ధమున కేరళ రాష్ట్రమునందు పీఠసంఘారము చేయుదురు.

:—కలకత్తా. సత్యబలాదేవియను, ఇంకను 6-గురు స్త్రీవారలంటిరును క్లయపు విధిలో ఊరేగింపు జరుపుచుండగా ఆరెప్పుచేయబడిరి. వీరికి 6 నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

29:—శ్రీమతి కస్తూరిబాయి శ్రీమతి వెలవేనుగార్లు మదకానుచేరిరి.

:—కలకత్తా. కిషోరు రాజ్ కియ మహాసభ జరుపవలెనను ప్రయత్నములో శ్రీమతి కనకాల రానగ్గి అధ్యక్షురాలిని, మరి 25 మందిని ఆరెప్పుచేసిరి.

:—యూనైగండ్. బహింకు సత్యాగ్రహ ఆశ్రమము ఆశ్రమ సంఘముని నిర్ణయించి సదరు ఆశ్రమమును పోలీసువారు వసతులుకొని శ్రీమతి మరమాముఖర్షియను నామెను ఇంకను 5-గురు స్త్రీవారలంటిరును ఆరెప్పుచేసిరి.

30:—మదరాసు. తిలకు ఘట్టమున ఆస్పృశ్యతా నివారణ హోరిజంట్ ద్వయములనుగూర్చి శ్రీమతులు కస్తూరి బాయిగాంధీ, కలెన్సుసతిగార్లు ఉపన్యసించిరి.

డి సం బ రు

1:—శ్రీమతి కస్తూరిబాయి గాంధీగారు కాలికట్టుచేరిరి.

:—బొంబాయి. హిందుస్థాన వేపాదకపు చైర్మన్ గను జీ. టి. మెహాసగారి భార్యయగు మణికోదెను మెహాతాగారు ఆర్థికమున ననుసరించి ఆరెప్పు చేయబడిరి.

:—వేలూరు చెరపాలనుండి విడుదలపొంది శ్రీమతి వేదాంతం కమలాదేవిగారు కాకినాడచేరిరి.

2:—దిల్లీ. సుశీలాదేవి వేగడిడి ఆమె స్త్రీ దిల్లీ కుట్రకేసులో పారిపోయిన ముర్దాయి అను ఆపోనాపై ఆరెప్పుచేయబడి విడుదలచేయబడిరి. ఆమెను దిల్లీవిడిచి పొమ్మన్నందున చంబాబుకుపోయెను.

:—శ్రీమతులు తంగిరాల సీతారామమ్మ, పాలకోడేటి క్యామలాంబగార్లు రాయచెల్లూరు స్త్రీలజయిలు నుండి విడుదలకాలడి మద్రాసుచేరిరి.

:—బరంపురము. రాజమహేంద్రవరము చైత్య సేవాసదనము అధ్యక్షురాలగు శ్రీమతి లక్ష్మల కామాక్షమ్మ గారు స్త్రీసహజము తరపున దిగుమర్తి వారియింటికివద్ద కథజరిపిరి.

3:—శ్రీమతులు కస్తూరిబాయిగాంధీ, ఊర్మిశాదేవిగార్లు పట్టించిరి.

:—కాచిగూరు. శ్రీమతి సుమిత్రదేవిగారు, శ్రీ. బా. స. చట్టము 17 ప్రకారము 6 నెలలు కఠినశిక్ష రూ. 50 జరిమానాయు దిల్లీ మాజస్ట్రీటుచే విధింపబడెను. ఈమె కుటుంబమువారందరు ప్రభుత్వ ప్రతికూలురు కావున యీమెకు తక్కువశిక్ష వేయట నిరుపయోగమని మేజస్ట్రీటు తీర్పులో చెప్పి యుండెను. ఈమె అపిలుచేయగ న్యాయ జనులుగాదు విచారించి, ఆమెకు శిక్ష విధించునపుడు ఆమె చేసిన పేరమునుపట్టియే నిర్ణయించవలెను గాని, వారి కుటుంబ కలితములపట్టి శిక్షించుట న్యాయ ముకాదని జడిగారు చెలిపిరి. ఇప్పుడనుభవించిన శిక్ష జాలునని విడుదలచేసిరి.

- 4:—మధుర. శ్రీమతి మధ్యమ్య గారు రాజకీయ ఖైదీస్థానిక కారాగారమునుండి గవర్నమెంటు ఆను
వుత్రికి ఖైదీయగు శ్వర చిత్రేష్వర మార్చబడిరి.
- 5:—రాయచేలూరు జయలునుండి రెజిస్ట్రారివాసినియగు శ్రీమతి రామానుజమ్మ గారు విడుదల అయిరి.
- 7:—మదరాసు. శ్రీమతి కజమ్మ సతిగారిని అరెస్టు చేసి వదలిపెడిరి.
- :—చేలూరు. డా. పియ్యుమత్తమ్మగారు, శ్రీమతి వ. వాగరత్నమ్మగారు జయలునుండి విడుదల
కొందిరి.
- 8:—తిరుయల్లో ఉర్మిరాజేవిగారును, చలనచేరిలో కమ్మారెడ్డిగారును ఉపన్యసిందిరి.
- 9:—మదరాసు. శ్రీమతి కజమ్మ సతిగారిని అడయారులో అరెస్టుచేసిరి.
- :—అగస్టు 10-న డేడి బల్లారిలో అరెస్టు అయి వాలుగు మాసముల విడియైన పి. క్లాసుపాండి బల్లారి
జయిల్లో కిక్కురార్చిచేసుకొని విడుదల అయిరి. కేటానుకు ప్రయాణమైరి.
- 10:—చేలూరు. శ్రీమతి ఆమ్మపూర్ణమ్మ గారు కృష్ణ జిల్లావివాసినియగు పి. తరగతి ఖైదీ శ్రీలక్ష్మణయ్యనుండి
విడుదల చేయబడిను.
- :—మదరాసు. శ్రీమతి కజమ్మ సతిగారికి ఏడాదికిక్.
- :—తెనకా. ఏమీ బాన్సుగారు మొసామెడీన్ కు అనుకొనిన దానికంటె అమెయందుగనే చేరిరి.
- :—కృష్ణ జిల్లా వివాసురాలు శ్రీమతి చెంకమ్మ గారు రాయచేలూరు జయలునుండి విడుదలచేయబడిరి.
- :—రెజిస్ట్రారి. అంజనాదేవి అశ్రమ ద్వితీయ వార్షికోత్సవము.
- 11:—చెన్నపురి. తిరువల్లిక్కేడి 'మివర్న' బ్యూటీఫీయట్ కాలేజీలో శ్రీమతి రంగయ్య కన్య ఆంధ్ర
విద్యార్థులకు ఒకటంటుంబము వారివలె మనవలెనవి హెచ్చరించెను.
- :—శ్రీమతి కమ్మారెడ్డిగారు, ఉర్మిరాజేవిగారు క్విలాండ్ కిలోయిరి.
- :—కల్లికోట. స్వదేవదర్శన మండలివారి తృతీయ ప్రదర్శనమునకు శ్రీమతి అమ్మస్వామివాధన్ గారు
ప్రారంభోత్సవము జరిపిరి.
- 12:—అనామదాబాదు. సంఘ సంస్కరణసంఘపు ఉపాధ్యక్షురాలగు శ్రీమతి డేడి ఒద్దాగారి రమణా
రాయిగారి పిటిషనుపై 14 సంవత్సరముల వయస్సుగల జయలుబాలిక వివాహము నిషేధించుదు
జిల్లాజడ్జిగారు ఇంజంక్షను ఉత్తరవుకొనిరి.
- :—శ్రీమతి కమ్మారెడ్డిగారు, ఉర్మిరాజేవిగారు మంగళూరువెళ్లిరి.
- :—కంకల్. శ్రీమతులు రాణీబాలాదేవి, వినుచాలాదేవిగారు క్లయివుటిలో ఉిలేగింపు జరిపినందులకు
చెరి 8 నెలలు కఠినఖైదు విధించబడిరి.
- 14:—చేలూరు. ప్రభుగారిసతి (కమలాబాయి అనునామె) విడుదలచేయబడిను. ఈ మెధర్త అజయలు
లోనే యున్నాడు. ఈమె అయనతో మాట్లాడినచెవును.
- 15:—మాండ్లివిడి. శ్రీలక్ష్మణమాడ ఓటెను అధికారము ఇవ్వబడవలెనకు చట్టము ఉదాగ్నే పార్లమెంటు
లోగాకొందుడెను.
- :—మల్లవనాడు తాలూకాలో బోర్డువారు శ్రీమతులు కమ్మారెడ్డిగారు, ఉర్మిరాజేవిగారును పిల్ల
నిందిరి.
- 17:—కూనూరు. శ్రీమతి పి. కృష్ణమివాన్ అధ్యక్షులకు జరిగినసభలో గురువయ్యారు చేవాలయములోనికి
హరిజనుల ప్రవేశము కొందు తీర్మానించిరి.

గ్రంథపరిచయము

త్రిలింగలక్షణసారము:—

ఇదియొక యాంధ్రవ్యాకరణము. ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. తోడ్డువారు, నూతనముగాఁ బ్రకటించిన వ్యాకరణజాతిక ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. గ్రంథకర్త, “ఉభయభాషామనోహర” యిందు వరసింపఁకాత్రి గారు. ప్రాకాశకులు, ఇ. మా. గోపాలకృష్ణకోమ, మధుర. రహదమి 2201పుటలుండును. విద్యాన్ బ్రహ్మశ్రీ గంటిశోగి సోమయాజులు, ఎస్. ఏ. ఎల్. టి. గారున, ఆంధ్రవ్యాకరణపారంగతులు బ్రహ్మశ్రీ వరుల చినసీతారామస్వామికృష్ణులువారును, బ్రహ్మశ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య ఎస్. ఏ. ఎల్. టి. గారును నీగ్రంథమును చక్కఁగఁ బ్రకంపించి యిచ్చిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు: తైలి సర్వజనసహృదయమై యున్నది. ఆంధ్రకవ్యార్థలకు మిక్కిలి యుపయోగమయిన గ్రంథములలో ఇదియొకటి. ఉత్పరిపాత శాలావిద్యార్థుల వ్యాకరణజ్ఞానాభివృద్ధికి మిక్కిలి తోడ్పడఁగలదని మావిశ్వాసము. వలయువారు, “ఇ. మా. గోపాలకృష్ణకోమ, మధుర. (లేక) బ్రాహ్మ్య, మద్రాసు” ఈవిధముగ వ్రాసింఁ బడఁజేయఁగలరు.

శోభావతి:—

గ్రంథకర్త ఆ. పే. పిరాట్టుయ్యగారు. పదీయాశ్రయల శైలవ్రాయమున నే ఇటువంటి యుత్తమసాంఘిక నవలను రచించిన వీరుమిక్కిలి ప్రశంసనీయులు. తైలి మృదుమధురమధునయ్యమై, చదివినకొలది చవు లూర జేయుచున్నది. సాధారణముగా ప్రతియింటిలోను, భర్తతోఁగలపి సంపారమఖుమనభవించెదమని గంపెదాశతో నేతెంచిన చిన్నకోడలిని, మొరటుఆత్రిలుపెట్టు చలుబాములను గన్నులనుఁగట్టివట్టుగాఁ జూరించిన వీరిచవానైపుణ్యము క్లాపూపాత్రము, తనగౌరవానికిఁదగిన సంబంధముగాదని మొదటినుంచి భార్యను నిరసించిన వట్టాభిరామయ్య—ప్రేమనుజంపుకొని భార్యనుమానించిన కూరుడైన వట్టాభిరామయ్య—చివరకుఁ దనభార్యయను శోభావతి సహనముమొదలను నునుగుఱుంజులచేతనే మనోచరిత్రనము గలిగి, చక్కాత్రాచరత్రుఁడై భార్యను ప్రేమించును. నునుజాలవాలయను శోభావతిపాత్రకు విరుద్ధపాత్ర (Contrasting character) యనఁదను మాణిక్యముయొక్క గయ్యాళితనము, ముక్కుచము, బాగాఁజిత్రించఁబడినది. ఈవిషయములో ఈకవయిత్ర త్రొక్కినది చుక్కీనీయర మహాకవియొక్క పాత్రపోషణారీతులలో నొకటి. ఇందలి సంభాషణలు హృద్యములుగానుండి చదువరులకు గ్రంథవకనాపేక్ష నినుమడించుచున్నవి. గ్రంథము ప్రతివారు—అందున ప్రతిసోదరియు—చదువదగినది. ఈగ్రంథములు వలయువారు, శ్రీమాన్ తెల్వ పిళ్ళయ్యగారు, నెం 4, టంకపాల ముద్రాయలునాయగిపిలి, పాతచాకలిపేట, మద్రాసు.

—కర్ణాచి వేంకటేశ్వరుల ది. ఏ.

చిత్రకథలు:—

2, 3, 4, 5 భాగములు. ఎలిమెంటరీస్కూలు విద్యార్థులకు ఉపయుక్తముగ నుండునట్లు శ్రీ నిడమర్తి సర్వనారాయణయ్యార్ ది. ఏ., ది. ఇ. డిగారిచే వ్రాయఁబడినవి. ఆయాతరగతుల విద్యార్థులు ఆయాకథలను చదివి స్వయముగ అర్థముచేసికొనజాలు సులభతైలిలోనున్నవి. వీరి, ఉన్నతభావములు విద్యార్థులచేతమనముల పొత్తుటకు ఈకథలెంతయు సమర్థములు. మనపురాణములనుండియు, ఆంధ్రభాష్యములనుండియు మాత్రమేగాక విదేశచరిత్రలనుండియు నిందలికథావృత్తములు గైకొనఁబడినవి. ఈకథావాచకములు పాతకాలాధికారుల ఆభినానముకొందునని నమ్మెదము. ఈభాగములవల వరుసగా 0.2.0; 0.3.0; 0.5.0; 0.5.0. ప్రకాశకులు ది. వేంకటేశ్వరరావు ఆంధుకో; కైకబాప, కృష్ణాజిల్లా.

వీర యువకులు :—

ఇరియొక ఆపూర్వమును చారిత్రకకథాగ్రంథము. ఆంధ్రచారిత్రకగ్రంథమున రచనచేసినట్లును కాకతీయచరిత్రకు సంబంధించినది. ప్రతియాంధ్రుడును చదివీతీరవలసిన గ్రంథము. ఇందలి ఆంధ్రవీరయువకుల గావించిన సాహసకృత్యములు అద్భుతమైనవనియు. “కాకతీయులకు వారెల్లప్పుడును పెట్టనికోటలై మెప్పుగాంచిరి. కాని యింతటితో వారివీరవాదులు ఆంధ్రవీరులచరిత్రములో శేషాలతో రంగియుండలేదు. వారి వాదులు లింటిపేరులగగలిగి వారిపుత్రులును పౌత్రులును సంకపారలచర్యముగ కేటికిని కృష్ణానదీదామరీ ప్రాంతేశమున పేరెన్నికగన్న కుటుంబములయి మెప్పునంగచున్నారు. ఈ కుటుంబముల వారిప్పటికిని వారీశూన్యలగు వీరయువకుల మహాకృత్యము శ్రీశైలకు కర్ణపేయముగ కర్తవ్యముచే యున్నారు. వీరమాచన్నసంతరినాడు వీరమాచనేని చార్తె వారు. ఇల్లీశక్తుంగల యాంధ్రవీరుల సంకములవారు అమరశేనివారు; గోగిశేనివారు; పిన్నుకుశేనివారు; పూతిశేనివారు; చర్యశేనివారు; కామిశేనివారు; తాడిశేనివారు; నల్లభశేనివారు; ఎక్కేనివారు; విక్కిలిశేనివారు; మారవశేనివారు; మైశేనివారు; రామిశేనివారు; దొడ్డుపేనివారు; త్రిపురశేనివారు నైవలయుచున్నారు.” బ్రాహ్మసైన్య 188 పుటలు. ప్రకాశకుడు: ఈ. కొండలరావు. చాడిచవారియిల్లు, గాల్చినకోటేట, మచిలీపట్టణము.

పత్రికా పరిచయము

విశోధిని :—

అంగమునందలి టీట్ లిట్టు, అస్సర్పు మొదలగు విశోధపత్రికలభావము తెనుగున మాతనము గావించువారింప బడుచున్న విశోధినికి మాస్వాగతము నిచ్చుచున్నాము. భాషభిమానులను, విజ్ఞానగ్రంథులును, శాస్త్రులను, ధనికులును ఆగు శ్రీవీ. గోపాలస్వామివార్యులుగారు దీనికి జననంనుటచే పత్రిక యెట్టిబాలార్పములును లేక నిరంకోరాయముగ పాగునకుట నిష్క్రమము. చందా ఒక్కరూపాయమువ్రామే యుండుటచే అందరి అందు బాటునకుండును. ‘ఓం’అను సంపాదకీయమున తెలుగుపత్రికలమగుర్ని ఆలోచనలేవు కొన్ని వాక్యములు గలవు. ఏవ్రోయి; శేటిపడుచున్న గారి అధికప్రసంగము, మామీరశేర్లు; మాయంటిపైగొడు, మైలాపదామరా, మాలసంగ; లోకపంచారము మొదలగువ్యాసములు హస్త్యరసమిలితములు. ‘వత్ససలాట’అను కీర్తిక క్రింద హస్త్యులు పుట్టించుచిత్రిములు చేర్చబడినవి. మొత్తముమీద తెనుగున ఈ పత్రికపదవి నూతనము. డబుల్ బ్రామ సైన్య 82 పుటలు. ధనసాహ: 234, గోవిందప్పవాయకశ్రీనివాస, జి. టి. మదరాసు.

తీర్పుల పత్రిక :—

బ్రాహ్మసైన్య, మైకోర్లులు, వీరీకాస్సిలు మున్నగువ్యాసపాదములను గురించియు వానియందు చర్చించుటకు చట్టములను గూర్చియు, ప్రకటింపబడు పాక్షికపత్రిక. సంపాదకులు శేలమాతల ముబ్బరాయుడుగారు. టి. ఏ., టి. యల్., అద్వకేటు, నెల్లూరు. ఈ పత్రిక బ్రాహ్మములకందరిని, ముఖ్యముగా వీరదర్లు, పంచాయతీకోర్టు ప్రెసిడెంట్లు మున్నగువారు చదువదలినది. ఇట్టి పత్రికయాంధ్రభాషయందు ఉత్తీర్ణమును టను ఇదియే మొదలని చెప్పవచ్చును. ఇట్టి యావత్రికను ఆంధ్రులందరిని సంపాదకుల యానుకూలద్యమమును జయప్రదముగ పొందింతురని నమ్ముచున్నాము. చందా రు. 2-0-0. కొందూరు అప్పయ్య, ధర్మాటి రామయ్య. పల్లెవర్లు ఆంధ్ర ప్రాచుషేటర్లు, నెల్లూరు.

ఆంధ్రప్రకాశిక :—

చరిత్రగల తెలుగువారపత్రికలలో ఆంధ్రప్రకాశికయొకటి. అది ఇప్పుడు పునరుద్ధరించబడుట కదను అనందించు? దీనింబడు నాలుగవ తేదినుండి అది వారపత్రికగ క్రమమున ప్రచురించబడుచున్నది. డబుల్ బ్రామయ్యవ్రాసిన ఏనిమిలిపుటలు. సంవత్సరపు చందా 2-0-0. విడిపంచిక అరణా, తెలుగువారపత్రికలలో నిది మిక్కిలి చరకయైనది. కావున విశేషప్రచారమునుటకు అవకాశముగలదు. పత్రికనీతియు వికలాభయములనే జల్లదించుచున్నది. ధనసాహ: ఆంధ్రప్రకాశిక, చాళిశేట, మదరాసు.

స్థానికస్వపరిపాలనచరిత్రయందునూతనాధ్యాయము:—

శ్రీమతి రాధాబాయి సుబ్బరాయను సేలము జిల్లాబోర్డు అధ్యక్షులకు అభ్యర్థినిగా నున్నదను విషయమునుగూర్చి గతమాసమున కొన్నిపత్తులువాసితిమి. డి సెంబరు 20వతేదీన సేలముజిల్లాబోర్డు అధ్యక్షునిఎన్నిక జరిగినది. అభ్యర్థులిరువురు:దివానుబహదరు యస్. ఎల్లప్పచెట్టియారు, మదరాసుశాసనసభాసభ్యుడు; శ్రీమతి రాధాబాయి సుబ్బరాయను. మొదటివారికి 30 ఓట్లు; శ్రీమతిగారికి 20 ఓట్లు వచ్చినవి. ఎల్లప్పచెట్టియారు ఎన్నుకొనబడినట్లు ప్రకటించబడెను. అంతట శ్రీమతి రాధాబాయి లేచి ఇట్లువన్యసించెను: “ఈఎన్నికలో జయముగాంచిన ఎల్లప్పచెట్టియారును నేను హృదయపూర్వకముగ అభినందించుచున్నాను. ఎల్లప్పచెట్టియారుపై ఎట్టిద్వేషముతోడను నే నీఎన్నికలో పాల్గొనలేదు. తోడిసభికులు కొందరు ఎన్నుకూడ అభ్యర్థినిగానుండమని కోరుటచే నుంటిని. అదియునుగాక స్త్రీల కీయబడిన ఎన్నికనాకును పూర్తిగ నుపయోగించుకొనుటను స్త్రీలుగ్రహించునట్లు చేయవలయుననియు నాతలంపు. నేనును నాతోడిసభ్యులును బోర్డుపరిపాలనమున ఎల్లప్పచెట్టియారుకు హృదయపూర్వకముగ తోడ్పడెదము.” ఈవాక్యములెంత ఉదారములో! స్థానికసంస్థలలో కొన్నిటియందు పురుషులు తమలోతాము పోటీబడి ఆపోటీలో పుట్టినవరవలను విడనాడక కావేషిలు పెంచుకొని ఆయాసంస్థల పరిపాలనక్రమమునకు భంగముకలిగించుచున్నారు. వారెల్లరును ఈస్త్రీవచనములను చిత్తగించి ఇకనైన సీగుతెచ్చుకొని స్థానికస్వపరిపాలనచరిత్రయందు నూతనాధ్యాయమును ప్రారంభింతురుగాక! పారబీవనమునకు జవము పుట్టించు చేత:—

ఓడ ఎక్కువటకు ఓడమల్లయ్య, ఓడ ఎక్కినతరువాత బోడిమల్లయ్య అనుసామెతకు నేటిస్థానికసంస్థల ఎన్నికలు నిద్రవనమిచ్చుచున్నవి. అభ్యర్థిగా నుండినంతవఱకు ఓటర్లచుట్టు తిరిగి చేయరాని వాగ్దానములుచేసి, చేయలేనికబుర్లు చెప్పి సభ్యుడై సవిదవ ఓటర్లను ఓరకంటితోనైన చూడకుండు వారితోడనే నేటిస్థానికసంస్థలు నిండాటియున్నవనుట సత్యసమీపము. ఈగంజాయిలోటలో ఒక్కొక్క తులసిమొక్కలేకుండలేదు. చూడుడు. బరంపురము

మ్యునిసిపలు సంఘసభ్యురాలుగా పదిమాసములకు పూర్వము ఎన్నుకొనబడిన శ్రీమతి గంపా శివకాంతమ్మగారు ఈనడుమ తమవార్డు లేటువేయల్లకు వ్రాసినవిజ్ఞప్తిని. “సోదర సోదరీమణులారా! మీరందరున్న ఏకగ్రీవముగా నన్ను మీవార్డునకు మ్యునిసిపల్ ప్రతినిధినిగా నెన్నుకొనినందులకు మిక్కిలి కృతజ్ఞురాలను. గత పది మాసములనుండి మీతరపున మ్యునిసిపల్ సభలో నాశక్తికొలది పనిచేయుచున్నాను. బరంపురము పట్టణము యొక్కయు, ముఖ్యముగా మీ వార్డుయొక్కయు, పారిశుధ్యము, నీటివనతి, ప్రాథమిక విద్య, పన్నులు, మ్యునిసిపలు ఆర్థికము, పరిపాలనము మొదలగు విషయములను గూర్చి మీయభిప్రాయములను అనుభవములను తెలిసికొనిననేగాని నావిధిని పూర్తిగా నెఱవేర్చజాలనని నే నెఱుగుదును. ఈ విషయములనుగూర్చి మీకు నేవచేయుటకు మీ సహకారమును సవినయముగ గోరుచున్నాను. స్త్రీలకు ప్రత్యేకింపబడిన స్థానములలో నొకదానికి నేను ప్రతినిధురాలనుగా ఎన్నుకొనబడినందువలన పురపాలకసంఘమునందు స్త్రీలకు సంబంధించిన విషయములనుగూర్చి పాలుపడుట నాముఖ్యకర్తవ్యము. బాలికాచరణాలలు, శిశుసంరక్షణ, ఆరోగ్యము, ఆసుపత్రులు, నీటివనతి మొదలగు విషయములందు స్త్రీలకు బాధ్యత హెచ్చుగానుండుటచే, వాటి అభివృద్ధినిగూర్చి నా సోదరీమణులయొక్క సలహాను, సహాయమును నేను ప్రత్యేకముగా గోరుచున్నాను.” ఇట్టి విజ్ఞప్తిని శ్రీమతిగారు తమవార్డులోనున్న ప్రతిగృహమునకునువంపి ఆయా ఓటరులతో సంప్రదించి తగురీతిని వ్యవహరించుచున్నారు. చేకొన్న పనినింత శుచిభావముతోడను, దీక్షతోడను నిర్వహించి స్త్రీలప్రవేశముచే స్థానికసంస్థలుబాగుపడుననుటకు ఉదాహరణముగ చెప్పకొనగలుగునట్లు చేయుచున్న శ్రీమతి గంపా శివకాంతమ్మగారిని ఎంతయు అభినందించుచున్నాము.

క జిన్న స తి డ దార త :—

కజిన్నసతినామము భారతీయస్త్రీలకు బాగుగ పరిచయమైనదే. ఆమె ఐరిషురాలి స్త్రీయయ్య భారతస్త్రీ పునరభ్యుదయమునకు ఏకకభారతస్త్రీకంటెను ఎక్కువ కష్టించినదని చెప్పవచ్చును. భారతస్త్రీపునరభ్యుదయమునకు మాత్రమే ఆమెకష్టించినదని చెప్పనేల? భారతజాతీయోద్యమమునకును ఆమెశక్తికొలది కృషిచేయుచున్నది. ఆకృషిలో ఆమె స్వసుఖమును ఏమఱినది. కారాగారమును స్వీకరించినది. దినంబరు 10-వ తేదీని ఆమెకు ఏడాది విడిఖైదుశిక్షవిధింపబడెను. శిక్షవిధించి న్యాయాధికారి ఆమెకు ఐరోపియను స్త్రీలకుతగినసదుపాయములను సమకూర్చవలెనని చెప్పెను. దానికి ఆమె ‘ఐరోపియనుస్త్రీలుగూడ భారతీయస్త్రీలవంటివారే. నాకుప్రత్యేకసౌకర్యములు అక్కరలేదు. భారతీయస్త్రీల కొంపగునట్టి సౌకర్యములే నాకును ఒసంగవలయును’ అని చెప్పెను. ఈవాక్యములు ఆమె హృదయవైశాల్యమును చూపుచున్నవి.

గృహలక్ష్మీవిజెంటు

- తెనాలి: కొమ్మూరి కాశివిశ్వనాథంగారు, సోల్ డివజం టేటిపు ఆఫ్ న్యూస్
 మనిలీపట్టణము: సి. వి. ఆవధాన్లు, ఇన్స్పెక్టర్ సబ్ డివిజన్.
 హైదరాబాదు: ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సీ పెద్దగడియారం, చౌక్ న
 మా ర్కెటురోడు, (మన ప్రాంతపు 1 రూడెస్కానియా రూ 1-2-0 అగును)
 నిడదవోలు: తాటిమేటి కుటుంబశాస్త్రిగారు.
 కొవ్వూరు: జి. వి. రామరావుగారు
 రాజమండ్రి: ఏ కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్, న్యూస్ ఏజెంట్స్.
 తాడేపల్లిగూడెం: కాశీరాజు శ్రీరాములుగారు.
 జరంపురం: మార్కెట్ బ్రదర్స్.
 గుంటూరు: వెల్ కం అండు కంపెనీ.
 ఏలూరు: సనకా రాజారావుగారు, పవరుపేట.
 అమలాపురం: కె. వి. కృష్ణరావుగారు, కె. అగ్రహారం.
 అనకాపల్లి: గ్రంథి కన్నయ్యపంతులు, గాంధీమార్కెటు.
 విజయనగరం: కేశవపల్లి రామలింగంగారు, పొత్తూరివారి వీధి.
 పితాపురం: యెం. వి. ఎన్. రావుగారు, కేశవకుటీరం.
 ,, ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్రన్యూస్ ఏజెంట్స్.
 విశాఖపట్టణం: అందే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్, బుక్ సెల్లర్స్.
 జేమ్స్ పూరు: టి. వి. రమణయ్యగారు, 3 టిల్ జగ రోడ్డు, న్యూ 'L' డాను.
 మదరాసు: పి. టి. ఎన్. నారాయణశాస్త్రిగారు, టైప్ రైటరు ఏజెంట్స్.
 ,, 364, ఎస్ ప్లనేసు.
 ,, ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు.
 తణుకు: పడింపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూస్ ఏజెంట్స్.
 బెజవాడ: ఆంధ్రాఇన్ డస్ ట్రియల్ స్టోర్స్.
 అనంతపురము: శ్రీగోపాలకృష్ణ అండ్ కంపెనీ, జనరల్ మర్చెంటుస్.
 నరసాపురము: కటికల సూర్యారావుగారు.
 భీమవరము: అమిరపు కేశవచలశర్మగారు.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంటు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.
 “గృహలక్ష్మీ”, తపాలపెట్టె నెం. 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.